

Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği

Bilgilendirme Dosyası - 10

“Eşcinsellik”

CETAD

CİNSEL EĞİTİM TEDAVİ VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

www.cetad.org.tr

CETAD

CİNSEL EĞİTİM TEDAVİ VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

“Eşcinsellik”

EDİTÖRLER : Şahika Yüksel
Nesrin Yetkin

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Şahika Yüksel:

İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesi, Türkiye Psikiyatri Derneği eski (2005-2007) Başkanı, CETAD–Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği kurucu üyesi ve Onur kurulu üyesi.

Ağırlıklı olarak şiddetin ruh sağlığına etkisi üzerine çalışmaktadır. Klinik uygulamaları, araştırmaları ve toplumsal haberdarlığı arttıran eğitim çalışmalarını özellikle kadına yönelik cinsel şiddet konusunda yoğunlaşmıştır. Cinsel kimlik farklılığına bağlı psikososyal sorunlar, homofobi, transeksüelite ve cinsel kimlikleri ile ilgileri soruları olan ergenlere ve ailelerine danışmanlık verilmektedir. Sayılan alanlarda çalışmalarını CETAD, MOR ÇATI, TIHV gibi farklı sivil toplum kuruluşlarında da sürdürmektedir. International Association of Forensic Psychotherapy, International Academia of Sex Research ve World Professional Association of Transgender Health (WPATH) dernekleri üyesi ve International Journal of Transgenderism danışma kurulu üyesidir.

İletişim: sy4650@gmail.com

Uz. Dr. Nesrin Yetkin:

1980’de İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi’ni bitirdi. 1986’da İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı’nda uzmanlık eğitimini ve “Cinsel İşlev Bozukluğu ve Nörotik Yakınmaları Olan İki Grup Evli Erkeklerde Cinsel İşlevin Değerlendirilmesi” adlı uzmanlık tezini tamamlayarak, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı oldu. Meslek yaşamında, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı’nda, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde, Ankara Numune Hastanesi Psikiyatri Kliniği’nde ve özel olarak çalıştı. Asistanlık ve uzmanlık yılları boyunca, çalışma ve yayınları Cinsellik ve Cinsel Tedaviler konularında odaklandı. Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) kurucu üyesi, kuruluş aşamalarından itibaren Yönetim Kurulu Başkanı, Eğitim komisyonu üyesi ve süpervizörüdür.

İletişim: nesyet@superonline.com

YAZARLAR

Uz. Dr. Koray Başar

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
İletişim: koraydr@yahoo.com, kbasar@hacettepe.edu.tr

Prof. Dr. Selçuk Candansayar

Gazi Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı
İletişim: scsayar@gmail.com

Uz. Dr. Ayşen Coşut Çakmak

Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi
İletişim: aysen_co@yahoo.com

Biyolog Günseli Dum

LİSTAG (LGBT Aileleri İstanbul Grubu)
İletişim: dumgünseli@gmail.com

Uz. Dr. Nur Engindeniz

Serbest Hekim
İletişim: nengindeniz@hotmail.com

Ali Erol

KAOS-GL
İletişim: kilikya@gmail.com

Uz. Dr. Münevver Hacıoğlu Yıldırım

Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi
İletişim: hmunevver@yahoo.com.tr

Kürşad Kahramanoğlu

Yazar, Felsefeci
İletişim: kursad255@hotmail.com

Uz. Dr. Seven Kaptan

Psikiyatri Uzmanı
İletişim: dr.kaptan@gmail.com

Avukat Fırat Söyle

Lambdaİstanbul ve SPoD Hukuk Danışmanı
İletişim: firatsoyle@gmail.com

Psikolog Mahmut Şefik Nil

İletişim: mahmutsefik@yahoo.com

*Soyadına göre alfabetik sıra ile yazılmıştır.

"EŞCİNSELLİK"

İÇİNDEKİLER

Eşcinsellik Dosyası Hakkında	Şahika Yüksel, Nesrin Yetkin	6
1. Tarihten Günümüze Eşcinsellik: Tek Tanrılı Dinler ve Eşcinsellik	Mahmut Şefik Nil	7
2. Bedensel Cinsiyet, Cinsiyet kimliği, Cinsel yönelim	Koray Başar	13
3. Cinsel Yönelimin Nedenlerine Farklı Yaklaşımlar ve Varsayımlar		
3.1. Cinsel Yönelimin Nedenlerine Biyolojik Yaklaşım	Ayşen Coşut Çakmak, Koray Başar	17
3.2. Psikanalizde Eşcinsellik	Nur Engindeniz	23
3.3. Cinsel Yönelim Gelişim Modelleri ve Açılma Süreci	Koray Başar	26
4. Cinsel Yönelimle İlgili Mitler	Koray Başar, Seven Kaptan	32
5. Lezbiyenlik	Seven Kaptan	37
6. Biseksüalite	Seven Kaptan	41
7. Eşcinseller ve Ruh sağlığı		
7.1. Ruhsal Hastalıklar	Seven Kaptan	43
7.2. İntihar	Seven Kaptan	46
8. Eşcinsellik, Yaşam Devreleri ve Özel Sorunlar		
8.1. Ergenlik	Şahika Yüksel	49
8.2. Askerlik	Koray Başar	52
8.3. Eşcinsellik ve Ana Baba Olmak	Seven Kaptan	54
8.4. Yaşlılık ve LGB	Kürşat Kahramanoğlu	57
9. Homofobi		
9.1. Homofobi Kavramı	Koray Başar	60
9.2. Psikiyatrik Tanı Sistemlerinde Eşcinsellik	Nesrin Yetkin, Seven Kaptan	63
9.3. LGBT Bireylerin Maruz Kaldığı Ayrımcılık	Şahika Yüksel, Nesrin Yetkin	65
9.4. Nefret Suçları ve Türkiye'deki Durum	Fırat Söyle	67
9.5. Medyada ve LGB	Selçuk Candansayar	70
10. Homofobiye Karşı Güçlendirme Yöntemleri		
10.1. Eşcinsel Kişilerle Psikoterapi ve Kimliği Olumlu Tedaviler	Şahika Yüksel	75
10.2. Eşcinsellerde Cinsellik	Ayşen Coşut Çakmak, Münevver Hacıoğlu Yıldırım	79
10.3. LGBT Aktivist Hareket	Ali Erol	83
11. LGBT Aileleri		
11.1. LİSTAG (LGBT Aileleri İstanbul Grubu) Süreci	Günseli Dum	87
11.2. Ailelerin Kabul Süreçleri	Seven Kaptan	90
11.3. LGBT Bireylerin Aile Üyeleri İle Çalışmak; LİSTAG Deneyimi	Nesrin Yetkin	92
12. GLB Bireylerle Etik Çalışma		
12.1. GLB Bireylerle Çalışırken Yapılması/ Yapılmaması Gerekenler	Seven Kaptan	94
12.2. Tedavi Olmayan Tedavi Olarak "Onarım Terapisi"	Nesrin Yetkin	95

“Eşcinsellik” dosyası hakkında...

CETAD yıllardır cinsel sağlık alanında belirli konulara özelleşmiş bilgilendirme dosyaları hazırlamakta, sağlık, eğitim, medya çalışanlarına ilgilendikleri alanlarda bilimsel kaynak oluşturmaya ve kamuoyunun cinsel sağlık bilincine katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Onuncu bilgilendirme dosyası eşcinsellik hakkında oluyor.

Bu dosya konusunu niye seçtik?

Cinsellik ve farklı olma hali, hele cinsel yönelim farklılığı asırlardır toplumlarda ötekileştirilir ve görünmez kılınır. Bu sansür sağlık, eğitim, medya gibi çeşitli alanlarda çalışan kurumları ve bu disiplinlerdeki profesyonelleri de içerir. Bu durumda cinsel yönelim ve sorunları konusunda eğitim ve sağlık alanında doğru, güvenilir, ulaşılabilir yazılı kaynaklar çok sınırlıdır.

Meslek yaşamında heteroseksüel olmayanlarla yani lezbiyen, gey ve biseksüellerle (LGB) de karşılaşan doktor, ruh sağlığı uzmanı, çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları, aile hekimi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen ve benzer disiplinlerden uzman ve akademisyenlerin bu grupla ilgili bilgi ve deneyimleri sınırlıdır. Öte yandan, cinsel yönelimi heteroseksüel olmayan kişilerin ve ailelerinin doğru bilgi edinme gereksinimini karşılayacak, kolay ulaşılabilir ve anlaşılabilir, Türkçe kaynak da sınırlıdır.

Giderek artan sayıda GLB birey sağlık alanında çalışan uzmanlarının kapısını çalarak kendilerini tanımak ve/veya destek almak için talepte bulunmaktadır. Giderek daha fazla kişi çocuklarının ve/veya diğer yakınlarının cinsel yöneliminin farklı olduğunu düşünerek bilgi ve destek talep etmektedir. Öte yandan, özellikle internette GLB ler hakkında yanlış bilgi veren kişi ve kurumlar artmakta, değiştirme vaadiyle GLB bireyler ve aileleri istismar edilebilmektedir.

Bu dosya çok kişinin katkıda bulunduğu ortak bir çalışmanın ürünüdür. Bu katkılar olmasa bu dosya gerçekleşemezdi. Yazar seçiminde cinsel yönelim konusunda bilgili ve deneyimli olmaları kadar, mesleki çalışmalarında insan haklarına saygılı olmalarını da gözettik. Tüm yazarlarımıza GLB bireylerle insan haklarına saygılı çalışırken edindikleri birikimlerini paylaştıkları için içtenlikle teşekkür ederiz.

Cinsel yönelim bir kimlik durumudur. Bireysel, ilişkisel ve toplumsal boyutları var. Biz bu dosya konularını temel alanlarla sınırladık, eşcinsel, gey, lezbiyen, biseksüel bireylerin toplumda, sokakta, evde yaşadıklarının bir panoramasını çıkarmak istedik. Bu seçimimizde öncelikle sağlıkçıların, öğretmenlerin ve onlardan bilgi ve destek talep eden GLB bireylerin ve yakınlarının gereksinimlerine yoğunlaştık.

Bu dosyada karşıtinsel olmayan kişiler ele alınmakla birlikte Transeksüalite ele alınmamıştır. Zira transeksüel kişilerin doktorlardan tıbbi talepleri var ve sağlıkçıların onlarla ilgili sorumlulukları farklıdır. Bu konuda ayrı bir dosya planlanıyor.

Bu dosya farklı gruplarla çalışanlara yönelik olarak hazırlandı. Dosyamızın hedef kitlesi sağlık ve eğitim alanında hizmet verenler olduğu kadar GLB aileleri idi. Bu nedenle dilin mümkün olduğunca farklı gruplarca rahat anlaşılabilir olmasını istedik.

Dosyayı hazırlarken, kullandığımız dille ilgili, diğer bir konu da, genel cinsellikteki adlandırma zorluğu cinsel yönelim söz konusu olduğunda daha da fazlalaşır. Bazı sözlerin ve kavramların bilimsel yazında oturmuş, üzerinde uzlaşmış, Türkçe karşılığı yok. Bu sözlerin neyi kastettiğinin net anlaşılmasında mahcup bir sakınma ve /veya sansür var. Buna karşın çok iyi biliyoruz ki, bir konuda haberdarlığın artırılması ve tartışılabilmesi için önce adının konulması gerekir. Bu dosyaya katkıda bulunan yazarlar kendi seçtikleri sözcükleri kullandı. Bu nedenle örneğin heteroseksüel, karşıt cinsel, zıt cinsel aynı anlamda farklı yazarlarca kullanılabilirdi. Eşcinseli ise sıklıkla GLB olarak kısaca ifade ettik.

Bu dosyanın güncel bilimsel bilgiler ışığında ve insan haklarına saygılı olarak eşcinsellerin görünür, bilinir olmasına ve isteyenlerin ilgili kaynaklara ulaşmasına kendi dilimizde bir fırsat yaratmasını umuyoruz.

Şahika Yüksel, Nesrin Yetkin, 2013

BÖLÜM 1

TARİHTEN GÜNÜMÜZE EŞCİNSELLİK: TEK TANRILI DİNLER ve EŞCİNSELLİK

Mahmut Şefik Nil*

*Psikolog

İnsanlık tarihinde eşcinsellikle ilgili kayıt M.Ö. 3000. Yılına aittir. Eşcinsellikle ilgili ilk kayıtlara Eski Mısır, Sümer ve Hitit uygarlıklarında rastlanmakta, ancak günümüzün aksine ilk kayıtlarda yer alan eşcinselliğin tolerans gösterilen bir yaşantı olduğu ipuçları görülmektedir. Üzerindeki tartışmalar sürüyor olsa da M.Ö. 1400'lerdeki yasaları açıklayan bir tablette Hitlilerde iki erkek arasında evliliğe izin verildiği belirlenmiştir (Çığ, 2003)¹.

İbrahimi (Hanif/Tek tanrılı) dinler olarak bilinen Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam ortak söylemleri ve yorumları olan, sayıca en fazla üyesi olan dinler olarak günümüzde hala eşcinselliğe yaklaşımları etkilemektedir.

Yale Üniversitesi'nden Profesör John Boswell², bu konudaki öncü çalışmasında, Hıristiyanlığın ilk beş yüz yılı içinde eşcinselliğin görece hoş görüldüğünü, Hıristiyanlığın iki yüzyılı aşkın bir süredir devlet dini olmasına rağmen Roma İmparatorluğunun ancak MS altıncı yüzyılda eşcinsel davranışı yasadışı ilan ettiğini, orta çağın ilk dönemlerinde ise eşcinselliğin zinadan daha hafif bir suç olarak görüldüğünü belirtmiştir. Sekizinci yüzyılda, Papa Aziz II. Gregory'nin, papazlara ava gittikleri için verdiği ceza eşcinsel ilişkiye kıyasla daha şiddetliydi. (Kefaret cezası eşcinsel ilişkiye girilirse bir yıl, ava gidilirse üç yıldır.) Eşcinsel ilişkiye yönelik açık ve şiddetli düşmanlık geleneği on ikinci yüzyılda başlar. Boswell'e göre, Eski Ahit'te eşcinselliğin şeytan işi olduğuna ilişkin bir söz yoktur. Eşcinsel davranışlardan tek bahseden Levililer'de¹⁶ ise, İncil bu eylemi "iğrenç" olarak nitelendirir. Ama iğrenç kişiler şeytan değildir. John Boswell'e göre iğrençlik, "Domuz eti yemek ya da adet döneminde cinsel ilişkiye girmek gibi Musevi ibadetine ters düşen bir şeydi."

Lut kavmi olarak bilinen toplumun yok edilme gerekçesi eşcinsellikle açıklamak üç büyük dinde çok yaygın bir yaklaşım olsa da Kur'an'da başka olgulara da dikkat çekilir: Topluluklarında 'kültürel olarak kabul görmüş "yol kesme (Eşkiyalık) ve toplantılarında hayasız" şeyler yapmak³. "Tanrısal gazabın" gerçekleştiği gece olanlar ise eşcinsellik, yol kesme ya da toplantılarda hayasız şeyler yapmanın dışındadır: Bir evi basarlar, gelen iki misafire tecavüz etmek isterler ve ev sahibi onlara kızlarını teklif etse bile onlar kente gelen iki erkeği isterler⁴. Kur'an'dan anladığımız Lut kavminin kültürel değerlerinin "fahşiyat/fahiş" kavramına girdiğidir⁵. Bu ifade nerede kullanılsa "bir diğerine zarar veren bir ileri gidişten" bahsedilir. Gazap gecesi sahnesinde, Lut kavminin, "şehvetle arzuladıkları" bir erkeğe sahip olma konusunda "gönül rızası" ya da "karşılıklık" gibi kavramları geliştiremedikleri görülür. Kur'an çevirmeni Abdülbaki Gölpınarlı, karşıdakinin gönül rızasını gözetmeyen denetimsiz şehveti vurgular. Eşcinselliğin yasaklanışına dayanak olan ayeti "şehvetle erkekleri kullanmaktasınız" ifadesi ile çevirir. Temel referanslar olarak kabul edilen bazı kaynaklar⁷ tarandığında genel yaklaşımın Lut kavminin sosyal yapısına değil sadece eşcinsel pratiklerine odaklandığı görülür. En büyük günahlardan biri sayılan ve hadislerde, tefsirlerde, fıkhıta en ağır cezalara konu olan eşcinsellikle ilgili olarak Yaşar Nuri Öztürk "Kur'an'daki İslam"

adlı kitabında şöyle der: “Kur’an bu konuyu Lut kavminin macerasını anlatırken dolaylı bir yoldan gündeme getirmiştir.” Oysa 27 Mart 2008’de Endonezya’nın Başkenti Cakarta’da yapılan Dinler ve Barış Konferansında ‘eşcinsellik caizdir, yasaklanan şey “fuhuş”tur.’ cümlesi telaffuz edilene kadar bu ayeti yorumlayanlar “dolaylı yoldan” gündeme gelen konudan başka bir açıyı araştırmamışlardır. Kuran metinlerinde cezalandırılan veya kötü örnek olarak gösterilen diğer topluluklarda eşcinsellikten bahsedilmemektedir.

İslamiyet’in Kuran-ı Kerimden sonra en geçerli kaynak kabul edilen hadis derlemeleri ise eşcinselliğe oldukça sert yaklaşmıştır. Eşcinsellerin sürülmesi, yakılması, öldürülmesi gibi birçok sert cezanın telaffuzu hadis yazmaları içinde geçmektedir. Örneğin hadislerden bir tanesi Halife Ali’nin eşcinsel bir çifti yaktırdığını, Halife Ebu Bekir’in ise üzerlerine duvar yıktırmak suretiyle onları öldürdüğünü yazar ⁸.

Ancak İslam alimlerinin bir kısmı hadislerin Muhammet peygamberin ölümünden 200 yıl sonra derlendiğine dikkat çekerek büyük bir kısmının ‘mevzu’ yani ‘hukuksal düzenleme için kullanılamaz’ olduğunu söylemişler ve dikkate almamışlardır. Bu ekolün başında İmam Hanefi gelmektedir.

İmam Hanefi, aykırı bulunan bakış açısı ve fikirleri nedeniyle dönemin yönetimince tutuklanıp M. 767 yılında hapisanede zehirlenerek öldürülmüş bir önderdir. Onun bakış açısına göre her hangi bir konunun çözümü için Kur’an ile hadis farklı şeyler söylüyorsa Kur’an’ın dediği esastır. İkisinin ortasını bulacak bir yol aramamıştır. Bu nedenle de hadisler gerekçe gösterilerek uygulanan bazı konularda yönetimi rahatsız eden bir bakış açısı vardır⁹. Eşcinsellik konusundaki fetvası kendinden sonra gelen mezhep imamlarından çok farklıdır. “Hatta İmam-ı Azam’a göre bu fiili işleyenlere Kur’an’ın getirdiği hiçbir ceza yoktur. Açıkça ve detayları ile gösterilmediği takdirde hiçbir fiil için had (belirli suçlara için verilen ceza) uygulamaz ¹⁰”

Kaynaklara göre İmam-ı Azam eşcinsel fiiller için had cezası uygulanamaz demiş olsa bile “ta’zir” uygulanır demiştir. (Ta’zir; hükmü Kur’anda belirtilmemiş ancak toplumsal düzen adına ihtiyaç duyulunca toplum yöneticileri tarafından belirlenmiş cezalardır.) Yani ona göre eşcinselliğin bir cezası vardır ancak Kur’anda açık bir ceza olmadığı için ne olacağını toplum yöneticileri belirler.

Her konuda sadece Kur’an’ı referans alan (ve bu yüzden de öldürülen) bu cesur beyin konu eşcinsellik olunca ‘ille de cezalandırılması gereken’ bir olgu ile karşı karşıya geldiğini nasıl anlamıştır?

“Homoseksüellerin cezalandırılmasına gelince, Nisa suresi 16. Ayet birbiri ile cinsel ilişkiye giren iki erkeğe “eza” edin demektedir. Aynı ayete göre bunlar tövbe ettikleri takdirde rahat bırakılmalıdırlar. ¹⁰” Belli ki İmam-ı Azam’a ‘eşcinselliğin açıkça ifade edilemese bile bir cezası olmalıdır.’ dedirten ayet bu ayettir. O halde Kur’an eşcinselliğe verilecek cezayı belirlemeyerek –paradoksal olarak- en büyük cezaların bile verilmesinin önünü açıyor gibi mi görünmektedir? Nisa suresi 16. Ayet11 ile ilgili açıklamaları incelersek Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır tefsirinde bu ayetin zina eden kadın ve erkek hakkında olduğunu söyler ve ekler “Diğer taraftan Mücahid’den bunun zina hakkında değil, livata hakkında olduğu ve binaenaleyh iki erkekten ibaret bulunduğu nakledilmiş. Ebu Müslim İsfahani de bunu tercih eylemiştir.12” Elmalılı’nın bu ifadesinden anlaşılan şudur ki Mücahid’e (M. 642-722) kadar bu ayet eşcinsellikle bağlantılı algılanmamış, ancak ondan

sonra eşcinsellikle bağlantı kurulmuş ve bu bağlantı İsfahanlı Ebu Müslim tarafından da tercih edilmiş ve kullanılmaya devam edilip yaygınlaşmış. İlginç olan detaylar şunlardır ki; Mücahid, Muhammed peygamberin ölümünden 10 yıl sonra, Halife Ömer döneminde doğmuş bir kişidir. Ebu Müslim İsfahani (M. 868-934) ise ondan 226 yıl sonra dünyaya gelmiştir. Bu demektir ki Nisa suresi 16. Ayetinin ‘eşcinselliğe ille de bir ceza verin’ şeklinde anlaşılması için Muhammed Peygamberin ölümünün üzerinden 236 yıl geçmesi gerekmiş. Ki bu ayetin iniş dönemi ve Ebu Müslim’in bu yorumu seçiş tarihleri düşünülürse aradaki zaman farkı en iyimser hesapla 250 yılı geçmektedir.

Ebu Müslim’in bu yorumu neden seçtiğini şimdilik bir kenara bırakarak Mücahid’in bu fikre nasıl vardığını anlayabilir miyiz? Bir diğer ve daha önemli soru ise Mücahid’e kadar neden Nisa Suresi 16. Ayet eşcinsellikle bağlantılı düşünülmemiştir?

Nisa suresi 15 ayet (bir önceki ayet) zina eden kadınlarla ilgilidir. “Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin.”

Bu demektir ki bir kadınla bir erkeği yan yana görünce bunlar zina ediyor demek için dört şahidin “zina eylemine tanık olmaları” gerekmektedir. Ayet bir kadının zina edilme iftirasının kanıtlanmasını istemektedir. (Ayetin iniş sebebi de budur: “Bir kadın zina yaptı.” diyorsak kanıtlamak gerekir.)

Takip eden ayet, yani ‘eşcinselliğin cezası’ olarak yorumlanan ayet ise “İçinizden onu işleyenlere gelince, ikisini de rencide edin!11” diyerek zinanın erkek kısmını da uygulama kapsamına almış görünmektedir çünkü zina eylemi bir kadının tek başına gerçekleştireceği bir eylem değildir. Bu nedenle Elmalılı, Nisa suresi 16. Ayet hakkında bilgi verirken tefsircilerin tereddüde düştüğünü ifade eder ve bu iki ayetin kadının aleyhine olarak zina cezasını artırdığını söyler. Yani söz konusu kadın olunca ev hapsi ve rencide etmek ama söz konusu erkek olunca sadece rencide etmek gibi görüldüğünü söyler¹². Düzenlemenin erkek lehine olduğu çok açıktır ancak cezanın ne olduğu belirtilmediği için düzenleme toplumsal ve kültürel erke açık bırakılmıştır.

Anlaşılan odur ki Mücahid’e kadar bu iki ayet zina suçu ile ilgili algılanmış, kadınlar için zina ediyor dendiğinde bu suçun kanıtlanması için dört şahit gerekiyor denmiş, zina eylemine katılan diğer tarafı da olaya katarak ‘ikisini de kınayın’ demiş. Burada eşcinsellik bağlantısı nasıl çağırılmış ya da sağlanmış?

Düğüm noktası Arapça gramer ile ilgili görünüyor. Arapça tıpkı Fransızca gibi oldukça cinsiyetçi ve erkek egemen bir yapıya sahiptir. Türkçeye göre oldukça garip gelen bir anlatım şekli vardır. Bir topluluktan bahsederken eğer on tane kadın ve bir tane erkek varsa erkekler için kullanılan zamirler kullanılır. Dolayısı ile “içinizden ikisi” anlamına gelen zamir “içinizden iki erkek” anlamına gelen zamirle aynıdır. Ve bir kadın ve bir erkeğin eylemi tek bir zamirle ifade edilirken kullanılan zamir iki erkeğin birlikte yaptıklarında kullanılan zamirle aynıdır.

Mücahid’e bu ayetin eşcinsellikle ilgili olduğunu düşündüren bu gramer yapısı mıdır? Düşündüren diyoruz çünkü o fark edene kadar kimse bu bağlantıyı kurmamıştır. O halde Mücahid’in tefsirine göz atmak gerekiyor.

Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu “Tefsirde Mücahid ve Ona İsnad Edilen Tefsir¹³” adlı çalışmasında ilginç tespitlerde bulunur. Özetle bu tespitler; Mücahid’in oldukça güvenilir bir kişi olmasına rağmen Kur’an ayetlerini

anlamaya çalışırken İsrailiyat adı verilen Tevrat yorumlarına çok fazla başvurması (Anımsanmalıdır ki özellikle Tevrat eşcinsellik konusunda çok net ölüm fermanı vermektedir; Levililer 20/1318) ve daha da ilginç Mücahid'e isnad edilen tefsirin %75'lik kısmının aslında Adem b. Ebu İyas (M. 749-835) tarafından yazılmış ancak Mücahid'in güvenilir adı altında yayınlanmış olduğunu söyler¹³. Dolayısı ile Mücahid'in tefsirine dayandırılarak eşcinselliğin cezası olarak yorumlanan Nisa Suresi 16. Ayetin eşcinsellikle bağlantısının kurulması Mücahid ile bile değil ondan 93 yıl sonra doğan ve onun adını kullanarak kendi fikirlerini yaymaya çalışan Adem b. Ebu İyas ile gerçekleşmiş olabilir.

Tüm bu uzun ve kafa karıştırıcı öykü İmam-ı Azam'ın neden "Kur'an'da cezası yoktur." diye kestirip attığı bir eyleme "Ta'zir cezası vardır." dediğini anlamamıza yardımcı olabilir. İmam-ı Azam'ın M. 767 yılında öldürüldüğü göz önüne alınırsa Adem b. Ebu İyas 18 yaşında olmalıdır. Gerçeği bilemiyoruz ama eğer eşcinsellikle ilgili fikirlerini Mücahid'in tefsiri altında yayınlarsa bile İmam-ı Azam'ın bundan etkilenmesi çok olası değil görünüyor. Mücahid %25 oranında orijinal kalabilmiş tefsirinde bu yorumu yaptıysa bile Muhammed peygamber yaşarken ayetin "zina eden kadın ve erkek" şeklinde anlaşıldığından kuşku duymamızı gerektirecek bir ifade yok görünüyor. Ama bu yorum (Elmalılı'nın tefsirine göre) neden Ebu Müslim'e kadar tercih edilememiştir sorusu ile karşı karşıya kalıyoruz. Ve ister istemez İmam-ı Azam'ın ölümünden 101 yıl sonra 'eşcinsellik cezası olan bir eylemdir' yorumunu seçtiği için kaynaklara bir ilk olarak geçen Ebu Müslim'e bakarak bambaşka bir soruyu soruyoruz? Gerçekten de İmam-ı Azam eşcinselliğe Kur'an'da belirlenmemiş bir ceza (Ta'zir) telaffuz etti mi yoksa "Kur'an'da bir karşılığı yoktur."⁹ diyerek konuyu kapattı mı? Peki, o bunu yapmadıysa kim 'ta'zir' cezasını telaffuz ederek yaklaşık 1500 yıldır yüz binlerce gey, lezbiyen, trans ve biseksüel insanın dışlanmasına, aşağılanmasına ve katledilmesine, onların ailelerinin, dostlarının, sevenlerinin derinden üzülmeye sebep oldu? Ve kim bundan nemalandı? Görünen o ki "Adam öldürmeyin", "Sizden farklı olana adaletsizlik yapmayın"¹⁵ (sondan ikinci olarak inen ve kanaatimce en az uygulanan ayet budur) gibi kesin tabirler kullanmaktan çekinmeyen Kur'an'da eşcinsellik konusunda bir ceza netleştirilmemiş ancak hadisler ve gayretli çabalarla bu ceza netleştirilmiş olabilir. Cesur yorumları ile bazen tepkiler toplayan Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk bile yaptığı Kur'an çevirisine kendinden bir kelime eklememek adına eş anlamlı kelimeleri peş peşe sıralarken konu Nisa suresi 15. ve 16. Ayete gelince orijinal metinde olmamasına rağmen "sevicilik¹⁷ ve eşcinsellik¹⁴" kelimesini Kur'an çevirisine dahil etmekte bir sakınca görmemiştir.

Tarihsel Süreçte Lezbiyenlik

İki kadın arasındaki duygusal, erotik ve cinsel çekime dayalı ilişkiler, Antik Yunan şair Sappho'nun Lesbos adasındaki kadınlar okuluna itafen Lezbiyenlik olarak adlandırıldı. Lezbiyenlikle ilgili algılar dönemler ve kültürler boyunca farklı farklı olmuştur. Brown Üniversitesi Felsefe Bölümü profesörlerinden Martha Nussbaum antik kültürlerde insanların cinsel davranışlarının çok şekillendirilmediğini ve daha çok kişilerin kendilerine bırakıldığını söyler¹⁸. Tarihteki toplumların göçleri, verimli topraklarda yaşama gayretleri nedeniyle ortaya çıkan savaşlar sürecinde gelişen erkek egemen sistem kadının aleyhine bir takım sosyal düzenekler de geliştirmiş oldu.

Bu düzeneklerden biri de kadın cinselliğinin nasıl yaşanacağını nikah veya kölelik yoluyla erkek tarafından belirlenmesi oldu. Lezbiyeliğe dair algılar ise kafa karıştırıcı bir hale geldi. Cinsel erkin simgesi doğurganlıktan Fallusa dönüşünce bir penis sahibi olmayan kadınların kendi aralarında yaşadıkları ilişkiler zina olarak

adlandırılmaz oldu. Lezbiyenlere verilen cezalar erkeklere verilen cezalardan daha az olurken aynı zamanda da negatif yönde de olsa görmezden gelinerek, adlandırılmayarak ortaya çıkmalarının önü kesildi.

Örnek vermek gerekirse Tevrat'ta birbiri ile yatan iki erkeğin ölüm cezası açık ve net ifade edilirken¹⁶ lezbiyenlerle ilgili bir hüküm yoktur. Lezbiyenlikle ilgili düzenleme başka bir ayete²⁰ dayandırılarak yorum yolu ile yasaklanmıştır. Yasaklanmanın gerekçesi Mısır ve Kenan halkı adetlerine göre davranmamaktır. Buradan Antik Mısır ve Kenan kültüründe lezbiyenliğin serbest olduğu yorumunu yapmak da mümkün olur. Aynı şekilde İncil'de lezbiyenliğin yasaklanışına dair olarak yorumlanan ayetlerde²¹ lezbiyenlik açık bir şekilde geçmez. Tarif edilen gene erkek eşcinselliğidir. Ancak lezbiyenler yorum ve kıyas yolu ile metinlerde yer alırlar.

Benzer durum Kur'an metinleri için de geçerlidir. Orijinal metinde erkek eşcinselliği adlandırılırken lezbiyenliğe yapılan bir atıf yoktur. Yaşar Nuri Öztürk, Kur'an'daki İslam adlı kitabında şöyle yazar; "Nisa suresi 15 ve 16. Ayetler eşcinselliğe değinmektedir. Bunların ilki seviciliği gündeme getirmektedir. Atay, konuyu şu şekilde açıklıyor. "Fakihlerin dikkatten kaçırmış oldukları ayetlerden bazıları da eşcinsellikle ilgili olanlardır..." (sayfa 541) Kolaylıkla görülebileceği gibi lezbiyenliğin Kur'ana sokulması ve eşcinselliğin iki cinsiyet için de cezalandırılması "fakihlerin (İslam hukukçularının) dikkatinden kaçan ayetler" olarak yorumlanmaktadır.

Kadınlar arası cinsel eyleme yönelik algılar sadece görünmez kılma ile sınırlı kalmadı. Örneğin 12. Yüzyıla gelindiğinde genel olarak Avrupa'da eşcinsellik artık çok kötü sayılan bir olgu iken Lezbiyenlik aşağılanmaya da başlandı. Örneğin yazar Etienne de Fougères, lezbiyenleri aşağılamak için "horozlar gibi davranmaya çalışan tavuklar¹⁹" benzetmesini kullanır.

İbrahimi dinlerdeki yorum farklılıkları günümüzde de sürmektedir. Bazı kiliseler eşcinsel evliliklerini onaylarken, eşcinsel yönelimlerini gizlemeyen papazların çalışmasına onay verirken, Musevilik ve Vatikan eşcinsellik karşısındaki bakış açısını korumaya devam etmektedir. Cakarta konferansında varılan karara karşın Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı, 2009 yılında toplanan 4. Din Şurasında eşcinselliğin "kabul edilemez" olduğunu ilan etmiştir.

Kaynaklar:

1. Çığ M. İ (2003) Ortadoğu Uygarlık Mirası, Kaynak Yayınları, İstanbul, s.217
2. "Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality: Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century", John Boswell, 1980
3. Kur'an-ı Kerim Ankebut suresi 29. Ayet "“Erkeklere gidiyorsunuz, yol kesiyorsunuz, toplantılarınızda çirkinlikler sergiliyorsunuz, öyle mi?” Toplumunun cevabı sadece şunu söylemek oldu: “Eğer doğru sözlülerdensen, hadi getir bize Allah'ın azabını!”
4. Kur'an-ı Kerim Hud suresi 78. Ayet "Lût'un kavmi koşarak onun yanına geldi. Bunlar daha önce de kötülükler yapmışlardı. Lût dedi ki: “Ey toplumum! İşte şunlar kızlarım. Onlar sizin için daha temiz. Allah'tan korkun da misafirlerim önünde beni rezil etmeyin. İçinizde olgun bir adam yok mu?”
5. Kur'an-ı Kerim A'raf suresi 80. Ayet "Ve Lût... Toplumuna şöyle demişti: “Sizden önce âlemlerden hiçbirinin yapmadığı bir iş-rençliğe (Arapçası: Fahişeten) mi girişiyorsunuz?”
6. Kur'an-ı Kerim A'raf suresi 80. Ayet "Çünkü siz kadınları bırakıp şehvetle erkekleri kullanmadasınız ve siz, ancak haddini aşmış bir kavimsiniz.”

7. Fahrudin Er-Razi, Seyyid Kutup, Ömer Nasuhi Bilmen, Mevdudi vd.
8. “Kutub-i Sitte”, Hudud Bölümü, Livata ve Hayvana Temasin Haddi, Hadis No: 1615. Benzer konulu diğer hadisler: 1614,- -1616-1617-1619
9. “Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Azam Ebu Hanife Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder”, Yaşar Nuri Öztürk, Yeni Boyut yayınları, 2009
10. Kur’andaki İslam, Yaşar Nuri Öztürk, syf. 107,9. Baskı
11. Nisa suresi 16. Ayet “İçinizden onu(zinayı) işleyenlere gelince, ikisini de rencide edin! Fakat tevbe edip (hâllerini) ıslâh ederlerse, artık onları bırakın! Şüphesiz ki Allah, tevbeleri çok kabûl edendir, çok merhamet edendir.”
12. “Hak Dini Kur’an Dili”, Elmalılı Hamdi Yazır, Nisa Suresi 16. Ayet tefsiri, Cilt 2, syf 1314
13. “Tefsirde Mücahid ve Ona İsnad Edilen Tefsir”, İsmail Cerrahoğlu, Cilt:23, Sayı 0DOI: 10.1501/Ilhfak_0000000587, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37&sayi_id=767
14. “Eşcinselliği içinizden iki erkek yaparsa onlara eziyet edin. Bu ikisi tövbe eder, durumlarını düzeltirlerse onlara eziyetten vazgeçin...” Yaşar Nuri Öztürk Nisa Suresi 16 Ayet çevirisi.
15. Kur’an-ı Kerim, Maide suresi 8. Ayet, “Ey inananlar, Allah için adaletle şahidlik edenler olun. Bir topluluğa karşı duyduğunuz kin, sizi adaletten saptırmasın. Adil davranın, takvaya yakışan budur. Allah’tan korkun, kuşkusuz Allah yaptıklarınızı haber almaktadır.”
16. “Ve bir adam kadınla yatar gibi erkekle yatarsa, ikisi menfur (nefret edilen) şey yapmıştır; mutlaka öldürüleceklerdir; kanları kendi üzerlerinde olacaktır.” Kitab-ı Mukaddes, 1993 basımı
17. “Kadınlarımızdan eşcinsellik/sevicilik yapanlara karşı içinizden dört tanık getirin; eğer tanıklık ederlerse o kadınları, ölüm canlarını alıncaya ya da Allah kendileri için bir yol açıncaya kadar evlerde tutun.” Yaşar Nuri Öztürk Nisa Suresi 15. Ayet Çevirisi
18. “From Disgust to Humanity: Sexual Orientation and Constitutional Law”, Nussbaum, Martha. Oxford University Press. (2010)
19. “Medieval Folklore: A Guide to Myths, Legends, Tales, Beliefs, and Customs”, Carl Lindahl & John MacNamara & John Lindow, 2000, Oxford University Press, New York, ISBN=0-19-514772-3, sf. 243
20. “İçinde oturmuş olduğunuz Mısır diyarının işleri gibi yapmayacaksınız; ve sizi götürmekte olduğum Kenan diyarının işleri gibi de yapmayacaksınız; ve onların kanunu ile yürümeyeceksiniz.” Levililer 18/3, Kitabı Mukaddes, 1993
21. “Bu sebeple Allah onları rezalet ihtiraslarına teslim etti, çünkü onların kadınları tabii kullanışı tabiate muhalif olana çevirdiler; ve aynı suretle erkekler de kadının tabii kullanımını bırakarak şehvetlerini birbirlerine kızıştırdılar, erkekler erkeklerle rüsvaylık ederek sapıklıklarına layık olan karşılığı aldılar” Pavlusun Romalılara Mektubu, 1/26-27. Ayetler, Kütübü Mukaddes, 1993

BÖLÜM 2

BEDENSEL CİNSİYET, CİNSİYET KİMLİĞİ, CİNSEL YÖNELİM

Koray Başar*

*Psikiyatri Uzmanı

Günlük ve mesleki konuşmalarımızda cinsellikle ilgili pek çok kavramı sık kullanıyor olsak da, terimlerin Türkçe karşılıkları ile ilgili ortaklaşmak kolay değildir. Bunun sebepleri arasında bu kavramların karşılık geldiği cinsel pratiklerin ve cinselliğin ta kendisinin zaman içerisinde değişim göstermeye devam etmesi sayılabilir. Ancak, bu alanda üreten araştırmacılar ve etkin bir şekilde kimlik ve hak mücadelesi yapan gruplar, kimi kavramlarla ilgili ortak tanımlara ulaşabilmiştir. Bu bölümde bu tanımlar gözden geçirip, tartışmalı alanları ele alınacaktır. **Bedensel cinsiyet** (biyolojik cinsiyet), kabaca kişinin sahip olduğu cinsel organlarla ilgilidir; kişi erkek ya da kadındır. Bu durum genetik yapı ile belirlenen, doğum öncesinde şekillenmeye başlayıp erişkin dönemde olgun halini alan cinsel organlarla ilgilidir. Bedensel cinsiyet, insanın çıplak halinin doğduğu anda da, ilerleyen yaşlarda da gözlenmesi ile saptanabilir. İsminden anlaşıldığı gibi sadece bedensel özelliklerle ilgilidir. Bedensel cinsiyet, bu bölümde bahsedeceğimiz kavramlar arasında en kolay kavranabilecek olanı gibi görünse de zannedildiği kadar kesin sınırları yoktur. Örneğin, bir erkek ya da kadın herhangi bir şekilde cinsel organlarını kaybederse, bu onun bedensel cinsiyetini değiştirmez. Bu durumda sadece cinsel organların bedensel cinsiyeti belirlediğini söyleyemeyiz. Bu nedenle, bedensel cinsiyet kavramının altında iki farklı başlıktan bahsedilebilir. Genotipik cinsiyet, kişinin genetik yapısının, kromozom dağılımının (seks kromozomunun XX veya XY olması) hangi cinsiyete karşılık geldiğinin ifadesidir. Fenotipik cinsiyet ise, doğum veya sonrasında kişinin cinsiyetle ilgili fiziksel özelliklerine göre tanımlanır. Sık görülmesi de bazı tıbbi durumlarda, doğumdan itibaren cinsel organların şekliyle ilgili belirsizlikler ya da iç ve dış cinsel organlar arasında tutarsızlık olabilir; bu durum interseks olarak adlandırılır.

Cinsiyet kimliği (cinsel kimlik¹) kişinin kendi bedeni ve benliğini belli bir cinsiyet içinde algılayışıdır (Öztürk ve Uluşahin 2008, Green 2009). Yani kişinin kendisini “kadın” ya da “erkek” olarak değerlendirmesidir. Sıklıkla cinsiyet kimliği, bedensel cinsiyetle uyum içinde olur. Olmadığında, yani kişi kendini bedensel cinsiyetine göre karşı cinsiyette algıladığında, bu kişiye trans denir. Bu durumda, bedensel cinsiyeti erkek olan kişi kendini kadın, kadın olan kişi de erkek olarak algılar. Bedensel cinsiyeti erkek, cinsiyet kimliği kadın olduğunda transkadın; bedensel cinsiyet kadın, cinsiyet kimliği erkek olduğunda transerkek olarak adlandırılır. Trans birey, bedenini kendi cinsiyet kimliği doğrultusunda değerlendirir. Bedensel cinsiyeti nedeniyle sahip olduğu cinsel organlardan, ergenlikle birlikte beliren ikincil cinsiyet özelliklerinden, bunların fark edilmesinden, görülmesinden, bunlarla ilişkili adet kanaması, boşalma gibi fizyolojik süreçler yaşamaktan rahatsızlık duyabilir. Cinsiyet kimliğine uygun kıyafetler giymek ve davranmak ister; bu nedenle de çocukluğundan itibaren toplumsal cinsiyet normlarıyla ilgili sorunlar yaşayabilir. Kendi cinsiyet kimliği ile yer alabildikleri duygusal ve cinsel ilişkiler yaşayabilir.

Cinsiyet kimliklerine uygun olmayan bir bedensel cinsiyete sahip oldukları için, birçok trans birey cinsiyet değişikliği sürecine yönelir. Çeşitli hormonal ve cerrahi yöntemlerle cinsiyet değişikliği gerçekleştirilebilir. Cinsiyet değişikliğine yönelik girişimde bulunsun bulunmasın, cinsiyet kimliği ile bedensel cinsiyeti örtüşmeyen kişi transtr.

Değişen derecelerde de olsa, sergilediği cinsiyet kimliği ile bedensel cinsiyetinden farklı görünen tüm bireyleri kapsayan ve giderek daha yaygın kullanılan bir terim de transgenderdir. Aslında bilimsel kaynaklarda geçen crossdressing (karşı cinse ait elbise kullanma), yaygın ve hatalı kullanımıyla travestilik, sıklıkla trans yerine yanlış kullanılan bir ifadedir. Elbise değiştirme (crossdressing, transvestizm), diğer cinsiyete ait kıyafet ve dış görünüme bürünmekten cinsel uyarılma sağlamakla ilgilidir. Cinsiyet kimliğiyle doğrudan ilgili değildir; cinsel doyuma yönelik nesne seçimi ile ilgili bir farklılıktır. Kişinin bedensel cinsiyet özellikleri ile ilgili belirgin bir hoşnutsuzluğu yoktur; cinsel ve duygusal ilgisi her iki cinse yönelik de olabilir.

Transseksüellikle ilgili tek bilimsel tıbbi yaklaşım cinsiyet değiştirme sürecidir, psikoterapi ya da ilaçlarla cinsiyet kimliği değiştirilemez (Öztürk ve Uluşahin 2008, Yüksel 2009, Green 2009). Transseksüellik halen ruhsal bozukluklar sınıflandırmasında (DSM IV-TR) “cinsel kimlik bozukluğu” kategorisinde değerlendirilmektedir (American Psychiatric Association 2000). Sınıflandırmada bu kategorinin yer alması, cinsiyet değiştirme sürecinde psikiyatrinin oynadığı birincil rolle ilgilidir. Ayrıca halen hazırlık aşamasında olan DSM V’te transseksüelite kategorisi gözden geçirilmektedir. Mevcut bilimsel verilerle sınıflandırmalardan çıkarılmasını savunan çok sayıda bilimsel yayın mevcuttur (Drescher, 2010). DSM-5 çalışmaları sırasında tartışmaya açılmış olan taslak metinde “cinsel kimlik bozukluğu” yerine “cinsiyet kimliği uyumsuzluğu” ifadesi tercih edilmiştir (<http://www.dsm5.org/Pages/Default.aspx>).

Cinsel yönelim kişide cinsel duygu, istek ve davranışların belli bir cinsiyete çekimidir (Öztürk ve Uluşahin 2008, Drescher ve Byne 2009). Cinsiyet kimliği kişinin kendini hangi cinsiyetten hissettiği ile ilgiliyken, cinsel yönelim hangi cinsiyete ilgi duyduğu ile ilgilidir. Öznel erotik/cinsel ilgi ve arzunun hangi cinsiyete yöneldiği, hangi cinsiyetle ilgili duyuların cinsel heyecan ve uyarılmaya neden olduğu cinsel yönelimin çekirdeğini oluşturur. Yönelim kişinin kendi cinsiyet kimliğine yönelik olduğunda eşcinsel (homoseksüel), diğer cinsiyet kimliğine yönelik olduğunda heteroseksüel, her iki cinsiyet kimliğine yönelik olduğunda biseksüel olarak adlandırılır. Eşcinsellik farklı kültürlerde farklı şekillerde adlandırılmıştır, homoseksüel ifadesi ilk kez 1869’da Kentbery tarafından, Almanya’da eşcinsel cinsel davranışların suç sayılmasının aleyhine yazılan bir kitapçıkta kullanılmıştır. Daha sonra tıp çevrelerinde kabul görmüş ve yaygınlaşmıştır (heteroseksüel kelimesi daha sonra kullanılmaya başlanmıştır) (Herek ve Garnets 2007, Drescher 2010). İngilizce’nin hakim olduğu Batı kültüründe, neşeli, canlı, parlak ve güzel renkli gibi anlamları olan “gay” kelimesi hem erkek hem kadın eşcinseller için kullanılmaya başlamıştır. Daha sonra, kadınlara duyduğu aşkı şiirlerine sık sık konu eden Sappho’nun yaşadığı Lesbos (Midilli) adasından esinlenerek, kadın eşcinseller “lesbian” kelimesini tercih etmeye başlamışlardır. Türkçe’de yaygın olarak erkek eşcinsel için gey, kadın eşcinsel için lezbiyen kelimeleri kullanılmaktadır.

Bu terimler dışında, son yıllarda yaygın olarak kullanılmaya başlanan bir terim de, önceleri eşcinsellere yönelik aşağılayıcı bir kelime olan queer (kuir)’dir. Buna, cinsellikle ilgili tanımlamaların, zaman içinde keskin sınırları olan kimlikler ürettiğini savunan postmodern teorisyenler öncülük etmiştir. Politik bir direniş ve bireysel değişkenliği, tanımlanamazlığı ifade etmek amacıyla, toplumun dayattığı şekliyle heteroseksüellik dışında cinsel yönelimleri karşılayacak şekilde kullanılmaktadır.

Cinsel ilgi ve uyarılma kişiden kişiye farklılıklar gösterebilir. Ancak çekirdek cinsel yönelimin her birey için yaşamın erken dönemlerinde gelişip, yaşam boyu sabit olduğu bilinmektedir. Bazı araştırmacılar, cinsel yönelimin birden fazla boyutu bir arada içeren bir kavram olduğunu öne sürerek, çeşitli ek bileşenler tanımlamışlardır (Wilson ve Rahman 2005). Kişinin kendisini nasıl tanımladığı (eşcinsel, heteroseksüel, biseksüel), cinsel yönelimini toplum içinde nasıl kurduğu (yaşam tarzı), cinsel davranışı (geçmişte, halen ve muhtemel gelecekte cinsel eşlerinin cinsiyeti), duygusal/romantik yakınlık duyduğu kişilerin cinsiyeti, kişinin cinsel fantezileri (içeriği, sıklığı ve derecesi), bu bileşenler arasında sayılabilir. Bu bileşenlerin kısmen esnek olduğu, yaşam süresince değişkenlik gösterebileceği kabul edilir.

Bu bağlamda cinsel davranış ve cinsel yönelim ilişkisine değinmek gereklidir. Birinin heteroseksüel kabul edilmesi için nasıl diğer cinsiyetten biriyle cinsel ilişki deneyimi olması gerekmiyorsa, kişinin eşcinsel yönelimi olup olmadığına eşcinsel ilişki deneyimiyle karar verilemez. Aksine, eşcinsel cinsel deneyim, toplum içinde eşcinsel yönelimden çok daha yaygın görülmektedir (Wilson ve Rahman 2005). Eşcinsel bireyler de heteroseksüel cinsel davranış sergileyebilirler. Ancak genellikle, cinsel davranış kesitsel değil de yaşamın genelinde değerlendirildiğinde cinsel yönelim ile uyumludur.

Cinsiyet rolü ise toplum içinde cinsellik açısından dışavuran davranışların görünümüdür (Öztürk ve Uluşahin 2008). Giyim, takı ve süslenme tarzı, saç kesimi, konuşma ve yürüme biçimi, jest ve mimikler, tercih edilen oyunlar, uğraşlar ve meslek, diğer kişilerle ilişkilene biçimi, duygularını ifade etme biçimi gibi birçok davranışın bir arada değerlendirildiği, toplumsal cinsiyet özelliklerine göre kişinin erkeksi ya da kadınsı olmasıyla ilgilidir. Bu özellikler kişinin ailesi, yakın çevresi ve toplumda egemen cinsiyet rolü kültürü ile şekillenir. Aslında herkeste her iki cinsiyetin rolüne ait özellikler karma halinde bulunur, ama bir yön daha baskın olabilir. Bu özellikler genellikle bilincine varılabilen ve etkin çabayla değiştirilebilen özelliklerdir. Neyin erkeksi, neyin kadınsı bulunduğu da, zamana, yere, değerlendirmeyi yapan kişinin kültürel arkaplanına göre değişir. Toplumsal cinsiyet özellikleri, cinsel yönelimle doğrudan ilişkili değildir. Bir eşcinsel erkek birçok heteroseksüel erkekten daha “erkeksi” olabileceği gibi, yaşadığı dönem ve koşullarda “erkeksi” ya da “kadınsı” kabul edilen erkeklerin cinsel yönelimi heteroseksüel, biseksüel ya da eşcinsel olabilir.

Eşcinseller için kullanılan “aktif” ve “pasif” ifadeleri cinsel yönelim tanımıyla doğrudan ilgili değildir. Bu ifadeler, eşcinsel bireyin cinsel ilişkilerinde ağırlıklı olarak tercih ettiği davranış örüntüsü ile ilgilidir ve sıklıkla aynı bireyde birlikte bulunabilmektedir. Genellikle, her cinsel etkinlik için, penisi içine alan kişinin pasif, içe giren kişinin aktif konumda olduğu kabul edilir. Aynı kişi, her bir cinsel etkinlik için farklı tercihler sergileyebilmektedir. Bu tanımlamalar, cinselliğin penetrasyon odaklı algılanmasıyla ilişkili görünmektedir. Kendini aktif olarak tanımlayan eşcinsellerin kişiler arası ilişkilerinde baskın olduğu ya da daha “erkeksi” eşcinsellerin aktif olmaları inancı, eşcinsellerle ilgili yaygın yanlış inanışlar arasındadır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, kimlik özelliklerinin iki farklı boyutudur. Kişinin cinsel yöneliminin eşcinsel ya da biseksüel olması, yani kendi cinsine cinsel ilgi de duyuyor olması, cinsiyet kimliğini etkilemez. Eşcinseller zaman içerisinde trans olmazlar. Bu iki boyut arasında böyle bir devamlılık yoktur. Ancak trans birey, cinsel yönelimine göre heteroseksüel, biseksüel ve eşcinsel olabilir.

Cinsel kimliğin çeşitli boyutlarını oluşturan bedensel cinsiyet, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle ilgili terimlerin zenginliği, insan cinselliğinin geniş bir repertuarı olduğunun bir göstergesidir. Herhangi bir yazılı veya sözlü metinle tüm bu çeşitliliğin yansıtılması mümkün değilse de, cinsellik alanında okumaya ve danışanlarla çalışmaya girişilmeden önce bu terimlere aşina olmak gereklidir. Yine de, tanımlarla ilgili tartışmaları takip etmek, zaman içerisinde geçirdikleri değişimi izlemek, günlük kullanımdaki farklılıkların farkında olmak, en önemlisi konunun öznelere saygı göstermek gereklidir.

⁽¹⁾Cinsel kimlik, önceleri Türkçe metinlerde “gender identity” kavramının karşılığı olarak yaygın olarak kullanılmışsa da, bir süredir semantik olarak daha doğru bir çeviri olan cinsiyet kimliği tercih edilmektedir. Psikiyatrinin yaygın kullanılan sınıflandırma sistemlerinden DSM’nin Türkçe çevirisinde de “cinsel kimlik” ifadesi tercih edilmiş; “gender identity disorder”, “cinsel kimlik bozukluğu” olarak çevirilmiştir (Amerikan Psikiyatri Birliği 2008).

Kaynaklar:

1. Amerikan Psikiyatri Birliği (2008) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, DSM-IV-TR, Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabı, Çev. Köroğlu E. Ankara, HYB Yayıncılık.
2. American Psychiatric Association (2000) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fourth Edition (Text Revision). American Psychiatric Publishing.
3. Drescher J (2010) Queer diagnoses: parallels and contrasts in the history of homosexuality, gender variance, and the diagnostic and statistical manual. Arch Sex Behav 39:427-460.
4. Drescher J, Byne WM (2009) Homosexuality, Gay and Lesbian Identities, and Homosexual Behavior, Comprehensive Textbook of Psychiatry (Ed., Sadock PJ, Sadock VA, Ruiz P), Cilt II, 11. Baskı, ABD, Lippincott Williams & Wilkins, s.2060.
5. Green R (2009) Gender Identity Disorders, Comprehensive Textbook of Psychiatry (Ed., Sadock PJ, Sadock VA, Ruiz P), Cilt II, 11. Baskı, ABD, Lippincott Williams & Wilkins, s.2099.
6. Herek GM, Garnets LD (2007) Sexual orientation and mental health. Annu Rev Clin Psychol 3:353-375. Öztürk MO, Uluşahin, A (2008) Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Cilt II, 11. Baskı, s.584.
7. Yüksel Ş (2009) Yüksel Ş. Farklı Cinsel Kimlikler Psikiyatri Yayına Hazırlayan Kulaksızoğlu I B, Tükel R, Üçok A, Yargıç İ, Yazıcı O, 311-318 İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
8. Wilson G, Rahman Q (2005) Born Gay: The Psychobiology of Sex Orientation. London, Peter Owen Publishers.

BÖLÜM 3

CİNSEL YÖNELİMİN NEDENLERİNE FARKLI YAKLAŞIMLAR VE VARSAYIMLAR

3.1. Cinsel Yönelimin Nedenlerine Biyolojik Yaklaşım

Ayşen Coşut Çakmak*, Koray Başar*

*Psikiyatri Uzmanı

Cinsel yönelimi belirleyen nedenlerin araştırılmasında politik tartışmaların yanı sıra yöntemsel güçlükler de vardır. Politik sorunsalların başında bu araştırmaların eşcinsellikle sınırlı izlenimi vermesidir. Bu durum, insana ilişkin bir boyutun anlaşılmasına çalışılmasından çok, belli bir grubun incelenmesine odaklanıldığı anlamına gelir. Eşcinsel özgürlük hareketinin, yapılan çalışmalar ve bazı araştırmacıların söylemi ile ilgili itirazları, eşcinselliğin sıklıkla etiyojisi ve patogenezi anlaşılmasına çalışılan bir hastalık gibi ele alınmasıyla ilgilidir. Nedenlerin ortaya konulmasından sonraki basamağın, belirli cinsel yönelimlerin gelişiminin önüne nasıl geçilebileceği ile ilgili araştırmalar olması olasılığı tedirgin edicidir. Bilimin sicili, bilim adamlarının iyi niyetine güvenmeyi zorlaştırmaktadır. Diğer bir politik sorun, günlük tıbbi uygulamalarda olduğu gibi, bilimsel araştırmaların planlanması, yürütülmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesinde de heteroseksist önyargıların etkili olma ihtimalidir. Bunların yanı sıra, araştırmanın her aşamasında eşcinsellikle ilgili mit ve stereotipler işler hale gelebilir. Çalışma bulgularının bu olasılık nedeniyle eleştirel okumaya tabi tutulması gereklidir.

Cinsel yönelimle ilgili yöntemsel güçlüklerin başında grubun nasıl tanımlanacağı gelmektedir. Çekirdek cinsel yönelim, yaşam boyu sabit ve tutarlı olduğu gösterilen bir özellikken, kişinin kendisini nasıl tanımladığı, cinsel fantezileri, cinsel deneyim ve davranışları gibi cinsel yönelimin diğer bileşenleri değişkenlik gösterebilir. Hemen tüm çalışmalarda kişilerin cinsel yönelimleriyle ilgili kendi bildirimleri esas alınmıştır. Bazı araştırmalarda, cinsel yönelim ayrımı için, farklı cinsiyetlerden uyarılara verilen cinsel uyarılma yanıtı nesnel ölçütlerle değerlendirilmiştir; ancak bu uygulaması zor ve katılımcı için külfetli girişimler gerektiren bir yöntemdir. Bir başka sorun da örneklem seçiminin rastgele yapılamıyor olmasıdır. Tüm bu sorunlar dışında, araştırma bulgularını değerlendirirken, cinsel yönelimin kişilerin çeşitli özelliklerinden sadece biri olduğu, çok sayıda önemli olabilecek karıştırıcı değişken olduğunu akılda tutmak gerekir.

Cinsel yönelimi belirleyen psikososyal etmenlerle ilgili yaygın inanışlara karşın, yapılan bilimsel çalışmalarda bu savları destekleyecek bulgular edinilmemiştir (Rahman ve Wilson 2005). Geçtiğimiz yüzyılın ilk yarısında, eşcinsel erkeklerin genetik olarak kadın oldukları savı seks kromozomlarının karyotiplenmesi sonucunda terk edilmiş; erişkin dönemde seks hormonları ile ilgili bozuklukların cinsel yönelimi etkilediği hipotezinden eşcinsel erkeklere testosteron uygulanmasının kadına yönelik cinsel ilgisiyi arttırmak yerine, hemcinsine yönelik cinsel arzuyu arttırdığının gözlenmesi ile vazgeçilmiştir. 1980'li yıllardan itibaren, doğum öncesi, beyin gelişimini etkileyebilecek süreçlerin etkisi, beyinde yapısal ve işlevsel değişiklikler ve genetik çalışmalar ön plana çıkmıştır.

3.1.1. Nörogelişimsel Yaklaşım

3.1.1.1. Prenatal androjen teorisi

Yapılan araştırmalar, seks hormonlarının salınması ve bu hormonlara yanıt ile ilgili erişkinlik dönemindeki değişikliklerin cinsel yönelimi etkilemediğini göstermiştir (Meyer-Bahlburg 1979). Hormonal farklılıkların kadınlarda eşcinsellikle ilişkisi her zaman çalışma konusu olmakla birlikte, geniş örneklemlerli çalışmalarda, biseksüel/lezbiyen deneyimleri olan kadınların, heteroseksüel kadınlardan seks hormonlarının düzeyleri açısından farklılık göstermedikleri bildirilmiştir (Dancey 1990). Bununla birlikte prenatal dönemde farklı düzeylerde seks hormonlarına maruz kalmanın – özellikle androjenler- eşcinsellikle ilişkisi uzun süredir araştırılmaktadır (Zucker ve Bradley 1995).

Nöroendokrin bulgulara göre, intraüterin dönemde yüksek androjen düzeylerinin etkisi altında kalma beyin yapısının erkeklere özgü nitelikler kazanmasına neden olmaktadır; kadınlarda androjen düzeyinin yüksek olmaması gelişimin daha farklı seyretmesine neden olmaktadır. Bedensel cinsiyete göre farklılık gösteren bazı beyin yapıları ile ilgili bu bilgi, cinsel yönelimin de benzer şekilde intrauterin dönem hormon düzeylerinin etkisiyle şekillendiği savına neden olmuştur (Rahman 2005). Bu alanda intraüterin dönemde atipik hormon düzeyleriyle seyreden iki önemli olay üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki, konjenital adrenal hiperplazi (KAH) hastalığıdır. Bu hastalıkta, intraüterin dönemde yüksek androjen düzeyleri dışı genital organlarında maskülenizasyona neden olmaktadır. Cinsel yönelimi de etkileyebileceği düşünülmüş ve çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar gözden geçirildiğinde, KAH'ın sadece hemcinsle ilişkili cinsel fanteziyi arttırdığı, eşcinsel davranışa neden olmadığı; bu bireylerin çoğunlukla heteroseksüel yönelime sahip oldukları bildirilmiştir (Wilson ve Rahman 2005). 1971 yılında kullanımdan kaldırılana kadar gebelerde düşük önleme amacıyla kullanılan DES'e intrauterin hayatta maruz kalan kadınlarda yapılan çalışmaların bazılarında hemcinsle yönelik fantezi ve eşcinsel davranış oranlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Veniegas ve Conley 2000).

Deneysel olarak insanlarda intraüterin dönem hormon düzeyleri ile ilgili çalışmak oldukça güçtür. Bu nedenle, prenatal dönemde seks hormon düzeyleri ile gelişiminin etkilendiği düşünülen, böylece erkek ve kadın arasında farklılıklar gösteren çeşitli özellikler, cinsel yönelim gruplarındaki dağılım açısından incelenmiştir. Parmak uzunluklarının oranı, penis uzunluğu, işitme mekanizmaları ile ilgili çeşitli olgular ve parmak izi gibi birçok özellik eşcinsel ve heteroseksüeller arasındaki farklılık açısından incelenmiştir.

Kadın ve erkeklerde işaret parmağı ile yüzük parmağı uzunluk oranının (2D:4D) cinsiyete göre farklılaştığı; erkeklerde yüzük parmağı, işaret parmağından uzunken, kadında yaklaşık olarak eşit olduğu yapılan çalışmalarda öne sürülmüştür. Bu boyut farklılığının da prenatal dönemde maruz kalınan androjen düzeyi ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Bu konuda yakında yayımlanan bir meta-analize göre, 1618 heteroseksüel erkek, 1503 eşcinsel erkek, 16193 heteroseksüel kadın ve 1014 eşcinsel kadın gözden geçirildiğinde, heteroseksüel kadınlarda eşcinsel kadınlardan daha büyük 2D:4D oranı saptanırken, erkekler arasında anlamlı fark saptanmamıştır. Bu bulguya dayanarak, erken dönemde seks hormonlarından kaynaklanan sinyallerin, kadınlarda erkeklerden daha belirgin şekilde cinsel yönelimi etkileyebildiği öne sürülmüştür (Grimbos ve ark. 2010). Prenatal

hormon düzeylerindeki farklılıkların cinsel yönelim üzerine etkisi olabileceğini öne süren bir diğer çalışmada, eşcinsel erkeklerin penis boyutlarının heteroseksüel erkeklerden büyük olduğunun saptanması buna kanıt olarak gösterilmiştir (Bogaert ve ark. 1999). Prenatal androjen hipotezi ile ilgili pek çok çalışma yürütülmüşse de, bulguların büyük çoğunluğu tekrarlanamamış ya da cinsiyete dayalı farklılıklar gösterilebilmiştir. Kesin sonuca varmak için erken gibi görünse de, intraüterin hormon düzeylerinin cinsel yönelime etkisini yadsımak da henüz mümkün değildir.

3.1.1.2. Doğum sırası etkisi

Y kromozomuna bağlı minör doku uyumsuzluğu antijenlerinin (H-Y antijenleri) bazı annelerde ilerleyici immünizasyonunun etkisi ile bir sonraki erkek fetüste cinsel yönelimi etkilediği, her bir erkek kardeş sonrasında doğan erkekte eşcinsellik olasılığının %33'e yakın oranda arttığı öne sürülmüştür. "Doğum sırası etkisi" denilen bu hipoteze göre anne tarafından üretilen anti-HY antikoları plasental bariyerden geçer ve fetal beynin cinsel farklılaşmasını etkiler (Blanchard 2001). Bu teorinin savunucularından Bogaert, kan bağı olmayan kardeş ve aile ile büyütülmüş eşcinsel/heteroseksüel erkeklerden oluşan bir grubu da içeren geniş örneklemlerle bir çalışmada, kardeşle geçirilen süre ne kadar uzun olursa olsun sadece kendinden yaşça büyük biyolojik erkek kardeşe sahip bireylerde eşcinsel yönelimin öngörülebilir olduğunu saptamıştır (Bogaert 2006). Annenin fetüse yönelik immun cevabının 3 şekilde ortaya çıktığı öne sürülmüştür. Bunlardan ilki fetüse plasenta aracılığıyla geçen anti-Y antikolarının transferi; ikincisi annenin sitokinlerinin transferi; üçüncüsü ise plasentanın bizzat annenin bağışıklık reaksiyonlarından etkilenmesidir (Blanchard 2004). Erkek eşcinsellerde kendilerinden önce doğmuş bir erkek kardeşe sahip olma, "doğum sırası etkisi"nin temel bileşeniyken, lezbiyenlerde yapılan çalışmalarda kardeş sahibi olma ya da doğum sırasının anlamlı bir faktör olarak saptanmamış olması, araştırmacılara göre erkek eşcinsellerdeki anti-HY antikolarının erkeklerde cinsel yönelimi etkilediği teorisini güçlendirmektedir.

3.1.2. Beyin Yapısı Çalışmaları

Nörobilimci Simon Le Vay, 19'u eşcinsel erkek, 16'sı heteroseksüel erkek ve 6'sı heteroseksüel kadın toplam 41 kadavranın beyinlerini incelemiştir (LeVay 1991). Çalışmasında, anterior hipotalamusta bulunan interstisyel hücrelerden (INAH3) oluşan nöron gruplarını incelemiş ve beynin bu bölgesinin heteroseksüel erkeklerde, eşcinsel erkeklere ve kadınlara göre daha gelişmiş olduğunu saptamıştır. Suprakiazmatik nükleus (SCN) hacminin ölçüldüğü bir çalışmada, eşcinsel erkeklerin 1.7 kat büyük hacime; 2.1 kat daha fazla hücreye sahip oldukları, hipotalamus medial optik alanda yer alan cinsel dimorfik çekirdekte (SDN) ise herhangi bir fark olmadığı saptanmıştır (Swaab ve ark. 1990). Başka bir çalışmada, eşcinsel erkeklerin SCN'de bulunan vazoaktif intestinal peptid (VIP) ve vazopresin (AVP) salgılayan nöronların çaplarında azalma saptanmış olmasının, bu bölgede cinsel yönelimle ilişkili olabilecek yapısal farklılıklara eşlik eden metabolik değişiklikler de olduğu bildirmiştir (Zhou ve ark 1995). Hipotalamik çekirdeklerle ilgili işlevsel farklılıklara da işaret eden çalışmalar vardır. Östrojen benzeri steroid feromon koklatılan lezbiyenlerde, heteroseksüel erkeklere benzer anterior hipotalamus etkinlik artışı gözlenirken, progesteron türevi feromon koklatılan eşcinsel kadınlarda heteroseksüel kadınlarda gözlenen anterior hipotalamik uyarılma saptanmamıştır (Bogaert 2002). İsveçli

araştırmacı Savic ve ekibinin, feromon benzeri maddelerin erkek ve kadınlarda, anterior hipotalamik cinsel dimorfik çekirdekte uyarı artışı yaratmasına dayalı deneylerden yola çıkarak yayımladıkları çalışmalarda, bir progesteron türevi koklatılan eşcinsel erkek ve heteroseksüel kadınlarda, benzer hipotalamik etkinlik gözlenirken, heteroseksüel erkeklerde buna benzer bir etkinlik saptanmamıştır (Savic ve ark 2005). Cinsel davranışın nörobiyolojisiyle ilgili önemli bir yeri olan hipotalamusla ilgili bulgular, henüz tatmin edici değilse de, dikkat çekicidir.

Serebral lateralizasyon, yani belirli işlevlerde beynin bir hemisferinin daha baskın olması, açısından eşcinsel ve heteroseksüel bireyler arasında farklılıklar saptanmıştır. Lateralizasyonun sonuçlarından biri olan el tercihi ile ilgili yapılan çalışmaların metaanalizinde eşcinsel bireylerin %39 daha fazla sağ dıışı el kullanımını olduğu bildirilmiştir (Lalumière ve ark 2000). Allen ve Gorski'nin ölümardı çalışmalarında, anterior komissür eşcinsel erkeklerde, kadınlardan %18, erkeklerden ise %34 daha geniş saptanmıştır (Allen ve Gorski 1992). Yazarlar, cinsiyet ve cinsel yönelim ile ilişkisi saptanan bu anatomik farklılığın, eşcinsel erkek, heteroseksüel kadın ve heteroseksüel erkekler arasındaki bilişsel işlev ve serebral lateralizasyondaki farklılığı anlamak açısından da önemli olabileceğini öne sürmüşlerdir. Serebral lateralizasyonla ilgili olabilecek bir bulgu da Witelson ve arkadaşları tarafından sağ elini kullanan heteroseksüel ve eşcinsel erkeklerde saptanan callosal istmus boyutlarında farklılıktır (Witelson ve ark. 2008).

Yapısal farklılıklarla ilgili tüm bu bulguların, özellikle tekrarlanmamış olmaları nedeniyle, geçerliği tartışmalıdır. Cinsiyete göre farklılık gösteren beyin yapılarındakine benzer ölçüde bir farklılık heteroseksüel ve eşcinsel bireyler arasında saptanmamıştır. Araştırmacılar, tek bir beyin bölgesinin eşcinselliğın nedeni ya da sonucu olduğu ile ilgili çıkarımların doğru olamayacağını fakat gelişim sürecinin erken evrelerinde çeşitli etmenlerin cinsel dimorfik yapıların ve işlevlerin farklılaşmasını etkileyebileceğini bildirmişlerdir (Allen ve Gorski 1992). Unutulmaması gereken çok küçük beyin yapılarında, gruplara ait değerler arasında istatistiksel anlamlılığa ulaşan farklılardan bahsedildiğidir. Sadece beyin yapısı görüntüleme ya da başka yöntemlerle incelenerek cinsel yönelimin saptanması mümkün değildir.

3.1.3. Kalıtımın Rolü

Eşcinselliğın genetik bir yönü olup olmadığı ile ilgili ilk ipuçları ilk olarak aile çalışmalarından edinilmiştir. Erkeklerle kendilerinin ve kardeşlerinin cinsel yönelimlerinin sorulduğu çalışmalar gözden geçirildiğinde, eşcinsellerin kardeşleri arasında eşcinsel yönelim görülme yaygınlığı, heteroseksüellerin kardeşlerinin iki ile beş katı arasında saptanırken, heteroseksüellerin kardeşlerinde toplum temelli çalışmalarda saptanan oranlara benzer sonuçlar elde edilmektedir (Pillard ve Bailey 1998). Lezbiyenlerle ilgili çalışma bulguları daha geniş bir değişkenlik gösterse de, ailevi gidişe işaret eden çalışmalar vardır (Rahman 2005).

Genetik aktarımın rolünün daha iyi anlaşılabilmesi için ikiz çalışmaları yapılmıştır. Değişken bulgulara ulaşmakla birlikte, tek yumurta ikizlerinde ikiz kardeşlerin her ikisinin de gey/lezbiyen olma oranı çift yumurta ikizlerinden daha yüksek (sırasıyla, gey %52-%22, lezbiyen %48-%16) bulunmuştur (Bailey ve Pillard 1991, Bailey ve Bell 1993). Daha büyük örnekleme sahip ikiz çalışmalarında da, genetik etkiyi destekler şekilde, iki kardeşin

de eşcinsel olma oranı tek yumurta ikizlerinde çift yumurta ikizlerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Bailey ve ark 2000, Kirk ve ark 2000, Kendler ve ark, 2000). Lezbiyenlerde yapılan ikiz çalışmaları arasında en geniş örnekleme sahip Bailey ve arkadaşlarının araştırmasında, oran daha fazlaysa da iki grup arasında anlamlı fark saptanmamıştır (Veniegas ve Conley 2000). Bu çalışmalarda diğer bir ilginç ortak bulgu da aile yapısı, anne veya babanın özellikleri, coğrafi özellikler gibi paylaşılan çevresel etkenlerdense, doğum sırası, annenin hamileliğinde yaşanan olaylar ya da kişinin kaza/hastalık geçmişi gibi paylaşılmayan çevresel etkenlerin belirleyiciliğinin daha yüksek bulunmuş olmasıdır.

Aileler üzerinde yapılan çalışmalarda, geylerin soyağaçlarında anne tarafında gey akraba yaygınlığı, baba tarafındaki aksine toplumdaki yaygınlıktan fazla bulunmuştur (Hamer ve ark 1993). Bunu tekrarlamayan çalışmalar olmasına, lezbiyenlerle ilgili bulgular da daha ciddi çelişkiler olmasına rağmen, bu veriler eşcinsellikle ilgili genlerin X kromozomu üzerinden aktarıldığını düşündürmüştür. Hamer ve arkadaşları aile/ikiz çalışmalarının ötesinde, eşcinselliğin doğrudan genomik çalışmasını yaparak bu alanda ilk önemli adımı atmışlardır. 1993 yılında yayımlanan çalışmalarında, Xq28 pozisyonunda yer alan X kromozomuna bağlı bir gen ile cinsel yönelim arasında ilişki olduğunu öne sürmüşlerdir (Hamer ve ark 1993). Geniş örneklem ve daha gelişmiş olanaklarla gerçekleştirilen çalışmada Xq28 pozisyonunda yer alan ve cinsel yönelimi etkileyen böyle bir genin varlığı saptanmamıştır (Rice ve ark. 1999). Tüm genom incelemesi sonucunda Xq28 bölgesinden ziyade 7. 8. ve 10. kromozomlarda yer alan belli bölgelerdeki genlerin cinsel yönelim ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Mustanski ve ark. 2005). Anneler üzerinden kalıtımın, genetik yapımızın sadece kadınlar üzerinden aktarılan kısmı olan mitokondriyal DNA ile ilişkili olabileceği öne sürülmüşse de henüz yeterli bulgu yoktur.

Cinsel yönelim gibi karmaşık bir fenomenin genetik aktarımının, tek bir gen üzerinden gerçekleşmesi yerine, çok sayıda genin etkileşimini içeren bir süreç olduğu, günümüzde daha yaygın kabul görmektedir. Eşcinsellikle ilgili çalışmalarda cinsel yönelimin farklı bileşenlerinin aktarımına odaklanılarak yapılan çalışmalarla daha tutarlı sonuçlar elde etmek olasıdır. Çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet normlarına aykırı özelliklerin olması, hiçbir cinsel yönelime sınırlı bir olgu değilse de, erişkin dönemde eşcinsel yönelime sahip olmakla ilişkisi, erkeklerde ve kadınlarda, farklı kültürlerde tekrarlanan bir bulgudur (Whitham ve Zent 1984, Whitham ve Mathy 1991). Yapılan ikiz çalışmaları bu özelliğin (“childhood gender nonconfirmity”) kalıtsal yönüyle ilgili daha güçlü kanıtlar sunmaktadır (Wilson ve Rahman 2005).

Tüm bu çalışmalar cinsel yönelimin belirlenmesinde genlerin önemli yeri olduğunu gösterse de, tek başına genler tarafından belirlenmediğini de göstermektedir. Eşcinselliğin genlerle ilgili bir yönü olması, onu ne heteroseksüellikten, ne de diğer insani özelliklerden farklı bir yere koyar. Bireysel farklılıklarımızın, mizacımızın genlerle ilişkisine dair her geçen gün yeni bulgular elde edilmektedir. Cinsel yönelimin genetik bileşeni ile ilgili bulgular da bu çerçevede değerlendirilmelidir.

3.1.4. Sonuç

Cinsel yönelimin biyolojik belirleyenleri ile ilgili çalışmalar son otuz yılda önemli aşama kaydettiyse de, henüz elimizdeki bulgular süreci açıklamaya yeterli değildir. Çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, kalıtım ve nörogelişim ile ilgili süreçlerin önemli bir rolü olduğu öne sürülebilir. Ancak birçok çalışma sadece bu

değişkenlerin belirleyici olmadığını da göstermektedir. Araştırmalarla ilgili yöntemsel sorunların üstesinden gelmek, farklı çalışma desenlerinin yanı sıra, cinsel yönelim gruplarının yeterince homojen olmadığını ya da olamayacağını da kabul etmekle mümkün olabilir. Cinsel yönelimin belirli boyutları ile sınırlı bazı çalışmalar, daha tutarlı sonuçlarla ilgili ümit vermektedir. Sonuç olarak, ne heteroseksüel, ne de eşcinsel yönelimin nedenleri ile ilgili yeterli bilgiye sahibiz; kaldı ki biyolojik süreçlere dair bilgilerimizin artması hiçbir cinsel yönelimi diğerinden daha sağlıklı, daha üstün ya da avantajlı görmemize neden olmayacaktır.

Kaynaklar:

1. Allen LS, Gorski RA (1992) Sexual orientation and the size of the anterior commissure in the human brain. PNAS, 89: 7199–7202.
2. Bailey JM, Bell AP (1993) Familiarity of female and male homosexuality. Behav Gen 23:313-322.
3. Bailey JM, Pillard RC (1991) A genetic study of male sexual orientation. Arch Gen Psychiatry, 48:1089-1096.
4. Berglund H, Lindström P, Savic I (2006) Brain response to putative pheromones in lesbian women. PNAS, 103:8269-8274.
5. Blanchard R (2001) Fraternal birth order and the maternal immune hypothesis of male homosexuality. Horm Behav 40:105-114.
6. Blanchard R (2004) Quantitative and theoretical analyses of the relation between older brothers and homosexuality in men. J Theor Biol, 230:173–187.
7. Bogaert A (2002) Recent research on sexual orientation and fraternal birth order. Can J Hum Sex, 11: 101-107.
8. Bogaert AF (2006) Biological versus nonbiological older brothers and men's sexual orientation. PNAS, 103:10771-10774.
9. Bogaert AF, Hershberger S (1999) The relation between sexual orientation and penil size. Arch Sex Behav, 28:213-221.
10. Dancy CP (1990) Sexual orientation in women: An investigation of hormonal and personality variables. Biol Psychology, 30:251-264.
11. Grimbos T, Dawood K, Burriss RP ve ark. (2010) Sexual orientation and the second to fourth finger length ratio: a meta-analysis in men and women. Behav Neurosci, 124: 278-287.
12. Hamer DH, Hu S, Magnuson VL ve ark. (1993) A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation. Science, 261:321-327.
13. Kendler KS, Thornton LM, Gilman SE ve ark. (2000) Sexual orientation in a US national sample of twin and nontwin sibling pairs. Am J Psychiatry, 157:1843–1846.
14. Kirk KM, Bailey JM, Dunne MP ve ark. (2000) Measurement models for sexual orientation in a community twin sample. Behav Genet, 30:345–356.
15. Lalumière ML, Blanchard R, Zucker KJ (2000) Sexual orientation and handedness in men and women: A meta-analysis. Psychol Bull, 126:575-592.
16. LeVay S (1991) A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men. Science, 253: 1034–1037.
17. Meyer-Bahlburg HFL (1979) Sex hormones and female homosexuality. Arch Sex Behav, 8:101-119.
18. Mustanski BS, DuPree MG, Nievergelt CM ve ark. (2005) A genomewide scan of male sexual orientation. Hum Genet, 116: 272–278.
19. Pillard RC, Bailey JM (1998) Human sexual orientation has a heritable component. Human Biol 70:347-365.
20. Rahman Q (2005) The neurodevelopment of human sexual orientation. Neurosci Biobehav Rev 29:1057-1066.
21. Rice G, Anderson C, Risch N ve ark. (1999) Homosexuality: absence of linkage to microsatellite markers at Xq28. Science, 284:665-667.
22. Savic I, Berglund H, Lindström P (2005) Brain response to putative pheromones in homosexual men. Proc Natl Acad Sci U S A 102:7356-7361.
23. Swaab DF, Hofman MA (1990) An enlarged suprachiasmatic nucleus in homosexual men. Brain Res, 537: 141-148.
24. Veniegas RC, Conley TD (2000) The biological research on women's sexual orientations: Evaluating the scientific evidence. J Soc Issues, 56: 267–282.

25. Whitham FL, Mathy RM (1991) Childhood cross-gender behaviour of homosexual females in Brazil, Peru, and the United States. Arch Sex Behav 20:151-170.
26. Whitham FL, Zent M (1984) A cross-cultural assessment of early cross-gender behavior and familial factors in male homosexuality. Arch Sex Behav 13:427-439.
27. Wilson G, Rahman Q (2005) Born Gay: The Psychobiology of Sex Orientation. Peter Owen Publishers, London.
28. Witelson SF, Kigar DL, Scamvougeras A ve ark. (2008) Corpus callosum anatomy in right-handed homosexual and heterosexual men. Arch Sex Behav, 37:857-863.
29. Zhou JN, Hofman MA, Swaab DF (1995) No changes in the number of vasoactive intestinal polypeptide (VIP)-expressing neurons in the suprachiasmatic nucleus of homosexual men; comparison with vasopressin-expressing neurons. Brain Res,672: 285-288 .
30. Zucker KJ, Bradley SJ (1995) Etiology: biological research on gender identity disorder and related psychosexual conditions. Gender Identity Disorder and Psychosexual Problems in Children and Adolescents, New York, The Guilford Press, s. 125-200.

3.2. Psikanalizde Eşcinsellik

Nur Engindeniz*

*Psikiyatri Uzmanı

Psikanalitik kuramın eşcinselliğe bakışı, kurucusu Freud'dan bu yana dalgalı bir seyir izlemiştir. Freud oldukça açık bir biçimde, “eşcinsel insanların hasta olmadıklarını” ve “eşcinselliğin bir hastalık olarak sınıflandırmayacağını” daha 1903'teki yazılarında söyleyerek bu düşüncesini 30 yıldan fazla sürdürmüştür. Sadece eşcinselliğin değil, zıtcinselliğin de cinsel nesne seçimindeki bir sınırlamaya bağlı olduğunu belirtmiş; tam gelişmiş bir eşcinseli zıtcinselle dönüştürmeye çalışmanın, tersine göre daha başarılı olamayacağını yazmıştır. (Freud 1920). 1935'de Amerika'daki bir anneye yazdığı meşhur mektubunda, şunları kaleme almıştır: “Eşcinsellik kesin olarak bir avantaj değildir; keza utanılacak, suçlanacak ya da aşağılanacak bir şey de değildir ve bir hastalık olarak sınıflandırılmaz... Eşcinselliği bir suç olarak karalamak büyük bir haksızlık ve zulümdür. Eğer oğlunuz mutsuzsa, nevrotikse, çatışmalarla parçalanmışsa, sosyal hayatı ketlenmişse, ister eşcinsel olarak kalsın ister değişsin, analiz ona uyum, zihin huzuru ve tam işlevsellik kazandıracaktır...”

Freud'un eşcinselliğin patolojik olmayan yapısındaki ısrarına rağmen, bu anlayış psikanalitik çevrelerde uzun yıllar genel kabul görmedi. Freud'un ölümünden kısa süre sonra, takipçilerinin çoğu otorite olarak Freud'a atıfta bulunarak, eşcinselleri giderek daha çok hasta olarak tanımlayan psikanalitik bir literatür yarattılar. Freud'un yazılarında öyle anlam karmaşası vardır ki, çelişkili olanlar göz ardı edilerek, kaynaklar bir bakış açısını destekleyebilecek biçimde seçilebilirler. Roughton (2002), sorunu Freud'un eşcinsellik hakkında kesin, açıklayıcı bir tezi hiç yazmaması ve psikoseksüel gelişim açıklamalarının yetersiz olduğunu düşünmesi ile açıklamaktadır.

Freud'un ardından Reich, Rado, Bieber, Socarides gibi analistler, eşcinselliği bir hastalık ve sapkınlık olarak tanımlamışlardır. Cinsel özgürlüğü savunan tutumu nedeniyle eleştirilmiş ve hatta saldırılara uğramış bir psikanalist olan Wilhelm Reich, her iki cinsin de eşcinselliğinin olağandışı bir cinsel gelişme olduğunu, birçok eşcinselin ruhsal olduğu kadar cinsel bakımdan da hasta olduğunu söylemiştir. Ayrıca gençleri eşcinsellikten korumak gerekliliğinden söz etmiştir.

Socarides'in bu alanda yaptığı çalışmaların ve tedavi çabasının psikanaliz tarihinde özel bir yeri vardır. Socarides, 1992 'de NARTH'ı ("Eşcinselliğin Terapisi ve Araştırılması İçin Ulusal Birlik") kurmuştur ve ölümüne kadar (2005) bu kuruluşun başında yer almıştır. "Eşcinsellik: Aşırıya Gitmiş Bir Özgürlük" adlı kitabında Socarides, toplumun çoğunluğunun eşcinselle dönüştüğünü ve bu durumdan acı çekeceğini savunmuştur. İronik olarak, Socarides, homofobik görüşlerini formüle etmeye başladığı "Açık Homoseksüel" adındaki ilk kitabını adadığı oğlu Richard Socarides'in eşcinsel olduğunu sonradan öğrenecektir ve Richard Socarides, Başkan Clinton'ın lezbiyen ve eşcinsel erkek camiasına ilişkin konulardaki danışmanıdır. Socarides, eşcinselliği bir ruhsal bozukluk olarak görürken bireyin psikososyal uyumu ve işlevselliği gibi modern etik ölçütlere değil, homofobik moral yargılara dayanmakta ve derin kişisel çatışmalardan etkilenmektedir.

Öte yandan, homofobik tutumların en güçlü ve yaygın olduğu dönemlerde bile, bu genel ideolojiden sıyrılmış olmasalar da zamanına göre daha geniş görüşlü bazı analistlerin uyarıcı gözlemlerde bulunmuş olduğunu da görürüz. Örneğin, Karl Meninger "normalden ayrılmanın bu özgül tarzına korkuyla yaklaşmak cahillik ve kendini beğenmişliktir. Eşcinselleri paryalar gibi gören kişiler açıkça cadı yakıcılarla akrabadır, aralarındaki fark sadece bir derece meselesidir, nitelik değil. Çoğu kez eşcinselleri hor görenler kendi bilinçdışı eşcinsel arzularıyla kavga halindedir" demiştir. Harry Stack Sullivan da "eşcinselliğin bir problem olduğunu söylemek insanlığın bir problem olduğunu söylemek demektir" diye yazarak eşcinsel sevginin de insan türünün ayrılmaz ve gerekli bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

1940'lı yılların Chicago'sunda mesleki çevrede Heinz Kohut'un eşcinsel olabileceğine dair bir kanı vardır. Evli değildir, kız arkadaşı yoktur. Sürekli olarak iki erkek arkadaşı ile beraberdir. Özellikle bunlardan birinin kadınsı oluşu bu kanıyı güçlendirmektedir. Kohut'un nezaketi, güler yüzlülüğü ve inceliği de o yılların eril kültürünün gözünde zaman zaman kadınsılık gibi görülmektedir. Kohut'un eğitim almak için başvurduğu Chicago Psikanaliz Entitüsü'ne ilk başvurusunun kabul edilmemesinin olası nedeninin bu eşcinsellik şüphesi olduğu düşünülür. Yıllar sonra yayınlanan otobiyografik "Bay Z'nin İki Analizi" makalesi, olası eşcinsellikle ilgili düşüncelere bir perspektif katmıştır (Erten 2004). 1976'da Kohut şöyle der: Eşcinsellik narsizmin basit bir dışa vuruşudur. Sağlıksız olarak adlandırılmaz. Hatta eşcinsellik, insan organizasyonunda daha yüksek bir düzeyi gösterebilir. Kimi yaratıcı insanlar zıtcinsel yatırım geliştiremezler. Kohut'a göre uzun süreli ilişkiler sadece cinsellik üzerine değil nesne ilişkileri üzerine kuruludur.

1992'de Otto Kernberg eşcinselliği bir sapkınlık olarak ele almış ve erkek eşcinselliğiyle ilgili önemli kişilik bozukluğu olmayan olguların nadir olduğunu söylemiştir. 2002 yılında, sapkınlıkların aksine, eşcinselliğin, cinsel bir eğilimi ve heteroseksüel bağlılık kadar geniş, esnek ve zengin olabilen cinsel etkinlikler kümesini gösterdiğini söyleyerek görüşünde değişiklik yapmıştır (Roughton 2002). Kernberg'e göre eşcinsel olduğunu belirterek tedaviye gelen çeşitli tipte hastalar vardır. Amaç, öncelikle teknik yansızlığı kullanarak, eşcinsel ya da heteroseksüel olsun, altta yatan nedenleri araştırmaktır. Terapist dürüst bir şekilde hastasını araştırmalıdır. Aksi takdirde cinsel kimliği ile ilgili sorun yaşayan hastasına yardımcı olamaz. Tedavinin ne olacağı cinsellikle ilgili güçlülere değil, kişilik patolojisinin şiddetine dayanmalıdır. Ayrıca terapist hastalarını tedavi ederken kendi biseksüalitesine dayanabilmelidir (Vaughan ve ark. 2008).

Doksanlı yıllar Amerikan Psikanaliz Birliği'nin (APB) eşcinselliği ve eşcinsel bireyleri kabul ettiği köklü bir değişim getirdi. Sivil haklara ve adalete verilen önemin yanı sıra eşcinsel erkeklerin ve kadınların kamusal alanda onaylanması, üyeler arasında teorilerinin belki yanlış olduğuna ilişkin giderek artan bir anlayış geliştirdi. Sadece eşcinsel oldukları için eşcinsel erkek ve kadınları psikanalist adayları olarak reddetmek açıkça ayrımcılık yapmaktı. 1921 yılında eşcinsellerin psikanalist olmamaları gerektiğini söyleyenlerle Otto Rank ve Freud fikir ayrılığı yaşarken, Freud haklıydı. "Bu durumlarda verilecek bir kararın başka özelliklerin kapsamlı incelenmesine dayandırılması gerektiğini düşünüyoruz," diye yazdılar.

Amerikan Psikanaliz Birliği, Freud'un düşüncesini yetmiş yıl sonra uygularken önce adalete odaklandı. 1991 yılında kurum, psikanalist adaylarından eğitimci psikanalistlerin görevlendirilmesine kadar tüm değerlendirme kararlarının cinsel yönelim temeline göre değil, bir psikanalist olarak işlevselliğiyle ilgili özellikler ve yetenekler temeline göre karar verilmesini gerektiren bir politikayı benimsedi. Az sayıda grup üyesinin sert itirazına rağmen, Yönetim Kurulu bu politikayı neredeyse oybirliğiyle onayladı. Uluslararası Psikanaliz Birliği'nin psikanalist eşcinsel erkek ve kadınları kabul ederek basit bir ayrımcılık yapmama politikasını uygulaması ise üç yıl aldı, üç ayrı oylamayı gerektirdi ve ancak 2002'de kabul edildi.

1997'de Amerikan Psikanaliz Birliği'nin kabul ettiği "Eşcinsel Hastaların Tedavisi Üzerine Konum Bildirgesi"nde şöyle denmektedir:

1. Eşcinsel cinsel yönelimin kişilik gelişiminde bir eksiklik ya da bir psikopatoloji ifadesi olduğu varsayılmaz.
2. Herhangi bir sosyal önyargı gibi, eşcinsel karşıtı önyargılar da, eşcinsellerde bu önyargıların içselleştirilmesi yoluyla kalıcı bir etiketlenmişlik hissine ve yaygın bir benlik kınamasına katkıda bulunarak, ruh sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir.
3. Bütün psikanalitik tedavilerde olduğu gibi, eşcinsel hastaların analizinde amaç anlamaktır. Psikanalitik teknik, bir insanın cinsel yönelimini değiştirmek ya da tamir etmek gibi çabaları içermez. Böylesi çabalar, psikanalitik tedavinin temel ilkelerine aykırıdır ve sıklıkla, tahrip edici içselleştirilmiş homofobik tavırları pekiştirerek, ciddi psikolojik acıya neden olurlar"(Minutes 1999).

Amerikan Psikanaliz Birliği üyeleri arasında 1994'te yapılan bir ankette üyelerin % 97.6'sının "eşcinsel bireylerin zıtcinselliğe doğru değiştirilebileceğine ve değiştirilmesi gerektiğine" inanmadıkları ortaya çıkmıştır.

Eşcinseller tarih boyunca ötekileştirmeye maruz kalmışlardır. Ne yazık ki psikanalitik kuramın bazı uygulayıcıları da buna katkıda bulunmuştur. Psikanalizin temel ilkesi olan yargılamadan anlamaya çalışmanın kuramın tüm uygulayıcıları tarafından uygulanması gerekli olmakla birlikte zaman alacaktır.

Kaynaklar:

1. Düzyürek S,(2000) Eşcinsel Bireylerle Psikoterapi, 12 Ağustos 2011'de http://antipsikohomofobi.org/docs/escinsel_bireylerle_psikoterapi_1.html adresinden indirildi.
2. Erten Y (2004) Psikanalizin Öteki Yüzü, Heinz Kohut, İthaki Yayınları, İstanbul 2004, s: 27-28,146
3. Fiedman R, Downey J (1998) Psychoanalysis and the Model of Homosexuality as Psychopathology: A Historical Overview, The American Journal of Psychoanalysis, Vol 58, No:3
4. Freud S (1915) Cinsellik Üzerine (Çev. E Kapkın). Payel Yayınları, İstanbul, 2006, s:41-52

5. Minutes (1999) Meeting of The Executive Council, American Psychoanalytic Association, December 16, 1999
6. Parker M, (2009 Eylül) Psikanalizde Eşcinsellik, Anti Homofobi Kitabı, Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Ankara, Ayrıntı Basımevi, s:87
7. Reich W (2003) Cinsellik Üzerine, Gençliğin Cinsel Mücadelesi (Çev. S Koçak) Doruk Yayınları, İstanbul,2003, s:185, 216-219
8. Roughton, Ralph (2002) Rethinking homosexuality: What it teaches us about psychoanalysis. Journal of the American Psychoanalytic Association, 50, 733-764.
9. Vaughan S ve ark (2008, 4 Temmuz) Homosexuality and Psychoanalysis II: Theoretical Perspectives , 12 Ağustos 2011’de <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19359700802196925#preview> adresinden indirildi

3.3. Cinsel Yönelim Gelişim Modelleri ve Açılma Süreci

Koray Başar*

*Psikiyatri Uzmanı

Kişinin cinsel yöneliminin farkına varması, adlandırabilmesi, cinsel yönelimini kimliğinin bir parçası haline getirebilmesi, bu yönelimi doğrultusunda diğer insanlarla ilişkiler kurması, sosyal ilişkilerinde cinsel yönelimini açığa vurabilmesi ile ilgili süreçlerin tümüne cinsel yönelim gelişimi denmektedir. Bu süreçler, kişinin hangi cinsle yöneleceğinin belirlenmesi ile ilgili değil, yönelimin kişisel olarak kabul edilmesi ve sosyal olarak var edilmesi ile ilgilidir. Tüm bu süreçler, heteroseksizmin egemen olduğu toplumlarda, heteroseksüel ve heteroseksüellik dışı yönelimlerde birbirinden farklı seyrederek. Heteroseksüelliğin tek olası yönelim olarak kabul edildiği toplumlarda, kişinin bu yönelimin/heteroseksüelliğinin farkına varması, buna yönelik toplumsal tutumlarla baş etmeye çalışması söz konusu değildir. Ergenlik döneminde yaşanan cinsel kimlikle ilgili genel sorunların ötesinde cinsel yönelim gündeme gelmez. Ancak eşcinsellik ya da biseksüellik gibi kişinin kendi cinsine yönelik cinsel ve duygusal ilgi, arzu ve istekleri olduğunda, kişi bunun farkına varıp, tanıyınca kadar, toplumun bu durumla ilgili olumsuz yargı ve tutumlarını içselleştirilmiş olacaktır. Bu nedenle heteroseksüellik dışında cinsel yönelimi olan bireyler, hem kendilerinin yönelimleriyle ilgili olumsuz yaklaşımlarıyla, hem bu yönelimlerini dışavurdukları veya yeterince heteroseksüel olmamaları etrafın dikkatini çekince, toplumsal tepki ve önyargılarla mücadele edecekleri bir dönem yaşarlar. Eşcinsel bireylerin geçirdiği süreçle ilgili çeşitli çok evreli modeller öne sürülmüştür (Ritter ve Terndrup 2002). Bu modellere zemin oluşturan bilgilerin önemli ölçüde geriye dönük öykü alınarak edinilmiş olması, tüm toplumu temsil edecek örneklerle çalışmanın güçlüğü gibi eleştiriler mevcutsa da, cinsel yönelimle ilişkili sorunlarla başvuran bireylerin değerlendirilmesinde ve izleminde önemli katkıları olabilmektedir. Bu bölümde bu eşcinsel yönelim gelişimi modellerinin tanımladığı gelişimsel dönemlerin ortak özellikleri gözden geçirilecektir (Tablo 1). Bu modellerin en yaygın kabul gören ve kullanılanı Cass tarafından geliştirilmiştir (Cass 1979).

Cinsel yönelim gelişimi, birey ve toplum arasında, kişinin kimliğinin cinsiyet, ırk, etnik köken gibi diğer bileşenleri, bedensel ve ruhsal gelişim özellikleri, içinde yetiştiği/yaşadığı toplumun homofobik yapılanması arasında karşılıklı etkileşimlerle şekillenen bir süreçtir (Başar 2010). Bu süreç “açılma” veya farklı dillerde hatta türkçede bile kullanılan biçimiyle “coming out” olarak da adlandırılır . Aslında, ingilizce’de tam karşılığı “coming out of the closet”, eşcinselliğini sakladığı dolaptan çıkma işin özünü çok güzel ifade etmektedir. Çok sayıda etmenin katkıda bulunması nedeniyle cinsel yönelim gelişimi hemen her zaman kişiye özgüdür. Anlaşılmayı kolaylaştırmak amacıyla modeller bu süreci evreler halinde değerlendirmektedir. Evreler, bireysel

yaşantılar, sosyal etkileşimler, bireyin öncelikli sorun alanları, savunma mekanizmaları ve davranış stratejileri ile tanımlanmaktadır. Beklenebileceği gibi, bu sürecin başlangıcı ve seyri kişinin yaşı ile ilgili değildir; kimi ergenlik, kimi erişkinlik döneminde ilk adımlarını atar. Bu evrelerin keskin sınırlarla ayrılmış olması beklenmez; aynı dönemde birden fazla basamağa özgü özellikler bir arada bulunabilir. Ayrıca, kişisel deneyimler ve davranış stratejileri kişinin bir evrede kalmasına, gelişimin askıya alınmasına, ya da daha önceki evrelerine dönmesine neden olabilir. Benzer şekilde her evrenin ne kadar süreceği, sürecin hangi evreye kadar devam edeceği kişiye özgüdür.

Cass (1979, 1984)	Troiden (1979, 1989)	Coleman (1981/1982)
	Duyarlılaştırma (sensitization)	Açılma öncesi (pre-coming out)
Kimlik bocalaması (identity confusion) Kimlik karşılaştırma (identity comparison)	Kimlik bocalaması (identity confusion)	Açılma (coming out)
Kimliği hoşgörme (identity tolerance)	Kimlik varsayımı (identity assumption)	Deneyimleme (exploration)
Kimliği kabullenme (identity acceptance)	Üstlenme (commitment)	İlk ilişkiler (first relationships)
Kimlikten onur duyma (identity pride)		Bütünleşme (integration)
Kimlik sentezi (identity synthesis)		

Tablo 1. Bazı eşcinsel kimlik gelişimi modelleri ve örtüşen evreleri

Eşcinsel bireylerin büyük çoğunluğu, geçmişleri ile ilgili öykü alındığında, kendi cinslerine yönelik ilgilerinin belirsiz olduğu dönemde dahi akranlarından farklı olduklarını hissettiklerini, kendilerini sosyal olarak dışarıda kalmış hissettiklerini belirtmektedir. Sosyal özellikler, özellikle toplumsal cinsiyet normlarına uygunluk açısından farklı olduklarını hissettikleri bu dönem bazı yazarlarca “duyarlılaştırma” evresi olarak adlandırılır (Troiden, 1989). Yaşamın ilk yıllarında karşı cinse özgü toplumsal cinsiyet özellikleri sergileme her üç cinsel yönelimin geçmişinde saptanabilen bir özellik olup, eşcinselliğe özgü değildir (Bailey ve Zucker 1995).

Kendi cinsine yönelik ilginin belirmesi ile birlikte “kimlik bocalaması” evresi başlar. Eşcinsel olma ihtimalinin ortaya çıkmasıyla birey kendini bir cinsel özne olarak da aykırı, yabancı, dışarıda hissetmeye başlar. O döneme

kadar gelişmiş olan heteroseksüel önkimlik ile bu ihtimal arasındaki çatışma yoğun bunaltıya ve çeşitli tepkilere neden olur. Yapılan araştırmalar, özellikle bu dönemde, eşcinsel ergenlerde depresyon, özkıyım girişimi ve ölümle sonuçlanan özkıyımın heteroseksüel akranlarından daha sık olduğuna işaret etmektedir. Bunalıntıyı yatıştırmak amacıyla madde kullanımı, baş etmekte yetersizlikle ilişkili olabilecek davranış sorunları da bu dönemde ele alınması gereken diğer önemli konulardır. En yaygın savunma tepkisi inkar ve baskılama çabasıdır. Eşcinsellikle ilgili bilgileri görmezden gelip, bu bilgilerin kişisel anlamlarını, kendisinde karşılık bulduklarını da inkar edebilir. İsteklerini belirginleştirdiği için kendi cinsiyle romantik ve erotik yorumlanabilecek etkileşimi sınırlandırmaya çalışabilir, dahası cinselliğini topyekün baskılamaya çalışabilir. Bunların yanı sıra, kendine ve çevresine heteroseksüel olduğunu ispat çabası içinde karşı cinsle cinsel ve duygusal ilişki denemelerinde bulunabilir. Bu dönemde sıklıkla homofobik söz ve davranışlar sergilenerek heteroseksüel olduğunun altı çizilmeye çalışılır. Diğer bir strateji ise durumun daha az kaygı verecek şekilde yeniden tanımlanmasıdır. Sık rastlanılan örneklerden biri kendi cinsine olan ilgisinin o an birlikte olduğu kişiyle ilgili olduğu, genellenemeyeceğini savunabilir; bunun geçici bir hal olduğunu ya da aslında herkesin biseksüel olup kendisinin bunu fark eden şanslı azınlığa dahil olduğunu öne sürebilir. Benzer bir şekilde eşcinsel deneyim ve isteklerinin kendisi dışında sebepleri olduğunu, örneğin alkol etkisindeyken kontrolünü kaybettiği, zayıf bir anında tahrik edildiğini, geçmişte yaşadığı tacizin ya da ailesiyle ilişkilerinin kendini böyle hissetmesine neden olduğunu düşünmek bu kaygıları yatıştırmak için kullanılabilir. Bu dönemde bir başka strateji de kişinin gerçekten gey/lezbiyen olma ihtimali üzerine daha fazla bilgi edinmeye çalışması olabilir. Bu sonuncu yol, sonraki gelişim evrelerine geçişi kolaylaştırır. Yeterince etkin inkar, baskılama ve yeniden tanımlama, kişinin bazen yıllarca bu aşamada kalmasını sağlayabilir. Tüm bu baskılama ve yeniden tanımlama stratejilerinin yetersiz kalması şifa arayışına yönlendirebilir; bu durumda aile ve yakın çevresi, ruh sağlığı uzmanları ya da din adamlarından yardım istenebilir. Şifa arayışı ve ek bilgi için başvuru alan kişilerin homofobik geribildirimleri gelişime ket vurabilir. Bahsedilen baskılama yöntemleri ve yeniden tanımlama biçimleri bazı gruplarca profesyonel bir kılıfla yardım adı altında eşcinsel bireylere sunulmaktadır; bu girişimlerin eşcinselliği dönüştürmediği sadece kimlik gelişimini baskıladığına dikkat edilmelidir. Baskılama yöntemlerinin yoğun kullanımı kişinin ruhsal bütünlüğünü zedelediği gibi, dış odaklarca desteklenmesi de bireyin suçluluk, utanç ve ait olmama hislerini güçlendirmekten öte bir amaca hizmet etmemektedir.

Kendi cinsine yönelik ilgi ve isteğin belirginleşmesi ile eşcinsel olma ihtimalinin artması kişinin “kimlik karşılaştırması” evresine geçmesini sağlar (Cass 1979, 1984). Eşcinsel yönelimin belirginleşmesi, heteronormatif her toplumda bireyin kendisi ile ilgili oluşturduğu gelecek tasarımlarını kaybettiği hissine, dolayısıyla bir çeşit “yas” sürecine neden olur. Ailesi, arkadaşları ve değer verdiği kişiler tarafından reddedileceği, hor görüleceği, sevilmeyeceğini, onları hayal kırıklığına uğratacağını, eğitimini ve mesleki yaşantısını sürdüremeyeceğini, düzenli ve tatmin edici birliktelikler kuramayacağını, bir ailesi olmayacağını ve mutlu olamayacağını düşünür. Olağan çevresine ait olmama, yabancılaşma hissi daha da belirgin hale gelir. Bu durumla baş etmek amacıyla heteroseksüellik yüceltilebilir, baskılama ve yeniden tanımlama stratejileri kullanılmaya devam edebilir. Olası olumsuz tepkilerden kaçınmak amacıyla kişi çevresini değiştirmeyi, hatta gerçek anlamda kaçmayı çözüm olarak görmeye başlayabilir. Bu kaçış ergenlerde okul ve aileden uzaklaşma şeklinde kendini gösterebilir. Eşcinsel olma ihtimalinin fark edilmesi, açığa çıkmasıyla ilgili kaygıları artan eşcinsel birey bir takım açılmama stratejilerine başvurabilir. Temel müdahale kıyafet ve davranışlara eşcinselliği ele vermeyecek

şekilde çekidüzen verme çabalarıdır. Eşcinsel stereotiplerden olabildiğince uzak kalmak için yoğun bir çaba gösterilmesi gerekir; kıyafet seçiminin kendi cinsine uygun olduğundan emin olmak, topluluk içindeki hareketlerinin cinsiyetiyle uyumlu olup olmadığını sürekli kontrol etmek, belli ediyor olmakla ilgili yoğun ve gerçekçi olmayan bir kaygı duymak sık rastlanılan özelliklerdir. Tüm bu çabalar heteroseksüelliğin abartılı bir şekilde vurgulanmasına neden olabilir. Bu dönem ergenliğe denk geldiğinde, kişinin ruhsal gelişiminin bu kritik dönemine özgü sorunlara odaklanmayı güçleştirebilir. Kişinin kendine güven, bağımsız bir benlik hissi geliştirmesini zorlaştırabilir. Açılmamak için gösterilen bu çabalar kişi için yıpratıcı ve yorucu olabilmekle birlikte, homofobik engellenmelerden uzak güvenli bir gelişim ortamı da sağlayabilir.

Uygulanan baskılama ve yeniden tanımlama stratejilerinin yetmez hale gelmesi, sıklıkla da kendinden başka eşcinsellerle etkileşimin başlamasıyla “kimliği hoşgörme” evresine geçilir. Bu dönemde kişi eşcinsel olduğunu kabul etmemişse de, bu olasılığı hoşgörebilmektedir. Cinsel ve duygusal ihtiyaçlarını kabullenmesiyle birlikte, bunların doyumuna yönelik sosyalleşme girişimleri olur. Gey/lezbien altkültürü keşif girişimlerinde bulunur, eşcinsellikle ilgili yazılı materyale yoğun bir şekilde başvurulur. Cinsel ya da duygusal yakınlıklar yaşanmaya başlanır. Bunlar halen devam etmekte olan heteroseksüel-eşcinsel kimlik çatışmasını şiddetlendirebilir. Bu dönemde yaşanan yakınlaşmalarda, kendisiyle ilgili çekicilik algısının gelişmemiş olması, özgüven olmaması, kişilerarası ilişkilerdeki deneyimsizlik gibi acemilikler nedeniyle kişinin kendinden beklemeyeceği davranışları olması, yineleyen hatalar yapması, duygusal/dürtüsel tepkiler vermesi, kişinin kendini yetersizlik, ahlaksızlıkla suçlamasına neden olabilir.

Bu dönemde gerek diğer eşcinsel bireylere, gerek kendi yakın çevresine seçici açılma girişimleri olur. Genellikle erkek eşcinsellerin ilk ilişki deneyimleri cinsellik, kadın eşcinsellerinse duygusallık odaklı olmaktadır. Diğer eşcinsellerle sosyalleşme ya da açılma girişimlerinin belirgin olumsuz deneyimler önceki evrelere dönüşe neden olabilir. Açılmama stratejileri bu evrede de kullanılmaya devam eder. Bunların baskın bir şekilde kullanılması, kişinin eşcinsel deneyimler yaşayabildiği ve heteroseksüelmişçesine sürdürdüğü yaşantısıyla ilişkisi olmayan bir dünya yaratmasına, böylece ikiye bölünmüş bir hayat sürmesine yol açar. Eşcinsellerle kimliğini açık edecek gerçek adını, işini, adresini paylaşmadığı gibi, heteroseksüel olduğunu varsayan çevresine de zaman zaman ortadan kaybolması ile ilgili mazeretler veya birlikte olduğu kişilerle ilgili gerçek olmayan senaryolar sunması gerekir. Benzer bir şekilde kendisini kabul eden eşcinsel ve heteroseksüel yakınlarından oluşan kişisel bir getto oluşturup ilişkilerini bununla sınırlandırabilir. Korunaklı alanlar sağlamakla birlikte bu yöntemler kişinin gelişimi askıya alarak bu aşamada kalmasına ve hayatını “gizli” bir şekilde geçirmesine yol açabilir. Bunun dışında, sazi ele alma diye adlandırılan stratejiyle, açılmama yöntemlerinden toptan vazgeçerek yaygın eşcinsel stereotiplere uyum gösterip, karikatürize bir eşcinsel kimlik geliştirmeyi seçebilir. Homofobik baskılarla mücadele yürekliliğinin öncülü de olabilecek bu yaklaşım, kişinin diğer eşcinsellere ve toplumun bütününe yabancılaşması ile de sonuçlanabilir (Düzyürek 1997).

“Kimliği kabul” evresi, bireyin eşcinselliğini hoşgörmekten çok kimliğinin normal ve geçerli bileşenlerinden biri olarak kabul ettiği dönemdir. Bu gelişmeyle öncekilerden farklı olarak yüzeysel olmayan eşcinsel ilişki arayışı ve denemeleri gerçekleşir. Yıllar süren yalnızlık ve yalıtılmışlık hissini getirdiği yakınlık ihtiyacı, yaşanan ilk ilişki deneyimlerinde bireyin eşinden gerçekçi olmayan beklentilerini karşılamasını istemesine,

daha kırılğan olmasına yol açabilir (Coleman 1981/1982). Cinsel yönelim olgunlaşması tamamlanmadan kurulan bazı ilişkilere gereğinden fazla önem de atfedilebilir. Bunlar ilk ilişkilerde yersiz veya ölçüsüz reddedilme reaksiyonları gibi önemli sorunlar yaşanmasına neden olabilir (Ritter ve Terndrup 2002). Bazen bu ilişkilerdeki olumsuz deneyimler kişinin önceki evrelere dönmesine yol açar. Büyük çoğunluk bu ilişkilerde kabullenilme, cinsel doyum ve duygusal yakınlık ihtiyaçlarını karşılayıp, cinsellik ötesinde kendi cinsiyle paylaşım becerilerini geliştirir, aşk ilişkisi sürdürmeyi öğrenir. Bu dönemde diğer eşcinsellerle tanışmak, kendine uygun eş bulabilmekle ilgili yoğun bir kaygı yaşanabilir. İlk denemelerde başarısızlık, gelişmesine imkan tanınmamış olan, çekici olma, beğenilme, sevmeye değer olma inançlarını zedeleyerek özgüven kaybına neden olabilir. Sık başvuru nedeni olan bir diğer sorun da, mevcut tanışma yöntemleriyle ulaşabildiği eşcinsel topluluğu kendine ve beklentilerine uygun görmemek, bu şekilde mutlu olamayacağı, kendine bir eş bulamayacağı düşüncesidir. Eşcinsel toplulukla artan etkileşimle kişi açılmaya ilgili iki yaklaşımdan birini seçer: ya açılmama stratejilerinin yaygın kullanımı ve seçici açılmalarla hayatın belli alanlarında eşcinselliğinin kabulü; ya da hayatın hemen her alanında kendini eşcinsel olarak ifade edip tepkilerle yüzleşme. Birbirinden farklı olmakla birlikte her iki şekilde de eşcinselliğin artan şekilde ifadesiyle gerçekleştirilecek homofobik tepkilere öncekilerden farklı olarak utanç ve suçluluk yerine, artan bir öfke duyulmaya başlanır.

Ötekileşme ve engellenmedeki artışla belirginleşen öfkeyle “kimlikten onur duyma” evresine geçilir (Cass 1979). Birey, kendisinin artık kabul etmiş olduğu cinsel yönelimiyle ilgili olumlu görüşleriyle, toplumun bu kimliğe yönelik olumsuz tutumunun uyumsuzluğunu güçlü bir şekilde hissetmektedir. Biraz da bu nedenle, bu aşamada insanlar cinsel yönelimleri doğrultusunda eşcinsel/heteroseksüel ikiliği içinde değerlendirilmeye, önceki dönemlerden farklı olarak heteroseksüellerin verdiği tepkiler küçümsenmeye, eşcinsellik yüceltmeye başlanır. Eşcinsel toplulukla daha güçlü bir şekilde ilişkilendirilerek, onur duyma, grup kimliği, aidiyet hissinin temelleri sağlamlaştırılır. Bu dönemde eşcinsel bireylerin önemli bir kısmı eşcinsel hak ve özgürlük mücadelesine yakınlık duyar, katkıda bulunmaya başlar. Böylece gizlenme, açılmama stratejileri geçerliliğini giderek kaybederken, görünür hale geldikçe artan homofobik tepkiler öngörülebilir, baş edilebilir hale gelir. Bütün bu gelişmeler kişinin sonraki evreye geçmesini sağlar.

Eşcinsel yönelim kimliği gelişim modellerinin son evresi “kimlik sentezi”dir. Bu aşamada eşcinsellik bütünleşmiş bir kendilik içinde, çok sayıda kimlik özelliğinden biri olarak yerini alır; gereğinden az ya da fazla önem atfedilmez. Eşcinsel ve heteroseksüel kendilikle ilgili çatışmalar son bulmuştur. Toplum eşcinsel/heteroseksüel ikilisi içinde değerlendirilmez: birey eşcinsellerle de heteroseksüellerle de ortak yönleri olduğu gibi farklı özellikleri de olduğunu kabul eder; “onlar ve biz” ayrımı son bulur. İlişkilerini cinsel yönelimler çerçevesinde değil, destek temelinde düzenler. Açılma otomatikleşmiş bir süreç haline gelir, kendi koşullarına uygun şekilde yaşam boyu devam eder.

Açılma sürecinin bir başlangıç yaşı olmadığı gibi tamamlanmasıyla ilgili de belirli bir süre yoktur. Herkes her evreyi yaşamaz, her evreyi aynı hız ve deneyimle de geçirmez. Evrelere geçer not alınması gereken dersler gözüyle bakılmamalıdır. Bu evrelerle ilgili aktarılan özelliklerin, başvuran kişilere giydirilmesi önerilen şablonlar olmadığı akılda tutulmalıdır. Cinsel yönelim gelişimi ile ilgili birçok değişkenin yanı sıra toplumların eşcinselliğe yaklaşımlarındaki gelişmeler, bilgiye ulaşma yöntemlerindeki çeşitlenme, bireylerin cinsel

deneyim yaşlarıyla ilgili genel değişiklikler gibi çok sayıda etmenin bu süreç üzerinde etkileri olması beklenebilir. Tüm modellerin geriye dönük öykülerden derlenen bilgi üzerine oluşturulduğu, sınırlılıkları olabileceği unutulmamalıdır. Özellikle biseksüel cinsel yönelim gelişimi ile ilgili bu modellerin yetersiz kaldıkları öne sürülmüş, benzerlikleri olsa da biseksüel bireyler için de farklı modeller öne sürülmüştür (Bieschke 2007). Cinsel yönelim gelişimi ile ilgili bu modeller, başvuran kişinin yaşadığı sorunlar ve baş etmekte kullandığı yöntemlerin anlaşılabilmesinde, kişiye aktarılabilmesinde, uygun seçimler yapmasına eşlik edilmesinde yol gösterici oldukları sürece kullanışlıdır.

Kaynaklar:

1. Bailey JM, Zucker KJ (1995) Childhood sex-typed behaviour and sexual orientation: a conceptual analysis and quantitative review. *Developmental Psychology* 31:43-55.
2. Başar K (2010) Eşcinsel Yönelim Kimliği Gelişimi. *Antihomofobi Kitabı-2, Homofobi Karşıtı Buluşmalar*. Ankara, KaosGL.
3. Bieschke KJ, Perez MP, DeBord KA (2007) *Handbook of Counselling and Psychotherapy with Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Clients*. Washington, DC, APA.
4. Cass VC (1979) Homosexual identity formation: a theoretical model. *Journal of Homosexuality* 4:219-235.
5. Cass VC (1984) Homosexual identity formation: testing a theoretical model. *Journal of Sex Research* 20:143-167.
6. Coleman E (1981/1982) Developmental stages of the coming out process. *Journal of Homosexuality* 7:31-43.
7. Düzyürek S (1997) Eşcinsel bireylerle psikoterapi. *Nöropsikiyatri Arşivi* 34:192-213.
8. Ritter KY ve Terndrup AI (2002) *Handbook of Affirmative Psychotherapy with Lesbians and Gay Men*. Guilford Press, New York.
9. Troiden RR (1979) Becoming homosexual: a model of gay identity acquisition. *Psychiatry* 42:362-373.
10. Troiden RR (1989) The formation of homosexual identities. *Journal of Homosexuality* 17:43-73.

BÖLÜM 4 CİNSEL YÖNELİMLE İLGİLİ MİTLER

Koray Başar*, Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

“Davranışlarına bakarak bir insanın gey, lezbiyen, biseksüel olduğu anlaşılabilir.”

Kişinin toplum içinde davranışları, giyim kuşamı, konuşma tarzı, diğerleriyle ilişki biçimi, başkaları tarafından “kadınsı” veya “erkeksi” olarak değerlendirilebilir. Bu özellikler cinsel yönelimle değil, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgilidir. Bu rollerle ilgili değerlendirmenin ölçütleri kültürel olarak şekillenir; yani, bir kültürde kadınsı bulunan özellikler diğerinde erkeksi olarak değerlendirilebilir. Eşcinsellikle ilgili en yaygın yanlış inanışlardan biri, geylerin kadınsı, lezbiyenlerin erkeksi olduğudur. Kuşkusuz bu eşcinsellerin bir bölümü için doğrudur. Karşı cinse özgü olduğu düşünülen davranış ve dış görünüşe sahip bireyler, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet normları nedeniyle daha çok göze çarptıkları için, kadınsı geyler ve erkeksi lezbiyenler daha çok göz önündedir. Ayrıca ne tüm erkek eşcinseller kadınsıdır, ne de diğerlerince kadınsı bulunan özelliklere sahip her erkeğin eşcinsel olduğu iddia edilebilir. Aynı durum kadınlar için de geçerlidir.

“Cinsel yönelim, istemli bir tercihtir.”

Kimse, cinsel ve duygusal olarak hangi cinse ilgi duyacağı konusunda karar vermemiştir. Nasıl ki hiçbir heteroseksüel, karşı cinsten hoşlanmaya ergenliğinde karar verip, hayatını bu doğrultuda şekillendirmiyorsa, eşcinseller ve biseksüeller de bu doğrultuda bir tercih yapmamıştır. Kişinin karar verebileceği alan cinsel yönelimi değil, cinsel yönelimi doğrultusunda nasıl birliktelikler yaşamak istediği, kendini toplum içinde ne kadar ve nasıl ifade edeceğidir. Bu seçimlerle ilgili seçenekler, eşcinseller için de heteroseksüeller için olduğu kadar çok sayıda ve bireye özgüdür.

“Eşcinsellik doğaya aykırıdır.”

Eşcinselliğin biyolojik ya da genel olarak doğaya uygun olmaması, ispatı ya da inkarı mümkün olmayan, bilimsel olarak doğrulanamayacak bir iddiadır. Tıbbi görüşün üremeye yönelik olmayan tüm cinsel davranışları, masturbasyonu ve heteroseksüel de olsa üreme dışı amaçlarla kurulan cinsel ilişkileri sağlıksız kabul etmesi ile eşcinselliğin hastalık olarak kabulü eşzamanlıdır (Hart ve Wellings, 2002). “Doğaya aykırılık” iddiası, cinselliğin insan “doğa”sında sadece üremeye sınırlı bir yeri olduğu kabulünden kaynaklanmaktadır; bu ise tıbbın uzun zamandır terk ettiği bir yaklaşımdır.

Doğa bilimcilerin ve biyologların yaptıkları araştırmalarda bugüne kadar orangutan, martı, penguen, kedi gibi 450 kuş ve memeli türünde eşcinsel davranışa rastlanmıştır. Eşcinsel davranışın yanı sıra, eş seçimini kendi cinsi yönünde yapan hayvan türleri ile ilgili gözlemler de mevcuttur. Eşcinsel meyve sineklerinin keşfi, son dönemde cinsel yönelimin biyolojik temeli alanındaki çalışmalarda çok önemli bir rol oynamıştır.

“Eşcinsellik geçici bir hevestir, merakla başlar; zamanında engellenmezse alışkanlık haline gelir.”

Ergenlik döneminde cinsel ilgide artış ve bedensel değişikliklerin belirmesiyle, cinsellikle ilgili merakta artış olur; bu da çeşitli denemelere yol açabilir. Erkek ve kadınlarda, bu dönemde kendi cinsiyetle değişen ölçülerde

cinsel paylaşım seyrek görülen bir durum değildir. Bu denemeler, kişinin kendi bedenini tanmasına, diğerlerinin gelişimiyle kendini karşılaştırmasına zemin sağlayabilir. Yapılan çalışmalar, hemcinsle yaşanan bu deneyimlerin yaşla giderek azalan sıklıkta devam ettiğini göstermekte, erişkin dönemde cinsel yönelimle ilişkisi olmadığını göstermektedir (Wilson ve Rahman 2005). Bu dönemde heteroseksüel birliktelik denemeleri olan eşcinseller olduğu gibi, eşcinsel deneyimleri olan heteroseksüeller de vardır. Başka bir deyişle ergenlikte eşcinsel davranışta bulunmak için, kişinin eşcinsel yönelimi olması gerekmemektedir.

Davranış ve yönelim arasındaki ilişkisizliği gösteren bir örnek de, eşcinsel davranışın erkeklığe geçiş olarak kabul edilip, ergenlik döneminde yüceltiildiği kimi toplumlarda yapılan gözlemlerdir. Eşcinsel birlikteliği de içeren çeşitli ritüellerle erkeklığe adım atılan Sambiya toplumunda, erkeklerin önemli bir kısmı erişkinliğinde heteroseksüel bir yaşam sürdürmektedir (Wilson ve Rahman 2005).

Eşcinsel deneyimin zamanla alışkanlık haline geldiği savı, eşcinsel yönelimin öğrenmeyle geliştiği iddialarına dayanır. Bu görüşü savunanlar, eşcinsel deneyime eşlik eden hazzın, bu davranışı pekiştirdiğini ve sürmesini sağladığını öne sürmüştür; eşcinsel fantezilerle tikslenme ve hoş olmayan duyuları koşullayarak cinsel yönelimi değiştirmeye çalışmışlardır. Geçmişte bu amaçla elektrik şoku ve bulantıya neden olması nedeniyle apomorf enjeksiyonu yapılması gibi yöntemler kullanan çalışmalar yapılmıştır (McConaghy, 1969; Bancroft, 1969; Tanner, 1973). Günümüzde etik olarak uygulanması mümkün olmayan bu çalışmalara katılanların cinsel yönelimleriyle ilgili bir değişimden çok, yıllar süren ve tedavi gerektirebilecek şiddette ruhsal ve bedensel örselenmeler yaşadıkları daha sonra yapılan gözden geçirmelerle ortaya konmuştur (Smith ve ark, 2004). Ne heteroseksüellik, ne de eşcinsellik öğrenilen bir özellik değildir. Hangi yönelimde olursa olsun, cinsel deneyimle yaşanan haz, bağımlılık yapan maddelere benzer şekilde bir alışkanlığa neden olmamaktadır.

“Eşcinsellik bir ruh hastalığıdır; tedavi edilmelidir.”

Eşcinsellik, yaklaşık kırk yıldır ruh sağlığı uzmanlarınca bir bozukluk olarak kabul edilmemektedir. Genel bilimsel kabul, eşcinsellik, biseksüellik ve heteroseksüelliğin, geniş insan cinselliği yelpazesinin birbirinden üstün olmayan, daha az sağlıklı ya da normal kabul edilmeyen, ruhsal ve bedensel doyuma daha az ya da çok olanak sağlamayan, bireysel ve toplumsal işlevler açısından farklı olmayan cinsel yönelimler olduğudur. Cinsel yönelimin kişinin temel, zaman içerisinde değişiklik görülmeyen özelliklerinden olduğu; ancak davranış, kendini ifade ve tanımlama gibi boyutlarda değişkenlikler gösterebildiği bilinmektedir. Eşcinsellik bir bozukluk olmadığı için tedavi edilmesi de söz konusu değildir. Baskın olan heteroseksist ideoloji nedeniyle, heteroseksüellik dışında cinsel yönelimi olan bireylerin kimlik gelişimlerinin erken evrelerinde cinsel yönelimlerini değiştirmekle ilgili talep ve girişimleri olabilmektedir. Ancak, bir heteroseksüel eşcinsel yapabilecek ilaç, terapi, cerrahi girişim olmadığı gibi tersi de mümkün değildir. Onarım terapisi adı altında kimi çevrelerce desteklenen uygulamalar, cinsel yönelimi değiştirmeyip kişinin davranışlarına ve kendini tanımlamasına müdahale etmeye çalışan, son tahlilde bireyin bütünlüğünü zedeleyebilecek, etik açıdan tartışmalı, bilimsel dayanağı olmayan uygulamalardır.

“Eşcinselliğin hastalık olmadığı ve normal karşılanması gerektiğinin sık tekrarlanması, eşcinsellerin cinsel yönelimlerini açıkça dile getirmeleri, medyada yer alması, gençleri eşcinselliğe özendirilmektedir.”

Halen eğitim sistemimiz heteroseksüellik dışındaki cinsel yönelimleri görmezden gelmekte, yok saymaktadır. Yakın bir zamana kadar yaygın ve kolay erişilebilir kültürel kaynaklarda eşcinsellik, aşağılama, mizah ve toplumun genelleşmiş normlarına uymayan bireylere yönelik baskı aracı olarak yer almaktaydı. Bu tutumun egemen olduğu toplumlarda eşcinselliğin ortadan kalkmadığı, İran örneğinde olduğu gibi daha katı yaptırımlar uygulandığında bile varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika’da olduğu gibi, eşcinselliği olumsuzlamayan bir yaklaşımın benimsenmesinin de eşcinselliğin toplumdaki yaygınlığını arttırmadığı düşünülmektedir (Başar ve ark 2010). Benzer toplumlarda farklı tarihlerde veya eşzamanlı olarak farklı kültürel yapıya sahip toplumlarda yapılan yaygınlık çalışmalarında, eşcinselliğin genel toplumda görülme yaygınlığında farklılık saptanmamaktadır (Wilson ve Rahman 2005). Heteroseksist toplum, eşcinsel bireylerin açılma süreçlerini baskılamakta, kendilerini açık olarak var etmelerine engel olmaktadır. Dolayısıyla artan ya da azalan eşcinsellik değil, eşcinsellerin görünürlüğüdür.

Eşcinselliğin görünür hale gelmesinden kaygı duyulması, eşcinselliğin model alınarak yaygınlaşabildiği mitiyle ilişkilidir. Çocuk gelişiminde rol model alma çocuğun davranışları, dünyayı adlandırışı ve dış dünya ile nasıl ilişki kuracağı konusunda etkili olmakta ancak cinsel yönelim üzerinde etkili olmamaktadır. Bununla ilgili en doğrudan kanıtlar, gey ve lezbiyenlerin ebeveyn oldukları ailelerle yapılan çalışmalardan edinilmektedir. Bu ailelerde yetişen çocukların cinsel yönelimleri, heteroseksüel ebeveynle yetişenlerden farklı bulunmamıştır (Gottman 1989, Flaks ve ark, 1995, Bailey ve ark 1995, Golombok ve Tasker 1996).

“Eşcinseller rastgele cinsel ilişki kurarlar. Uzun süreli ve doyumlu beraberlikler kuramazlar.”

Eşcinseller de, heteroseksüeller gibi, sadece cinsel paylaşıma dayalı ya da cinsel ve duygusal yakınlığın birlikte olduğu, kısa ya da uzun süreli, eşlerin birbirine sadık kaldığı ya da kalmadığı birliktelikler yaşayabilirler. Her heteroseksüel bireyin cinsel ve duygusal ilişkileri tek tip olamayacağı gibi, eşcinsel bireylerin de ilişkileri kişisel farklılıklar göstermektedir. Homofobinin yaygın ve şiddetli olduğu toplum ve bölgelerde, eşcinsellerin kendilerine eş bulma olanakları oldukça sınırlıdır. Sıklıkla internette sohbet ve tanışma siteleri aracılığıyla; ya da eşcinsellerin biraraya gelebildiği sınırlı sayıda mekanda tanışılabilir. Sevmek ve sevilme, bir ilişkiye başlamak ve yürütebilmek cinsel yönelimle ilişkili değildir. Eşcinsel bireylerin çevrelerine açık olup, günlük hayatın akışı içinde kendilerine uygun eş bulmaları, heteroseksüellerin hak ve özgürlüklerine sahip oldukları koşullarda mümkün olacaktır. Eşcinselliğin toplum içinde daha özgür yaşandığı coğrafyalarda eşcinsellerin evlilik, miras, çocuk sahibi olma gibi haklar için mücadeleler vermesi, uzun süreli ilişkiler yaşayabilmelerinin doğal sonucudur.

“Eşcinsel bir ilişkide bir kişi erkek, diğeri dişi rolündedir.”

Herkesin heteroseksüel olduğunu, değilse de öyleymiş gibi davranmasını dayatan heteroseksist düşünce sistemi, heteroseksüel ilişki içinde de bireylerin hangi rolü oynaması gerektiğini tanımlamaktadır. Heteroseksüel ilişkilerde kadın-erkek rolleri kültürel olarak şekillendirilir. Doğal olarak, her heteroseksüel ikilide roller aynı şekilde dağılmamıştır. Eşcinsel ilişkilerde de benzer bir rol dağılımı olmasını beklemek, heteroseksüel düşünce

biçiminin bir sonucudur. İki insan arasında her ilişkide olduğu gibi, farklı işleri, farklı tepkileri üstlenen bireyler olabilir, ama bu ne heteroseksüel ne de eşcinsel ilişkilerde sabittir. Üstelik aynı kişi, aynı ilişkide ya da farklı ilişkilerde farklı roller üstlenebilir.

“Geyler ve lezbiyenler sürekli seks düşünürler ve cinselliklerini sergilemek zorundadırlar.”

Eşcinseller, heteroseksüellerden daha az ya da çok cinsellik düşünmez. Aslında sadece, “eş-cinsellik” ile ilgili düşünürken ‘cinsellik’ kısmı daha çok akla gelmektedir. Ancak cinsellik, eşcinsel bir bireyin yaşamının sadece bir boyutudur. Heteroseksüellerden daha fazla sergileme arayışı içinde değillerdir, ancak eşcinsel olarak var olmak bazılarınınca cinselliği sergilemek olarak anlaşılmaktadır. Kimsenin heteroseksüel olduğunu açıklamıyor olması, heteroseksüel cinselliğinin daha az sergilendiği anlamına gelmemektedir. Aksine, gündelik hayat ve popüler kültür ürünleri, heteroseksüel cinsellikle ilgili ima ve yönlendirmeler açısından oldukça zengindir.

Eşcinseller de, heteroseksüeller gibi, kendileri ile cinsel ilişkiye girmek isteyen herkesle eş olmak istemezler. Benzer şekilde, heteroseksüel bir kadın nasıl seçkisiz tüm erkeklere cinsel eş gözüyle bakmıyorsa, eşcinsel bir birey de kendi cinsinden herkesle cinsel ve duygusal yakınlık kurmak peşinde değildir.

“AİDS bir gey hastalığıdır. Geyler HIV enfeksiyonu için riskli gruptur.”

HIV enfeksiyonunun ilk saptandığı olguların eşcinsel olması, başlangıçta kimi çevrelerin bunun eşcinselliğe özgü bir hastalık olduğunu düşünmesine yol açmıştır. Oysa zaman içinde, HIV enfeksiyonu ve bu enfeksiyona bağlı olarak zaman içinde gelişen ciddi bir bağışıklık yetmezliği sendromu olan AIDS, her cinsel yönelim, her cinsel kimlik, her cinsiyet, yaş ve ırktan insanda görülmeye başlanmıştır. Böylece bu hastalıkların kimlik özellikleriyle ilgisi olmadığı açıkça ortaya çıkmış, bulaşmanın kan ve kan ürünleri, cinsel ilişki ve anneden çocuğa aktarım yoluyla olduğu öğrenilmiştir. Muhafazakar ve dini çevreler, uzun süre eşcinsellere günah keçisi muamelesi yaptılarsa da, hatta bunun Tanrı'nın eşcinsellere gazabı, bir tür ceza olduğunu öne sürecek kadar ileri gittilerse de, bugün HIV enfeksiyonu ile eşcinsellik arasında doğrudan bir ilişki olmadığını biliyoruz. Bu enfeksiyon çeşitli yollarla herkese bulaşabilir, neden olduğu klinik belirtiler de cinsel yönelime göre farklılık göstermez.

Cinsel ilişkide cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunmak için önerilenler, eşcinsel, biseksüel ve heteroseksüeller için farklı değildir. Bulaşma riskini belirleyen kim olduğunuz değil, nasıl davrandığınızdır. Güvenli seks uygulamalarını sergilemeyen her bireyde risk yükselecektir. Bu nedenle bu enfeksiyonla mücadelede risk grupları değil riskli davranışlar vurgulanmaktadır. Eşcinsellerin riskli grup olduğu iddiası, heteroseksüellerin gerçekçi olmayan şekilde kendine güvenip korunmamasına neden olabilmektedir. Uzun süredir enfeksiyonun yaygınlığı ile ilgili veriler, yıllar içinde yaygınlığın artış hızının heteroseksüellerde eşcinsellerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Geylerin daha yüksek riskli varsayılmasının sebeplerinden biri de anal ilişkidir. Anal ilişki vajinal ilişkidir, o da oral seksten daha riskli olabilmektedir. Ancak bu sıralama korunmasız, prezervatif kullanılmayan ilişkiler için geçerlidir. Daha da önemlisi, anal ilişki sadece eşcinsellerin tercih ettikleri bir ilişki değildir ve tüm eşcinseller anal ilişkiye girmezler.

“Eşcinsel erkekler çocukları cinsel yönden istismar etmeye daha eğilimlidirler.”

Pedofili teriminin de içinde yer aldığı Parafililer, genel olarak cinsel dürtülerin nesnesi veya hedefi olarak sapkın veya zorlantılı davranış ve fantezinin varlığına işaret eder. DSM-IV-TR sapkın cinsel imge ve davranışların

olağan dışı veya garip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Doğru tanı, parafilik fantezi ve törensel davranışın saptanmasına dayanır. Parafili tanısı konulabilmesi için cinsel uyarılmanın, sapkın fantezilerin davranışsal dışavurumu veya zihinsel tasarımının varlığına bağlı olması; bu davranış, cinsel dürtü ve fantezilerin klinik olarak belirgin sıkıntı ya da sosyal, mesleki veya işlevselliğin diğer önemli alanlarında bozukluklara yol açması gerekir.

Eşcinsellik 1968 yılı DSM-II basımında parafili (egzibisyonizm, zoofili, pedofili, transvestik fetişizm gibi) grubu ile cinsel sapma sınıflaması altında yer alsa da APA'nın 1973'te aldığı resmi kararla DSM-II'de eşcinsellik kategorisi parafili sınıflandırmasından çıkarılmış ve yerini "cinsel yönelim bozukluğu" kategorisine bırakmıştır. Sınıflandırmadan çıkarılmış olması şu nedenlere bağlıdır: 1) Eşcinsellerin temel düşlemleri heteroseksüellere benzer, genellikle garip ya da tuhaf değildir; 2) Eşcinsel dürtüler heteroseksüel dürtülerden farklı ölçüde zorlayıcı değildir; 3) Eşcinsel ve heteroseksüel davranışın parafiliklerde kaçınılmaz biçimde bulunduğu şekilde ritüelleşmiş ve stereotipik olması gerekmez; 4) Eşcinsel ve heteroseksüel bireylerin fantezi dünyaları parafililerde olduğu gibi fakirleşmemiştir; 5) Eşcinsel düşüncelerin zihinsel yaşamı değişmez biçimde ve aşırı olarak meşgul ettiği, herhangi bir eşcinsel etkinliği bastırmanın yüksek düzeyde kaygı veya disforik duygulanıma yol açtığı, veya eşcinselliğin heteroseksüellikten daha fazla bir oranda kişilik bozukluğu ile bağlantılı olduğu gösterilmemiştir; 6) DSM-IV-TR parafili tanısı için 'karşılıklı, sevecen, sevgi içeren cinsel etkinlik kapasitesinin' olumsuz etkilenmesini bir gereklilik olarak ortaya koymaktadır. Bilindiği üzere eşcinsel ilişkiler tıpkı heteroseksüel ilişkiler gibi bu olumsuz etkilenmeleri taşımamaktadır.

Eşcinseller tıpkı heteroseksüel bireyler gibi önlerine gelen her insanla cinsel birliktelik arayışı içinde değillerdir. Çocukları cinsel istismara eğilimli olan bireyler her cinsel yönelimden olabilir. Bu kişilerin daha büyük çoğunluğunun eşcinsel olduğuna ilişkin bir bilgi yoktur.

Kaynaklar:

1. Bailey JM, Bobrow D, Wolfe M, Mikach S (1995) Sexual orientation of adult sons of gay fathers. *Developmental Psychology* 31:124-129.
2. Bancroft J (1969) Aversion therapy of homosexuality: a pilot study of 10 cases. *Br J Psychiatry* 115: 1417-1431.
3. Başar K, Nil MŞ, Kaptan S (2010) Eşcinsellikle ilgili yaygın yanlışlar, bilimsel doğrular. *Antihomofobi Kitabı/2, Uluslar arası Homofobi Karşıtı Buluşma, Ankara, KaosGL.*
4. Flaks DK, Ficher I, Masterpasqua F, Joseph G (1995) Lesbians choosing motherhood: A comparative study of lesbian and heterosexual parents and their children. *Developmental Psychology* 31: 105-114.
5. Golombok S, Tasker, F (1996) Do parents influence the sexual orientation of their children? Findings from a longitudinal study of lesbian families. *Developmental Psychology*, 32: 3-11.
6. Gottman JS (1989) Children of gay and lesbian parents, *Marriage & Family Review* 14:177-196.
7. Hart G ve Wellings K (2002) Sexual behaviour and its medicalisation: in sickness and in health. *BMJ*, 324:896-900.
8. McConaghy N (1969) Subjective and penile plethysmograph responses following aversion-relief and apomorphine aversion therapy for homosexual impulses. *Br J Psychiatry* 115: 723- 730.
9. Smith G, Bartlett A, King M (2004) Treatment of homosexuality in Britain since the 1950s- an oral history: the experience of patients. *BMJ*, 328: 427-429.
10. Tanner BA (1973) Shock intensity and fear of shock in the modification of homosexual behaviour in males by avoidance learning. *Behav Res Ther* 11:213-218.
11. Wilson G, Rahman Q (2005) *Born Gay: The Psychobiology of Sex Orientation*. Peter Owen Publishers, London.

BÖLÜM 5 LEZBİYENLİK

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Kadınlar arası aşka değinen bilinen en eski yazılı kaynaklar Antik Yunan'a dayanmaktadır. MÖ 620-550 yılları arasında lirik şair Sappho'nun yaşadığı Lesbos (Midilli) adasının 'lezbiyen' kelimesinin çıkış noktası olduğu varsayılır (Green, 1996). Özellikle batı toplumlarında son dönemde gözlenen kültürel değişiklikler, lezbiyenlerin kendi cinselliklerini daha serbestçe ifade etmelerine olanak tanımıştır. Bu durum, kadın cinselliğinin doğası hakkında birçok araştırma yapılmasına yol açmıştır. Yapılan çalışmalarda dünyadaki kadınların yaklaşık %2-4'ünün (12 milyon) kendilerini lezbiyen olarak tanımladıkları, yaklaşık %10-11'inin yaşam boyu en az bir kez eşcinsel ilişki deneyimi yaşadıkları bildirilmiştir (Kirkpatrick, 1996).

Tarihçe:

Tarihsel süreç incelendiğinde Lezbiyen hareketin gey hareketten farklı bir konumdan hareketle geliştiği görülmektedir. Tarihsel olarak eşcinsel yaşantılara verilen cezalar genellikle erkek eşcinselleri hedeflemiş, kadın eşcinseller yok sayılmış veya görece daha hafif cezalar verilmiştir. Örneğin iki erkek arasındaki cinsel ilişkiye ölüm cezası veren İslam yorumları aynı fiil iki kadın arasında gerçekleştiğinde dayak atma ya da ev hapsi cezasını uygun görmüşlerdir. Lezbiyen ilişkilere ilişkin erken dönem yazılı kaynaklara Antik Yunan'da olduğu gibi Antik Sparta'da; Antik Çin ve Japon hikâyelerinde de rastlanmaktadır. Bu dönemde yaşanan lezbiyen ilişkilerin toplumsal açıdan kabul gördüğü iddia edilmiştir (Lindahl ve ark. 2000). Çinli budist rahibeler arasında da lezbiyen ve transgender davranışlar çok yaygın olarak yaşanmıştır. 16'ncı yüzyılda kurulmuş olan On Kız Kardeş Budist Rahibe Topluluğu, heteroseksüel evliliğe direnerek tutkulu dostluğu ve lezbiyen ilişkiyi benimsemiş ve eşcinsel evlilik törenleri düzenlemiştir. 19. yüzyılda Güney Çin'in Guandong eyaletinde binlerce kadın, rahibe toplulukları kurarak birbirleri ile ilişki kurmuşlar ve asla bir erkekle evlenmeyeceklerine dair Tanrıça Yin'e ant içmişlerdir (Baird, 2004).

Hinduizmin bir kolu olan tantra geleneğinde de kadın cinselliğine çok değer veriliyor ve lezbiyenliğe dinsel kutsallık tanınıyordu. Amerika'nın yerli toplumları olan "vahşi"lerde ise evlenmeyi, çocuk doğurmayı reddeden Yukon'daki kızlar erkekler gibi giyinir ve avlara katılırlardı. Kanada'daki Kaska aileleri bir kızlarını savaşçı olarak yetiştirirdi ve bu kızlar cinsel ilişkilerini sadece kadınlarla yaşardı (Baird, 2004). Tarihi süreçte kadınların toplumsal alandan silinişi lezbiyen görünmezliğine de neden olmuştur. Topluluk yöneticisinin erkek olması ve tanrı-krallar dönemine geçilmesi ile birlikte kadın ikinci, bazen de üçüncü sınıf vatandaş olarak baskılanmaya başlamıştır. Pagan dinlerdeki cinsiyetler arası eşitlik tek tanrılı dinlerin erkek lehine yorulması ile birlikte bu süreci günümüze kadar getirmiştir.

Musevilikte kadının özellikle regl olduğu zaman sosyal alandan çekilmesi, mabetlere alınmaması, miras, evlenme ve boşanma gibi süreçlerde erkeğe tabi olması gibi eşitlikten uzak uygulamalar kurumsallaşmıştır. Benzer tutumların Hıristiyanlığa da geçmiş olduğu görülmektedir. Kilise yıllarca kadınları ilk günahın sebebi olarak göstermiş, toplum içinde farklı davranan, baş kaldıran kadınları cadı oldukları gerekçesiyle yakmakta hiçbir çekince görmemiştir.

İslamiyet'te kadınların toplumsal konumundaki sınırlama giderek arttı. Muhammet peygamberin ölümünden yaklaşık 100 yıl sonra kadınlar tıpkı Musevilerde olduğu gibi mabetlerden men edilmiş, siyasi alandan geri itilmiş, boşanma süreçleri kadın aleyhine yorumlanarak kapalı mekânda cariyeye konumuna geri itilmişlerdir. Kadının bu sınıfsal konumu lezbiyenlerin de yok sayılmasına veya önemsememesine neden olmuştur.

Homofobi, tarih boyunca kadınlardan çok erkeklere yöneltilmiştir. Bu durum, lezbiyenliğin daha çok kabul görmesinden değil, muhtemelen kadınların tarihteki genel görünmezliklerinden, toplumdaki statü eksikliklerinden ve 'penis yoksa seks de yok' şeklinde ifade edilebilecek fallus merkezli seks anlayışından kaynaklanmaktadır. Kadınlar lezbiyen faaliyetlerinden dolayı ceza gördüklerinde, çoğu zaman asıl suçlandıkları şey erkek rolünü ve ayrıcalıklarını üstlenmek üzere 'dolandırıcılık' yapmaları olmuştur. Avrupa'nın pek çok ülkesinde 17 ve 18. Yüzyıllara ilişkin kayıtlarda erkek kılığına giren kadınların şiddetle cezalandırıldığı hatta idam edilebildikleri görülmüştür (Baird, 2004).

Lezbiyenler için baskının görünmez oluşu ya da görece az oluşu hiçbir zaman onların şanslı olduğu anlamına gelmemiştir. Bilakis bu görünmezlik lezbiyen kimliğinin kendi sınırlarını çizme, kimliklerini belirleme süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Günümüzde hala lezbiyenler heteroseksüel erkekler için fantastik bir cinsel imge olarak algılanmakta, kendi özgün cinsel kimlikleri hak ettiği saygı ve dokunulmazlığa ulaşamamaktadır.

Batı toplumlarında da, kadının eşcinsel davranışlarına yönelik açık yasaklamalar erkeğin eşcinsel davranışına oranla çok daha zayıftır. İngiltere'de lezbiyenlik hiçbir zaman yasadışı olmamıştır. Buna karşın, erkekler arası cinsel ilişki İngiltere ve Galler'de 1967 yılına kadar yasal kabul edilmemiştir. İngiliz parlamenter Frederick Macquisten tarafından 1921 yılında ortaya atılan ve lezbiyenliğin suç sayılmasını öngören yasa teklifi Lordlar Kamarası tarafından reddedilmiştir. Tartışmalar sırasında Lord Birkenhead ve dönemin İngiltere Başbakanı bin kadından 999'unun "bu tarz deneyimlere ilişkin bir fısıltı dahi duymadığını" savunmuşlardır (Doan, 2001). 1928 yılında, lezbiyen içerikli bir roman olan *The Well of Loneliness* kamunun büyük ilgisini çeken bir dava sonucu "müstehcenlik" nedeniyle yasaklanmıştır. Kitaba karşı dava açılmasının nedeni kitapta herhangi bir şekilde açık cinsel içerik bulunması değil "kabul görme" savını ortaya atmasıdır (Baird, 2004).

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında pek çok eşcinsel birey, diğerleriyle bağlantı kurma olanağı bulmuş; yaşanan baskılara karşı yeni bir siyasi aktivizm dalgası ortaya çıkmıştır.

ABD'de Bilitis'in kızları ve Mattachine Derneği gibi pek çok aktivist oluşum lezbiyen ve geyleri birbirlerine destek vermeleri için örgütlemiş ve dünyanın çeşitli ülkelerinde 'eşcinsel özgürlük cepheleri' kurulmasını sağlamıştır (Baird, 2004).

Feminizm ve Lezbiyenlik:

1960'lar toplumsal muhalefet gruplarının iktidara karşı ayaklandığı yıllardı. Bu yıllarda yükselen feminizmin toplumsal cinsiyet düzeni üzerine geliştirdiği argümanlar eşcinselleri ama özellikle lezbiyenleri etkilemiştir. Önceleri eşcinsel gruplarda örgütlenen lezbiyenlerin çoğu, sonradan eşcinsel hareket içinde de var olan cinsiyetçilik ve geylere nazaran toplumsal normlarla çok daha derin çatışmalar yaşamaları nedeniyle bağımsız organizasyonlar kurma yoluna gitmiş veya radikal feminizmin saflarında yer almıştır.

1970 ve 1980'lerde öne çıkan kadın hareketine lezbiyenler de radikal katkılarda bulunmuşlardır. Audre Lorde, Adrienne Rich ve Mary Daly gibi lezbiyen aktivist ve yazarlar, heteroseksüel yapıyı sarsmaya ve erkek egemenliğine direniş stratejilerinin daha derin biçimde sorgulanmasına yol açan yeni bir feminizm türü ortaya çıkarmışlardır. Adrienne Rich, zamanla bir 'politik lezbiyenlik' manifestosuna dönüşen 'Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence' adlı kitabıyla düşünce kalıplarının sarsılmasına ve birçok feminist için lezbiyenliğin erkek egemenliğinden kurtulma mücadelesinde mantıklı bir aşama haline gelmesine neden olmuştur. Bu görüş 'Feminizm teoridir, lezbiyenlik pratiktir' sloganı ile gün yüzüne çıkmıştır.

Buna karşın Pat Califia ve Joan Nestle gibi cinsellik radikalleri, başka kadınlara ilgi duymadan da kadınların kendilerini politik lezbiyen olarak görebildikleri bu görüşü bir hayli aseksüel bularak karşı çıkmış ve cinselliğin yeniden merkeze konmasını savunmuşlardır (Baird, 2004). Bu tartışmalar günümüz lezbiyen kültürü üzerinde kalıcı, cinselliği olumlu bir etkiye sahip olmuştur.

Cinsellik:

Lezbiyen cinselliği kadın cinselliğini ve eşcinselliği aynı anda içerdiği için karmaşık bir konu olarak tanımlanmıştır. Bu duruma, kadınların ve kadın cinselliğinin göz ardı edilmesi kadar, erkek içermemesinin varoluşsal olarak lezbiyen ilişkiyi değersizleştirmesinin de katkısı bulunmaktadır. Lezbiyen cinselliği ile heteroseksüel kadınların cinselliği pek çok açıdan benzerlik göstermektedir. İçtenlik, tek eşlilik ve fiziksel temas lezbiyenler ve heteroseksüel kadınlarda benzer şekilde önemlidir.

Bazı çalışmalarda lezbiyenler daha sık masturbasyon, daha az anorgazmi tanımlarken, cinsel ilişkilerinde daha çok içtenlik ve uyumluluk yaşadıklarını bildirmişlerdir. Lezbiyenlerin cinsel yönelimleri konusunda eşcinsel erkeklerden daha geç yaşlarda emin oldukları ve ilk cinsel ilişki deneyimlerini tıpkı heteroseksüel kadınlar gibi, erkeklerden daha geç yaşlarda yaşadıkları belirtilmiştir (Kirkpatrick, 1996).

Lezbiyen cinselliği üzerine araştırma ve yazın sayısı giderek artmaktadır. Bu durum kadınların kendi cinsel yaşamları üzerindeki kontrolü, kadın cinsel hazzının yeniden tanımlanması ve negatif cinsel stereotiplere ilişkin yanlışların çürütülmesi hususlarında bir takım tartışmalara yol açmıştır. Negatif cinsel stereotipe ilişkin olarak, uzun süreli lezbiyen ilişkilerde cinsel ihtirasın eninde sonunda azalacağını iddia eden lezbiyen yatak ölümü (lesbian bed death) terimi örnek gösterilebilir. Bu iddia birçok lezbiyen tarafından reddedilmektedir ve birçok lezbiyen bu teze karşı çıkarak mutlu ve doyurucu seks yaşamları olduğunu belirtmektedir (Nichols, 2004). Diğer çiftlerle lezbiyen çiftlerin cinsellikleri arasındaki en büyük farkın cinsel ilişki sıklığı olmasına rağmen, zamanla ortaya çıkan sıklıktaki bu azalma lezbiyen bireylerin cinsel doyumları açısından diğer çiftlere göre bir fark yaratmamaktadır (Hurlbert ve Apt, 1993).

Heteroseksist cinsiyetçi sistemin lezbiyenleri insandan çok erotik bir malzemeye çeviren zihniyeti neticesinde, dünyanın pek çok ülkesinde lezbiyen kadınlar heteroseksüel erkekler tarafından cinsel ve fiziksel tacize uğramaktadır. Hatta lezbiyenlerin heteroseksüel kadınlardan daha çok sözel fiziksel ve cinsel tacize uğradıklarını, saldırıya maruz kaldıklarını bildiren çalışmalar vardır (Bradford ve Ryan, 1988; White ve Levinson, 1993). Lezbiyenlere yönelik saldırılardan en sistemlisi Güney Afrika'da 2008 yılında 'Islah Cinayetleri' adı ile dünyaya duyuruldu. 10 yıl içinde 31 lezbiyenin öldürüldüğü, haftada 10 lezbiyen kadına tecavüz veya toplu tecavüz

edildiği bildirilen Güney Afrika’da erkekler lezbiyenleri kendi erkeklikleri için bir tehdit, başarısızlık sembolü olarak gördüklerini belirterek ıslah cinayetlerinin ve tecavüzlerinin ardındaki heteroseksizmin vahşi yüzünü bir kez daha görünür kılmışlardır (2011, Haziran 30).

Ülkemizde 2005 ve 2011 yıllarında öldürülen iki kadının katil zanlıları işledikleri cinayetlere maktullerin lezbiyen olmalarını gerekçe göstermiş ve mahkemeden “tahrik indirimi” almışlardır (Cumhuriyet Gazetesi 2005, Vatan Gazetesi 2011). Böylelikle yargı sistemimizin de desteği ile “namus” ve “ters ilişki teklifi”nden sonra “lezbiyen ilişki” de; erkeklerin, denetimleri altına alamadıkları kadınları öldürmeleri için yeni bir gerekçe haline gelmiştir. TCK’da “haksız tahrik” olarak formüle edilen cezai indirimler kalkmadığı sürece kadına ve lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel bireylere yönelik şiddetin önüne geçmek mümkün olmayacaktır.

Kaynaklar:

1. Baird V. (2004) Cinsel çeşitlilik Yönelimler, politakalar, ihlaller, Metis Yayınevi, İstanbul.
2. Bradford JB ve Ryan C (1988) The National Lesbian Health Care Survey. Washington, DC, National Lesbian and Gay Health Foundation.
3. Cumhuriyet Gazetesi (2005) 5 Ocak.
4. Doan L (2001) Fashioning Sapphism: The Origins of a Modern English Lesbian Culture. Columbia University Press, s. 56-60.
5. Greene R (1996) Reading Sappho: Contemporary Approaches. Berkeley: University of California Press, s. 35-44.
6. Hulbert DF ve Apt C (1993) Female sexuality: a comparative study between women in homosexual and heterosexual relationships. J Sex Marital Ther, 19: 315-327.
7. Kirkpatrick M (1996) Lesbians as parents. The Textbook of Homosexuality and Mental Health, Cabaj RP, Stein TS (Ed) Washington DC. American Psychiatric Press, s. 355-370.
8. Lindahl C, Macnamara J, Lindow J ve ark. (2000) A Guide to Myths, Legends, Tales, Beliefs, and Customs. Oxford University Press, s. 243.
9. Nichols M (2004) Leading comment: Lesbian sexuality/female sexuality: Rethinking ‘lesbian bed death’. Sexual and relationship therapy, Vol 19 (4): 363-374.
10. Vatan Gazetesi, 2011: 7 Mart tarihli haber: <http://haber.gazetevatan.com/lezbiyen-iliski-yasadigi-icin-oldurdum/363653/7/> Haber
11. White J ve Levinson W (1993) Primary Care of Lesbian Patients. J Gen Intern Med, 8: 41-47.
12. 2011, Haziran 30 tarihli haber:<http://www.t24.com.tr/guney-afrikada-lezbiyenler-olduruluyor/haber/154012.aspx> .

BÖLÜM 6 BİSEKSÜALİTE

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Cinsel yönelim kişinin cinsel ve duygusal olarak istek, duygu, düşünce ve davranışının hangi cinsiyete yönelik olduğunu ifade eden bir terimdir. Bu bağlamda, karşı cinsiyete yönelen arzular heteroseksüel, aynı cinsiyete dönük arzular ise eşcinsellik olarak tanımlanır. Oysa insanın cinsel yaşantısı siyah-beyaz, iki kutuplu bir olgu değildir. Kinsey skalasında “hem heteroseksüel, hem eşcinsel” olarak ifade bulan biseksüellik, kişinin cinsel ve duygusal olarak hem erkek hem kadınlara ilgi duyması şeklinde tanımlanabilir.

Biseksüellik, cinsel yönelimler içerisinde en zor anlaşılana ve en az kabul görenidir. İnsanların karşılaştıkları herhangi bir konudaki “kesin” bilgi sahibi olma arzuları biseksüelliği algılamalarını ve kabul etmelerini güçleştiren bir faktördür. Çünkü biseksüellik kimi çekici bulduğu sorusuna “net” bir tanım vermek yerine “her ikisi de” demektir. Bu yanıt biseksüellik hakkında birçok önyargının oluşmasına neden olmaktadır.

Kinsey araştırmaları kadınlarda %15-25, erkeklerde ise %33-46 oranında insanın biseksüel olabileceklerini ifade ederken oldukça geniş bir popülasyonu işaret etmiş ve tartışmalara neden olmuştur. Yakın zamanlı çalışmalarda oranlar daha farklıdır, örneğin; ABD National Center for Health Statistics’in 2002 yılında yaptığı çalışmada 18-44 yaş arası erkeklerin %1.8’inin, aynı yaş aralığındaki kadınların ise %2.8’inin kendilerini biseksüel olarak adlandırdıkları belirtilmiştir (Kinsey Enstitute 2007). Yine aynı şekilde 1993’te yayınlanmış olan “The Janus Report on Sexual Behavior,” ise erkeklerin %5, kadınların ise %3’ünün kendilerini biseksüel olarak tanımladıklarını ifade eder.

Cinsel yönelimin netleşmesi süreci eşcinseller gibi biseksüeller için de oldukça kafa karıştırıcı bir dönemdir. Bir yanda toplumun geneli tarafından teşvik edilen ve tek doğru olarak öne sürülen “heteroseksüel ” kimliğe uygun olan yaşantılar, diğer yanda ise yine toplumsal normlar tarafından yasaklanan ve kötü ilan edilen kendi cinsiyetini arzulayan yaşantılar nedeniyle birçok biseksüel cinsel yönelimini adlandırmakta zorluk çekmektedir. Bu dönemde yaşayabilecekleri korku, kaygı, suçluluk ve utanç duygularından dolayı psikolojik sorunlar yaşayabilir ve yardıma ihtiyaç duyabilirler. Ruh sağlığı çalışanlarının bu süreçte rolü, kişinin karşılaştığı güçlükleri anlamasını, baş etmesini kolaylaştırmak, kendini tanımasına/keşfetmesine ve olduğu gibi kabullenmesine yardımcı olmaktır.

Biseksüel bireylerin büyük çoğunluğu heteroseksüel ilişkiler yaşadıkları dönemde toplum normlarına uygun bir yaşam sürdürdükleri için, biseksüel yönelimleri konusunda görünür olmamayı seçmekte ve salt heteroseksüel bireyler olarak tanınmaktadır. Bu durum, yaşamlarının ilerleyen süreçlerinde eşcinsel arzu veya ilişkilerini gizli tutarak yaşayan bireylerin açılma süreçlerine ve dolayısı ile sağlıklı bir cinsel yönelim kimliği geliştirmelerine engel olabilmektedir. Yapılan kimi çalışmalarda bu engellenme nedeniyle biseksüel bireylerin daha çok stresöre maruz kalabilecekleri ve daha büyük ruhsal sorunlar yaşayabilecekleri öne sürülmüştür (Jorm, Korten ve ark. 2002). Buna karşın heteroseksüel ilişki yaşadıkları dönemlerde biseksüel yönelimlerinin görünür olmaması, toplumsal yaftalamalar ve ayrımcı uygulamalara karşı biseksüel bireyleri eşcinsel bireylerle

kıyasla daha az hedef haline getirmektedir. Bu nedenle biseksüel bireylerin eşcinsellere nazaran daha az ayrımcılığa uğradıklarını ve daha az ruhsal sorun bildirdiklerini bildiren çalışmalar da bulunmaktadır. (Kuyper ve Fokkema, 2011; Bagley ve Tremblay, 1997)

Biseksüel bireyler toplumun geneli tarafından eşcinsel ilişkileri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalırken, eşcinsel gruplar içerisinde de heteroseksüel ilişkileri nedeniyle ayrımcı tutumlarla karşılaşabilirler. Örneğin gey erkekler, biseksüel bir erkeği ‘gey oluşunu inkar eden biri’ olduğu için; lezbiyenler biseksüel kadınları, erkeklerle birlikte oldukları için dışlayabilir ya da eleştirebilirler.

Benzer bir ön yargı, heteroseksüel-biseksüel ilişkilerde güvensizlik ve aldatılma kaygısı şeklinde sıklıkla yaşanmaktadır. Bu durumun temelinde biseksüel bireylerin aynı anda hem kadınları hem erkekleri arzuluyor olduğu yanlış inancı yer alır. Biseksüel bireyler, yaşamlarının ‘farklı’ dönemlerinde her iki cinsiyete de cinsel ve romantik arzu duyabilir veya yaşamları boyunca tek bir cinsiyet ile ilişki kurabilir ve diğer cinsiyetle herhangi bir deneyim yaşamayabilirler. Biseksüel ilişkilerde aldatma potansiyeli ya da riski üzerinden düşünüldüğünde, benzer bir kaygının heteroseksüel çiftler için de her daim var olabileceği unutulmamalıdır.

Son olarak, günümüzde biseksüel bireylerin sayılarının artışı ya da farklılaşmak adına biseksüel olmanın moda haline gelişi gibi mitlerin üzerinde durmak faydalı olacaktır. İnsanlar, hayatlarının belli dönemlerinde merak, fantezi, moda ya da durumsal herhangi bir nedenle hemcinsleri ile cinsel birliktelikler kurabilirler. Fakat bu durum cinsel yönelimlerinin biseksüel olduğunu göstermez. Zira cinsel yönelim sadece kiminle seks yaptığımızla sınırlı bir durum değil, kime aşık olduğunuz, kiminle yaşamak hatta kiminle yaşlanmak istediğinizi de kapsayan hayat boyu bir süreci yansıtır. Toplumsal kabulün arttığı gruplarda bireyler cinsel yönelimlerini gizlemek zorunda kalmadıkları için daha görünür bir hayat sürdürebilmekte ve aslında görünürlükteki bu artış sayısal bir artış gibi algılanabilmektedir. Cinsel yönelim bir seçim değildir, bu nedenle yasaklarla ortadan kaldırılamaz, özenilerek değiştirilemez.

Kaynaklar:

1. Bagley C, Tremblay P (1997) Suicidal behaviors in homosexual and bisexual males. *Crisis*, 18(1):24-34.
2. Jorm AF, Korten AE. ve ark. (2002) Sexual orientation and mental health: Results from a community survey of young and middle-aged adults. *British Journal of Psychiatry*; 180:423–427.
3. Kinsey Institute, Retrieved 16 February 2007. "Frequently Asked Sexuality Questions to the Kinsey Institute".
4. Kuyper L., Fokkema T. (2011) Minority stress and mental health among Dutch LGBs: examination of differences between sex and sexual orientation, *J Couns Psychol.* Apr;58(2):222-33.

BÖLÜM 7

EŞCİNSELLER VE RUH SAĞLIĞI

7.1. Ruhsal Hastalıklar

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Eşcinsel ve biseksüel bireyler toplumun genelleştirdiği cinsiyet normlarına uymadıkları için aileleri ve sosyal çevreleri tarafından ayrımcılığa maruz kalmakta, sözel veya fiziksel olarak taciz edilmekte, kısacası cinsel yönelimleri nedeniyle psikolojik ve fiziksel istismara uğramaktadır. Kişinin yaşamının tüm evrelerine yayılan ve toplumun herhangi bir kesiminden gelebilecek bu ayrımcı tutumlar ve bunların yaratacağı travmatik etki kaçınılmaz olarak bireyin ruh sağlığını da etkilemektedir.

Eşcinsel bireylerde stres verici yaşam olaylarına bağlı ruhsal hastalıkların daha sık görülüyor olmasını eşcinselliğin kendisinin bir ruhsal hastalık olması ile eşkoşan 1960 ve 1970’li yıllardaki muhafazakar tutuma karşı, yakın zamanlı çalışmalar ayrımcılık ve stigmatizasyonun yarattığı stresin eşcinsel bireylerde ruhsal hastalıklara neden olduğunu göstermişlerdir (Meyer, 2003).

Eşcinsel bireyler, ön ergenlik ve ergenlik dönemlerinde artan bir şekilde hissettikleri cinsel yönelimleri ile psikososyal gelişimleri boyunca tanık oldukları homofobik tutumların çatışması nedeniyle bunaltı ve bocalama yaşamaktadır. Toplumun geneli tarafından yaftalanan bu özelliğini gizleme ya da yok sayma çabası, bir süre sonra; kendi var oluşlarının merkezi ve yaşamsal boyutlarından biri olan cinsel arzularını ve cinselliklerini ağır bir şekilde yargılayıp kendilerinden nefret etmelerine ve utanç duymalarına engel olamamaktadır. Kişinin kendisini utandıranlarla özdeşleşerek, onların gözünden kendisini yargılayarak utanç yaşamasına ‘içselleşmiş homofobi’ denilmektedir (Düzyürek 1994; Lewis, 1995).

İçselleşmiş homofobilerine karşı eşcinsel bireyler birçok savunma stratejisi kullanırlar. Bunlar arasında öfke, suçluluk ve nefret gibi örtücü duygulanımların öne çıkarılışı, başkalarını horgörme tepkisi, başkasını utandırma, güç elde etmeye yönelme, mükemmeliyetçilik, kabahati dışarı gönderme ve içe kapanma sayılabilir (Düzyürek, 1994) .

İçselleşmiş utanç yeterince bağlanıp idare edilemezse kendilik bütünlüğü bozulur ve ruhsal sorunlar ortaya çıkmaya başlar. Azınlık grupları, toplumdan gelebilecek ayrımcı tutumlarla başa çıkabilmek için genellikle benzerlerinden, birlikte oldukları yakın çevreden ve ailelerinden destek alırlar. GLB bireyleri diğer azınlık gruplarından ayıran bir özellik, bu grubun cinsel yönelimlerini ilk fark ettikleri dönemde ailelerine de açık olmayışlarıdır. Kendilerini en güvende hissettikleri yerde, en yakınları tarafından reddedilecekleri korkusu GLB ergenlerin daha çok içe kapanmalarına ve yalnız hissetmelerine neden olacaktır. Ailenin tutum ve davranışlarının gençlerin ruh sağlığı üzerinde yaratacağı etkiler nedeniyle çok önemli olduğu bilinmektedir. Özellikle ergen intihar davranışlarında aile ilişkilerinin direkt etkisi olduğu gösterilmiştir (Stewart, Lato ve ark. 1999).

Diğer taraftan, aileleri tarafından desteklenen bireylerinin sağlıklı cinsel yönelim kimliği gelişimini tamamladıkları, ayrımcılık ve diğer stresör faktörlerle daha kolay başa çıktıkları çeşitli çalışmalarda bildirilmiştir (Mustanski, Newcomb ve ark.,2011; Doty, Willoughby ve ark., 2010).

Eşcinsel bireylerin ruh sağlıklarının korunmasında aile desteği kadar sosyal destek de önem taşımaktadır. Özellikle utanca ve onun yaralayıcı etkilerine karşı en duyarlı olunan ergenlik döneminde eşcinsel gençlerin, okul ve sosyal çevresindeki akranları tarafından dışlanacağı, alay edileceği hatta şiddete maruz kalabilecekleri endişesi ciddi bir psikolojik stres kaynağı oluşturmaktadır.

Pek çok çalışmada, GLB ergenlerde akranlarına kıyasla daha yüksek oranlarda depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, davranış bozukluğu ve alkol-madde kötüye kullanımı gibi ruhsal hastalıklar görüldüğü, bu oranın dinsel/etnik azınlık grupları ile benzer olduğu bildirilmiştir. Araştırmacılar, bu yüksek orandaki ruhsal sorunları GLB ergenlerin aile, okul ve sosyal çevrelerinde uygulanan ayrımcı tutumlarla ilişkilendirmiş, ruh sağlığı profesyonellerinin GLB ergenlerle çalışırken aile ve sosyal destek ağları konusuna odaklanmalarını, ayrıca ayrımcılık ve cinsel yönelim bazlı psikolojik ve fiziksel istismarların azaltılabilmesi için koruyucu programların oluşturulmasını önermektedir (Mustanski, Garofalo, 2010; Russell, Ryan ve ark. 2011; Mustanski, Newcomb ve ark., 2011; Marshal, Friedman ve ark. 2008; Meyer, 2003).

Yapılan çalışmalarda GLB bireylerde heteroseksüellere nazaran madde kullanımı, depresyon, ve intihar gibi ruhsal sorunların daha sık görüldüğü gösterilmiştir (Cochran, 2001; Gilman ve ark., 2001). Araştırmacılar ruhsal bozuklukların sıklığının yüksek oluşunu, diğer stigmatize azınlık gruplarındaki gibi GLB bireylere yönelik stigma, ön yargı ve ayrımcılığın yarattığı stresli sosyal çevre ile açıklamışlardır (Friedman, 1999). Bu hipotez ‘azınlık stresi’ (minority stres) olarak tanımlanmıştır ve bu terim ayrımcı deneyimler, reddedilme beklentisi, gizlenme, içselleşmiş homofobi ve ileri savunma stratejileri gibi stres oluşum süreçlerini içermektedir (Meyer, 1995).

Eşcinsel bireyler, yaşamları boyunca cinsel yönelimleri nedeniyle ayrımcılık ve şiddete maruz kalmaktadır. Yapılan çalışmalarda eşcinsel bireylerin heteroseksüel bireylerden daha fazla ayrımcılık içeren yaşam olaylarına maruz kaldığı (Mays ve Cochran, 2001; Herek ve ark. 1999), eşcinsel karşıtı suçların basit suçlara göre GLB bireyler üzerinde daha büyük psikolojik strese neden olduğu, bu eşcinsel karşıtı suçlara maruz kalmanın travma sonrası stres bozukluğu gibi ciddi sonuçlara neden olabileceği bildirilmiştir (Herek ve ark., 1999).

Diğer azınlık grupları gibi eşcinsel bireyler de kendilerini savunma amacıyla her an, herhangi bir kişiden gelebilecek olumsuz tutumları ön görmeyi ve tepkilere hazırlıklı olmayı öğrenirler. Travmatize olmak için bireyin olumsuz bir deneyimi bire bir yaşaması gerekli değildir, ait olduğu gruba yönelik her tutum ve davranış kendisini de etkileyecektir. Tüm bu travmatik yaşantı ve tanıklıklar bireyde kaygı ve korku yaratır. Bu durumda eşcinsel bireylerde heteroseksüellere göre daha sık anksiyete bozukluğu görülmesi şaşırtıcı değildir (Crocker ve ark. 1998; Diaz, Ayala ve ark. 2001; Herek ve ark. , 1999; Hershberger ve D’Augelli, 1995; Mays ve Cochran, 2001).

Toplumun geneli tarafından eşcinsellik, erkek egemenliği ve ata-erkilliğe dayalı güç dinamiklerine bir tehdit olarak algılandığı ve aynı ata-erkil yapı kadınları ve kadın cinselliğini görmezden geldiği için eşcinsel erkekler kadınlardan daha sık ve daha ciddi boyutta ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmaktadır. Bu durum, yapılan çeşitli çalışmalarda eşcinsel erkeklerde affektif bozukluklar ve anksiyete bozukluğu gibi ruhsal hastalıkların, kadınlara göre daha yüksek oranda saptanması ile gösterilmiştir (Russell, Ryan ve ark. 2011; Meyer, 2003).

Bir çok araştırmanın net bir şekilde gösterdiğine göre yaftalanma ve önyargıyla başa çıkmayı gerektiren açılma süreci ilk evrelerde bireyin ruh sağlığı açısından çeşitli riskler (ör. ergenlikte intihar riski) taşısa da giderek üst-düzey stratejilerin ağırlıklı olarak kullanıldığı ve sağlıklı cinsel yönelim kimliğinin oluştuğu daha sonraki evrelerde bireyleri diğerlerinden daha dirençli ve psikososyal olarak daha uyumlu kılmaktadır (Düzyürek, 1994; D'Augelli, 1996; Kertzner ve Sved 1996; Berger ve Kelly 1996).

GLB bireylerin sosyal baskı, ayrımcılık ve zorlanmalara bağlı olarak ruhsal hastalıklar açısından risk altında olduğu bilindiğine göre, bu duruma neden olan stessörleri ve riski doğru bir şekilde analiz etmek, koruyucu önlemler alınması açısından önemlidir. Ruh sağlığı profesyonellerinin öncelikli görevi, bu konuda farkındalık geliştirerek GLB hastaları ile daha özenli çalışmaktır. Aksi halde mevcut stresin ve neden olduğu ruhsal hastalığın pekiştirilmesi kaçınılmaz olacaktır.

Eşcinsel bireylerin yaşadıkları toplumsal, hukuksal ve politik ayrımcılık sadece psikiyatrinin değil sosyal bilimlerin de konusudur. Bu konuda yapılabilecek çok disiplinli çalışmaların, ayrımcılık karşıtı programların ve yasaların, GLB bireylerin sorunlarına çözüm bulunmasında ve homofobinin ortadan kaldırılmasında rehber olacağını düşünüyoruz.

Kaynaklar:

1. Berger, Kelly, 1996: Gay men and lesbians grown older. Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, s. 305-317.
2. Cochran, 2001: Mental health correlates of perceived discrimination among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. American Journal of Public Health 2001;91:1869–1876.
3. D'Augelli, 1996: Lesbian, gay and bisexual development during adolescence and young adulthood Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, s. 267-288.
4. Doty, Willoughby ve ark., 2010: Sexuality related social support among lesbian, gay, and bisexual youth. J Youth Adolesc. 2010 Oct;39(10):1134-47. Epub 2010 Jul 1.
5. Düzyürek., 1994: Homofobik Önyargı, Eşcinsel Bireyler ve Terapistleri. 3P Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi; 1994. Ek 2: 45-55.
6. Friedman, 1999: Homosexuality, psychopathology, and suicidality. Archives of General Psychiatry; 56:887–888. [PubMed: 10530629]
7. Gilman, Cochran, Mays, Hughes, Ostrow, Kessler, 2001: Risks of psychiatric disorders among individuals reporting same-sex sexual partners in the National Comorbidity Survey. American Journal of Public Health; 91:933–939.
8. Herek ve ark., 1999: Psychological sequelae of hate-crime victimization among lesbian, gay and bisexual adults. Journal of Consulting and Clinical Psychology; 67:945–951.
9. Kertzner, Sved 1996: Midlife gay men and lesbians. Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, s. 289-303.
10. Lewis, 1995: Shame: The Exposed Self. New York, The Free Press.

11. Marshal, Friedman ve ark. 2008: Sexual orientation and adolescent substance use: a meta-analysis and methodological review. *Addiction*. 2008 April; 103(4): 546–556.
12. Meyer, 2003: Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence. *Psychol Bull*. September ; 129(5): 674–697.
13. Mustanski, Garofalo, 2010: Mental health disorders, psychological distress, and suicidality in a diverse sample of lesbian, gay, bisexual, and transgender youths. *Am J Public Health*. 2010 Dec;100(12):2426-32.
14. Mustanski, Newcomb ve ark.,2011: Mental health of lesbian, gay, and bisexual youth: A developmental resiliency perspective. *J Gay Lesbian Soc Serv*. Jan 1;23(2):204-225.
15. Russell, Ryan ve ark. 2011: Lesbian, gay, bisexual, and transgender adolescent school victimization: implications for young adult health and adjustment. *J Sch Health*. 2011 May;81(5):223-30. doi: 10.1111/j.1746-1561.2011.00583.x.
16. Stewart, Lato ve ark. 1999: Suicide ideation and its relationship to depressed mood in a community sample of adolescents in Hong Kong. *Suicide & Life-Threatening Behavior*; 39, 227-240

7.2. İntihar

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Eşcinsel bireyler, ön ergenlik ve ergenlik dönemlerinde fark ettikleri eşcinsel arzuları ile o güne kadar içselleştirdikleri toplumun homofobik yargıları arasındaki çatışma nedeniyle kafa karışıklığı ve bunaltı yaşarlar. Bu dönemde yoğun bir şekilde yaşadığı içsel utancı, bastırma, inkar gibi savunma mekanizmalarıyla kontrol altına almaya çalışan ergen, bu mekanizmalar geçerliliğini kaybedince durumunu idare etmekte zorlanır ve kendilik bütünlüğü bozulmaya başlar. Utandığı ve reddettiği eşcinselliği ile toplumla özdeşleşerek kendisinden nefret etmesine neden olan yargılayıcı homofobik kısmı arasında bir yarılma yaşayan genç, utandığı kısmını hepten yok ederek çözümsüzlüğünden kurtulmaya çalışabilir. Özellikle eşcinsel ergenlerde yüksek oranda görülen intihar girişimleri, fenomenolojik olarak bu reddedilen kısmın linç edilme girişimi şeklinde açıklanabilir.

Pek çok çalışmada GLB popülasyonunda yaşam boyu intihar düşüncesi ve intihar girişimi sıklığının heteroseksüel popülasyondan yüksek oranda bulunmuştur (Meyer, 2003; Cochran ve Mays, 2000; King, Semlyen ve ark., 2008).

GLB topluluklarında intihar girişimi prevalansı, ergenlerde heteroseksüel akranlarından dört beş kat (%23-42) (Fergusson ve ark 2005; D'Augelli, Hershberger ve Pilkington, 2001; Remafedi ve ark., 2002), erişkin GLB bireylerde ise heteroseksüel bireylerden iki kat daha yüksek (%12-19) olduğu bildirilmiştir (Cochran ve Mays, 2000). Oranlarda da görüldüğü gibi intihar davranışı açısından GLB bireylerin ergenlik dönemi, erişkinlik dönemlerinden çok daha risklidir. Risk faktörleri araştırıldığında GLB ergenlerin GLB erişkinlere nazaran daha çok eşcinsel karşıtı olaya maruz kaldıkları ve bu travmatik yaşantıların psikolojik sonuçlarını daha ağır yaşadıkları görülmüştür (Russell, Ryan ve ark. 2011; Meyer, 2003).

Ergenlik utanca ve onun yaralayıcı etkilerine karşı duyarlılığın ve bununla bağlantılı olarak intiharla yanıt verme riskinin arttığı kritik bir dönemdir (Lewis, 1995). Benlik saygısı, ergen intihar davranışlarında en güçlü koruyucu faktör olarak tanımlanırken (Çuhadaroğlu, 2001); depresyon en tutarlı tetikleyici faktör olarak gösterilmiştir (Eskin, Ertekin ve ark, 2007).

Sosyal çevrenin, özellikle ailenin tutum ve davranışları, bireyin ruh sağlığı üzerinde yaratacağı etkiler nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Özellikle ergen intihar davranışlarında aile ilişkilerinin doğrudan etkisi olduğu gösterilmiştir (Stewart, S. M., Lato, 1999).

Eğitim süreçlerinde GLB ergenler ve heteroseksüel akranlarının karşılaştırıldığı pek çok çalışmada, GLB ergenlerin heteroseksüel akranlarından daha sık ayrımcılık ve şiddete maruz kaldıkları belirtilmiştir (D’Augelli, Hershberger ve ark., 2001; Remafedi, 2002; Kitts, 2005).

Cinsiyete göre bakıldığında cinsel yönelim, erkek eşcinsel ergenlerin intihar girişimleri için bağımsız bir yordayıcıdır (Garofalo, 1998; King, Semlyen ve ark., 2008). Bu durum, erkek egemen toplumlarca erkek feminenliğinin temsilcileri olarak görülen eşcinsel erkeklerin, okullarda kız öğrencilerden daha çok tacize uğramaları ile açıklanabilir (Russell, Ryan ve ark. 2011).

Araştırmalarda da görüldüğü gibi GLB ergenlerin büyük çoğunluğu; eğitim kurumlarında ayrımcı tutumlar nedeniyle sözel-fiziksel ve cinsel tacize uğramakta ve bu travmatik yaşantıların neticesinde ciddi ruh sağlığı sorunları yaşamaktadır. Okullarda eğitimcilerin ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanlarının bu hassas yaşta ve özel durumdaki gençlerin ruh sağlıkları söz konusu olduğunda daha dikkatli, özenli ve koruyucu davranmaları gerekmektedir. Bu nedenle toplumun geneline olduğu gibi eğitimlere ve rehberlik uzmanlarına cinsel yönelimler konusunda doğru bilginin ulaştırılması koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinden biri olarak planlanmalıdır.

Eşcinsel ergenlerde heteroseksüel akranlarından oldukça yüksek oranda görülen intihar düşüncesi ve intihar girişimi riski, gençleri intihara sürükleyen stres faktörlerinin ortaya çıkarılmasını ve bunlara yönelik koruyucu ruh sağlığı programlarının yapılmasını zorunlu kılan, yaşamla eşdeğer bir halk sağlığı sorunudur. Ruh sağlığı profesyonellerinin GLB ergenlerle çalışırken bu faktörleri dikkatle incelemesi, bireyin aile ve sosyal çevresinde destek kaynakları geliştirmesine yardımcı olması gerekmektedir.

Kaynaklar:

1. Cochran ve Mays, 2000: Lifetime prevalence of suicide symptoms and affective disorders among men reporting same-sex sexual partners: Results from NHANES III. *American Journal of Public Health*; 90:573–578.
2. Çuhadaroğlu, 2001: Kendilik Patolojisi Belirtisi Olarak Kimlik Kargaşası. *Türk Psikiyatri Dergisi*; 12: 309-314.
3. D’Augelli ve Grossman, 2001: Disclosure of sexual orientation, victimization, and mental health among lesbian, gay, and bisexual older adults. *Journal of Interpersonal Violence*; 16:1008–1027.
4. D’Augelli, Hershberger ve ark. 2001: Suicidality patterns and sexual orientation-related factors among lesbian, gay, and bisexual youths. *Suicide Life Threat Behav.* ;31(3):250–264.
5. Eskin, Ertekin ve ark., 2007: Risk factors for and protective factors against adolescent suicidal behavior in Turkey. *Crises*; 28: 131-139.
6. Fergusson, Horwood ve ark., 2005: Sexual orientation and mental health in a birth cohort of young adults. *Psychol Med.* 2005;35(7): 971–981
7. King, Semlyen ve ark., 2008: A systematic review of mental disorder, suicide, and deliberate selfharm in lesbian, gay and bisexual people, available from: <http://www.biomedcentral.com/1471-244X/8/70>
8. Kitts, 2005: Gay adolescents and suicide: understanding the association. *Adolescence.* 2005;40: 621–628.

9. Lewis: Shame: The Exposed Self. New York, The Free Press, 1995.
10. Meyer, 2003: Prejudice, Social Stress, and Mental Health in Lesbian, Gay, and Bisexual Populations: Conceptual Issues and Research Evidence. *Psychol Bull.* September ; 129(5): 674–697
11. Remafedi, 2002: Suicidality in a venue-based sample of young men who have sex with men. *J Adolesc Health.* 2002;31:305–310.
12. Russell, Ryan ve ark. 2011: Lesbian, gay, bisexual, and transgender adolescent school victimization: implications for young adult health and adjustment. *J Sch Health.* 2011 May;81(5):223-30. doi: 10.1111/j.1746-1561.2011.00583.x.
13. Stewart, S. M., Lato ve ark., 1999: Suicide ideation and its relationship to depressed mood in a community sample of adolescents in Hong Kong. *Suicide & Life-Threatening Behavior;* 39, 227-240.

BÖLÜM 8

EŞCİNSELLİK, YAŞAM DEVRELERİ VE ÖZEL SORUNLAR

8.1. Ergenlik

Şahika Yüksel*

*Psikiyatri Uzmanı

Ergenlik dönemi, gençlerin psikososyal gelişimlerini ve ruh sağlığını etkileyen biyolojik, psikolojik, sosyal değişimlerin ve gelişmelerin olduğu kişinin geleceğini belirleyen bir dönemdir. Bu devrede GLB gençlerin, zıtcinsel akranlarından, farklı ek uğraşları vardır. Enerjilerinin önemli bir bölümünü alabilen bu uğraşlar onların psikososyal gelişimlerini ve ruh sağlığını olumsuz etkileme ve kimlik bunalımı riski taşır. Bu nedenle GLB bireylerin ve ailelerinin bilgilendirilmesi, sorularının yanıtlanması, gerekli durumlarda destek ve danışmanlık verilmesi önemlidir. Oysa, Türkiye’de ruhsağlığı merkezlerine gelen GLB kişilerin, yönelimlerini fark etme yaşları ile birine açılma-paylaşmaları arasındaki uzun bir zaman olduğu ve özellikle önergenlik ve ergenlik devresini çok çalkantılı yalnız, kaygılı ve sıkıntılı olarak geçirdiğini gözlemlemekteyiz.

Farklı kimlikleri dışlayan bir kültürde büyümek ruh sağlığı hastalıkları için risk faktörü olduğu gibi kişilerin gelişimini de olumsuz etkiler. GLB ergenler cinsel yönelimleri nedeniyle, çevrelerinden ailede, okulda, iş çevrelerinde kısaca akranları ve erişkinler tarafından baskı, önyargı ve etiketlenme gibi olumsuzluklara maruz kalır. Bu nedenle GLB ergenlerin gelişimsel problemler yaşama olasılığı yüksektir. Farklı cinsel yönelimlerin olumsuz değerlendirildiğinin ve kendisinin bir biçimde farklılığının farkında olduğunu bilerek çocukluktan ergenliğe geçen bir genç de bu değerleri içselleştirir. Kısaca, kendisini sevmez, suçlar, doğal uyanışlarını bastırma ve yok sayma yolunu seçebilir. Çevrenin kendisini onaylayacağı gibi olmak için kendisini zıtcinsel olarak görmeğe çabalar. Bu çabalarında çok kez yalnız olduğu gibi destek kaynağı olması beklenen aile ve yakın arkadaşlarından saklayabilmek için onlardan uzaklaşabilir, kendisini yalıtır. Ergenlik gencin otonomisini ortaya koymaya çalıştığı bir devre olup aileye meydan okuma, eleştirinin ön plana çıktığı bir devredir. Bu devrede yaşam boyu ne yapacağı, hangi değerleri benimseyeceğine ilişkin uğraşlar ön plandadır. Gelecekle ilgili planlarını başta akranları ile ve kendisi için anahtar nitelikte ki kişilerle tartışarak yerleştirebilir. Önemsemiyor gibi görünse de aile ve öğretmenlerin de onu onaylamasını isterler. Bu kabul olmadığında kendilerini olumsuz olarak değerlendirecektir.

Dışlanmamak için içine çekilir, susar ve hatta cinsel yönelimlerini kendilerinden bile saklar. Yüksek eğitimde istediği bir okulu kazandıktan sonra destek almak için başvuran gençler, lise devresinde ne yaşadıklarını benzer sözlerle aktarıyorlar. “Ben kendimin farklı olduğunu biliyordum. Karşı cinsin hiçbir cazibesi yoktu. Ama kendi isteklerimi tanımaktan da çok korkuyordum, kendimle uğraşırsam ders çalışamayacağım ve iyi bir okulu kazanamayacağım. Kendimi görmezden geldim.” Dini inançları kuvvetli olan bir ergen öz duyguları nedeniyle günahkar olduğu düşüncesine kapılabilir ve çaresizlik içinde ne yapacağını bilemez.

Bu kaygıları olan artık ergenliğin son devresine gelmiş olan kişilerin bazıları ertelenmiş olarak gelişimlerini tamamlarken, bazıları o kadar talihli olmayıp farklı ruhsal sorunlarla uzmanlara başvurabilir. Zira diğer ergenlerden farklı olarak enerjisini bireyselleşme, akranları ile sosyalleşme, yakın ilişkileri keşfetme, geleceğe

hazırlama sosyal beceri ve güvenini geliştirme, kısaca kimliğini kurmak yerine, GLB olma zorluklarına kullanılmaktadır. Bu nedenle GLB ergenlerde kimlik krizinin daha ağır olması olağandır. Bu grubun, ruhsal sorunlara ve “kimlik bunalımına” zıtcinsellerden daha fazla risk taşırlar. Geri dönüşü olmayabilen bir durum olarak intihar doktorlara başvuruda bir yardım arama sinyali olarak da görülmelidir. Tamamlanmış intihar istatistiklerinde kişinin cinsel yönelimi kaydedilmediğinden GLB’lerin gerçekleştirdiği intiharların kati oranını bilmiyoruz. Farklı çalışmalarda intihar girişimlerinin akranlarından 2-3 kat fazla olduğu bildirilmiştir. GLB ergenler kimliklerinden kuşkulandığında aile, akranları ve genel çevrenin psikolojik ve fiziksel şiddetine maruz kalmaktadır. Şiddete erkek Fatma olarak adlandırılan kızlar ve özellikle kadınsı davranışları dikkati çeken “efemine” erkekler, kısaca, özellikle dış görünümünde cinsiyeti ile uyumlu olmayan gençler daha sık olarak hedef seçilmektedir. İntihar riskinin şiddete maruz kalan GLB lerde daha da sık olduğu farklı yazarlar tarafından vurgulanmıştır.

GLB ergenlerin, erken yaşta dışlanması ve şiddete maruz kalması önemli zorluklara gebe dir. Çocuklarının cinsel yönelimlerini kabul etmeyen ve sert yaptırımlar uygulayan ailelerde özellikle eşcinsel erkeklerin yaşadığı bir diğer sorun erken ve henüz kendi ekmeklerini kazanmadan güvensiz koşullarda evden kovulma veya evden kaçmaların yaşanmasıdır. Bu erken ayrılmalar madde kullanımı, ve zorunlu seks işçiliğine yol açabilmektedir.

Ergenin psikososyal gelişimini romantik yakınlıklar etkiler. Doyumlu bir ilişki kişinin kendisini değerli görmesine ve güvenli hissetmesine yol açar ve ergenlikteki bu kazanımlar erişkin yaşamı da etkiler. Tüm ergenler için ergenlik cinsel gelişim açısından heyecanlı ve önemli bir devredir. Bu devrede duygusal ve fiziksel boyutları ile kendi bedeni ve cazip buldukları kişilerle ilişki kurarak önemli keşifler yapılır, cinsel haz ve işlev kontrolü yerleşir. Kendilerini gizleyen, inkar eden ve tebdili kimlik zıtcinsel görünen GLB gençlerin durumu akranlarından çok daha çetrefillidir. Bu dosyanın diğer bölümlerinde aktarılan açığa çıkma süreci bu devrede yaşanabilir. Gençlerin akranları, aileleri, ve yaşamlarındaki diğer kişilere kendilerini açıklamaları stres verici, çok kez de travmatik bir süreçtir. Bu açıklama süreci ile dışardan varsayıldığı sahte zıtcinsel kimlikte varolmak ve onun sosyal beklentilerinden özgürleşir.

Biyolojik gelişmeler, ergenlikte, 10-20 yaş arası geniş bir devrede gerçekleşir. Kızlar kendilerinin lezbiyen olduğunu erkek eşcinsellerden biraz daha büyük yaşta adlandırır. Yakın zamana kadar, tüm ergen cinselliği yokmuş gibi çok az işlenen bir konu olmuştur. Hele ergenlerin homoerotizminden neredeyse hiç bahis yoktu. Oysa, bu devrede, gençler “ben kimim?” sorusunun yanıtını arar. Zıt cinsel ve GLB kişilerle yapılan çalışmalar cinsel yönelimlerin hemen daima erken ergenlikte ipuçlarının olduğunu belirtmektedir. Kendinden haberdar olma ve kendini tanıma karmaşık bilişsel beceriler kazanma ve akranlarıyla aileden bağımsız sosyalleşme süreciyle eşzamanlı olur. Fantezi, mastürbasyon gibi kişinin kendi kendine yaşadığı veya diğerleriyle paylaştığı cinsel davranışlar homoerotik yönelimin pekişmesinde etkili olur. Kişilerarası cinsel aktivitelerde yönelimlerinden haberdarlık şart değildir. Bu uygulamaların olmaması kendisinin ne olduğunu adlandırmasını geciktirebilir.

Ergenlik pratik yapma, böylece yeniden düzenleme dönemidir. Ne olduğunu anlamaya keşfetmeye çalışan bazı GL ler karşı cinsle cinsel denemeler yapar. Duygusalıktan ve hazdan yoksun olan bu ilişkiler, cinsel işlev olarak tamamlanabilir. Kendi istedikleri gibi aynı cins partnerle yakınlık kurmuş olan GLB’lerin yakınlıkları

da kısa süreli, kaçamaklar şeklinde olabilmektedir. Bu gizli ilişkilerden aileler haberdar olduğunda, ailesinden korkan partnerler, birbirlerini “zorla oldu” diye suçlayarak duygusal olarak hayal kırıklığı da yaşatabilmektedir. Dahası, cinsellikte gizlilik cinsel bilgilenmelerinin de önünü tıkayarak CYBH için korunma olasılığını da engellemektedir. Akranların zorbalığı, öğretmenlerin dışlaması ve anlayışsızlığı ile GLB bireylerin okuldan erken ayrılması da sık yaşanan bir durumdur.

15-20 yaş aralığı geç ergenlik ve erken erişkinlik yılları ilişkilerini kurma ve geleceğin mesleğini seçme zamanı olarak normatif beklentilerle yüzleşme zamanıdır. GLB gençler sıklıkla bu devrede kimliğinin kaçınılmaz olduğunu fark eder. GLB gençler bu devrede kendi kimliğini sadece fark etmez bir yandan kabulle ilgili sancuları yaşarken açık etme durumunda da olabilir. Türkiye’de durumu öğrenen ailelerin çocuklarına zıtcinsel olma yönünde baskıları onların gelişimini olumsuz etkilediği gibi dahası bazı durumlarda öldürülme riski de taşıyabilir.

Eşcinsellik Hastalık Değil ise Eşcinseller Niye Doktora Gider?

GLB gençler erken devrede kendi istekleriyle ama çok kere aile ve okulun isteği ile gelebilir. Yaklaşım kişinin yaşı, takdim ettiği zorluklara göre değişiklik gösterebilir. Ama daima doğru bilgilendirme ve kendilerini ifade etme şansı verilmelidir. GLB bireylerle ve aileleri ile çalışma modeli bu dosyanın diğer bir bölümünde aktarılmıştır.

Sonuç veya Öneriler:

Eşcinsellerin varlığını görmezden gelen homofobik anlayışa karşı mücadeleye yer verilmesi toplum sağlığı ve ruh sağlığı çalışmalarında bir zorunluluktur. Eşcinsel gençlerin kendi içselleştirdikleri homofobileriyle başa çıkmalarının yolları birlikte keşfedilmeli, ‘Kuvvetli isen geçer-düzelirsin’ şeklinde mesaj verilmemeğe özen gösterilmelidir.

Uzmanlar, genci yargılamadan dinlemeli, onu farklılıkları ile olduğu gibi tanımaya açık olmalı, intihar ve depresyon başta olmak üzere farklı ruh sağlığı sorunları ile gelen gençlerin cinsel kimliğinin zıt cinsel olduğunu kabul eden bir dil kullanmamaya özen göstermelidir. Yersiz tıbbi değerlendirmelerle cinsel yönelimi bir tıbbi hastalık şeklinde görmeyi kışkırtmamalıdır. İlk gören uzmanın kendi homofobisi egemense bunu tanımalı ve bir başka uzmana yollamalıdır. Eşcinsel gençlerin kendi içselleştirdikleri homofobileriyle başa çıkmalarına yardım ancak, uygun bir yaklaşım ile mümkün ve çok yararlı olabilir.

Kaynaklar:

1. D’Augelli A.R. Lesbian, Gay, and Bisexual Development during adolescence and young adulthood (266-285) ed Cobat, Stein . Textbook of Homosexuality and Mental Health
2. Ritter, Terndron (2002) Handbook of Affirmative Psychotherapy with L & G Issues for Sexual Minority Adolescents: 114-131
3. Yüksel Ş. Farklı Cinsel Kimlikler 311-318 . Psikiyatri Yayına Hazırlayan Kulaksızoğlu I B, Tükel R, Üçok A, Yargıç İ, Yazıcı O, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009
4. Yüksel Ş. Sosyal Dışlanma ve Eşcinseller 2011 Türkiye Psikiyatri Bülten

8.2. Askerlik

Koray Başar*

*Psikiyatri Uzmanı

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan erkekler için askerlik zorunludur. Askerlik, eşcinsel erkekler için önemli ve zor bir dönemdir. Askerlikten önce askerliği kazasız yapıp yapamayacağı ile ilgili kaygılar, eğer açık değilse toplumsal cinsiyet normlarına yeterince uygun olmadığı için fark edilmek, aşağılanmak, şiddete maruz kalmakla ilgili korkular, eşcinselliğini açık olarak yaşıyorsa değerlendirme süreciyle ilgili güçlükler, askerlik yaparsa da ensesinden soluğunu eksik etmeyen heteroseksizmin en somut ve şiddetli ifade edildiği bir ortama uyum sağlamak ve baş etmekle ilgili endişeler beklenebilir. Yukarıda sayılan nedenlerle, askerlik eşcinsel erkekler için zıtcinsel erkeklerden daha riskli ve üzerinde durulması gereken bir dönemdir. Askere alınma sürecinde yapılan sağlık yönünden uygunluk değerlendirmelerinde Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği'nde bulunan hastalık ve arazlar listesi ölçüt olarak kullanılır (24/1/1986 tarihli ve 19291 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan: 8/10/1986 tarihli ve 86/11092 sayılı Bakanlar Kurulu kararına bağlı yönetmelik). Benzer ölçütler, askerlik görevi sırasında saptanan veya beliren sağlık sorunlarının değerlendirmesinde de geçerlidir. Bu listenin ruh sağlığı ve hastalıkları ile ilgili bölümünde eşcinsellik aşağıdaki şekilde değerlendirilmektedir:

Madde 17, Dilim B, Fıkra 3: Psikoseksüel Bozukluklar (homoseksüalite, transvestizm ve diğerleri): Bu fıkraya gireceklerin seksüel davranış bozukluklarının belirgin olması, bu durumlarının askerlik ortamında bilinerek sakıncalara yol açması ve bunun resmi belgelerle tespiti gereklidir.

Madde 17, Dilim D, Fıkra 3: İleri Derecede Psikoseksüel Bozukluklar (homoseksüalite, transvestizm ve diğerleri): Bu fıkraya gireceklerin seksüel davranış bozukluklarının tüm yaşamında ileri derecede belirgin olması, duygu, düşünce ve davranışına yansımaları ve bunun askerlik ortamında sakıncalı bir durum yaratacağının geçerli belgelerle tespiti gereklidir. Bu fıkralarda gösterilen hastalık ve arızası bulunan kişiler için "Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapamaz" kararı verilir.

Bu tanımlama ile eşcinselliğin bir ruhsal bozukluk olduğu ileri sürülmekte olup, hastalık savı ile 40 yıldır ruh sağlığı uzman örgütleri ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından savunulan eşcinselliğin bir hastalık olmadığı bilgisi ile çelişilmektedir. Kişilik bozuklukları ile aynı madde içinde değerlendirilerek DSM I (1952), psikoseksüel bozukluk/sapma olarak değerlendirilerek de DSM II'ye (1968) uyum göstermiş görünmektedir (Başar ve ark 2010). Oysa 1973'ten itibaren DSM'nin ardı sıra ruhsal bozukluklara ilişkin diğer sınıflandırma sistemlerinden de eşcinsellik çıkarılmıştır. Bu yönetmelik, eşcinsellerin askerlik yapıp yapamayacağı ile ilgili bir tartışmanın ötesinde, mevcut bilimsel genel kabulün aksine, eşcinsel bireylerin tıbbi bir hastalıkları varmış gibi yaftalanmasının kurumsal olarak desteklenmesi anlamına gelmektedir.

Eşcinsel bireylerin çeşitli meslekleri gerçekleştiremeyeceklerine ilişkin önyargılar, heteroseksist düşüncenin doğal sonuçlarıdır. Ordudaki eşcinsellerle ilgili tartışmalar son yıllarda Amerika ve Avrupa'da birçok ülkede de yaşanmıştır. Ülkeden ülkeye değişen çözümler olsa da NATO ülkeleri içinde eşcinselliğin askerlik yapmaya engel olduğu tek ülke Türkiye'dir (RAND, 2010). Uzun süredir "sorma, söyleme" politikası izleyerek, açıkça ifade edilmediği sürece ordu mensuplarının eşcinselliğini sorun olarak görmeyen ABD ordusu da bu politikasından Eylül 2011'de geri adım atmıştır.

Ordu içindeki bireyler arasında duygusal ve cinsel yakınlaşmalar olmasının, askerlik gibi katı disiplin kurallarının olduğu bir kurumda, işlerliğe olumsuz etkileri olabileceği öne sürülebilir. İşte eşcinsellerin ordu içinde yer almalarına karşı çıkanların temel tartışmalarından biri de budur. Ancak bu argüman, eşcinsel erkeklerin, hemen her zaman cinsellik düşündükleri mitine, diğer erkeklerle cinsellik dışında bir ortaklaşma, paylaşım kuramayacakları veya “ciddi” bir iş ilişkisi sürdürmeyecekleri önyargısına dayanmaktadır. Eşcinselliğin açıkça ifade edilmesine imkan verecek şekilde düzenlemelere giden ülkelerin orduları ile ilgili yapılan çalışmalar, bu değişikliğin düzeni bozmadığını göstermiştir (RAND, 2010).

Diğer yandan, yukarıda alıntılanan yönetmelik metninde, eşcinsel bireylerin açıkça askerliğe elverişsiz olduğu da belirtilmemektedir. Yönetmeliğin farklı maddelerinde elverişsizliğin sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Eşcinsel davranışın askerlik ortamında sakınca yaratacak ölçüde belirgin olması veya kişinin tüm yaşamında ileri derecede belirgin olması, bilinmesini sağlayacak şekilde açığa vurulması ölçüt olarak konulmuştur. Ordu, erkek egemenliğinin tüm kurallarının kuvvetli bir şekilde hayata geçirildiği, erkeklere özgü toplumsal cinsiyet özelliklerinin vurgulanarak sergilenmesi beklenen, eksikliğinde kolayca dışlanıp, alay konusu olunabilecek bir ortamdır. Bu ortamın altı çizilen zıtcinsel erkek ruhuna eşcinsel varlığı tehdit olarak görülmektedir. Eşcinsel olduğunu belli etmeyen, cinsel yönelimi diğerleri tarafından bilinmeyen kişiler askerlik görevini üstlenebilirler. Bu durum, açık olarak eşcinselliğini yaşamayan, askerlik yapması sosyal ve kişisel hayatı için önemli olan ya da askerlik yapmak isteyen eşcinsellerin tercih edebileceği yoldur. Onlardan istenen, heteroseksist toplumun hemen her alanında olduğu gibi, ikili bir yaşam yaşamaları, kendilerini inkar etmeleri ve gizleme çabası göstermeleridir. Bu bireyi ruhsal olarak zorlayabilecek, utanç ve suçluluk hissini pekiştirecek bir deneyimdir. Kendi seçimi dışında eşcinsel olduğu anlaşılan bireylerse, erkek egemen bir ortamın neden olacağı sözel ve fiziksel şiddete, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalabilirler.

Eşcinsel bireyler için asıl güçlük, askerliğe elverişliliğin değerlendirilme sürecinde yaşanmaktadır. Eşcinselliğin somut bir belirleyicisi yoktur. Askere alınma sürecinde, askerlik yapamayacağını düşünüp eşcinsel olduğunu bildiren bireyin, sağlık personelini durumunun “belirgin” olduğuna ikna etmesi ve “belge” sağlaması gerekmektedir. Yerli ve yabancı basına da konu olan, “ilişki sırasında çekilmiş fotoğraf” talepleri bu durumla ilgilidir (Der Spiegel, 01.11.2010). Eşcinsel örgütleri konuyu gündemleştirmeye çaba göstermektedir. Kişisel aktarımlara dayanılarak sürecin, doktorun kişisel seçimine göre, rektal muayeneyi içeren fizik muayene, anal ilişki sırasında pasif (alıcı) konumdaki kişinin yüzünün görülebileceği şekilde fotoğraf temini gibi işlemler içerebildiği bildirilmiştir (LGBTT Hakları Platformu 2009). Bu işlemlerin kişinin eşcinsel olup olmadığı ile ilgili bilgi sağlamayacağı gibi, etik ve yasal olarak sorunlu olduğu açıktır. Genelkurmay Başkanlığı’na yapılan açıklamayla iddialar yalanlanmış, kişinin bildirimini esas olduğu ve belgeden kastedilenin bireyin psikolojik danışman ve kıta komutanınca hazırlanan kıta anket formu olduğu belirtilmiştir (Radikal 13.11.2010). Yaygın uygulamadan anlaşılan, eşcinsel bireylerin değerlendirme sürecinde kişilik değerlendirmesine yönelik testleri de içeren psikolojik değerlendirmeler, yatırırlarak gözlem, aile üyelerinin tanıklığının istenmesi gibi uygulamalar da söz konusu olabilmektedir. Askerlik sırasında eşcinsel olduğu anlaşılan ya da görevi sırasında eşcinsel ilişki halinde yakalanan bireyler de yukarıda değinilen kıta anketi ile birlikte elverişsizlik açısından değerlendirilmektedir.

Askerlikle ilgili eşcinsel erkeklerin yaşadığı sorunlar, eşcinsellerin askerlik yapıp yapmayacağı ile ilgili siyasi kararın, değerlendirme sürecinde tıp etiğine ve hukuka aykırı muamelelerin önüne geçecek önlemlerin ve orduda heteroseksist tutum ve davranışların gözden geçirilip, eşcinsellerin her türlü şiddet eylemine ve ayrımcılığa karşı korunmasına yönelik düzenlemelerin aciliyetini göstermektedir. Bu alanda yürütülecek çalışmalara, hukuki, askeri ve tıbbi otoriterlerin yanı sıra, konunun birincil muhatabı olan eşcinsel örgütlerin de katılması gerekli görünmektedir.

Kaynaklar:

1. Başar K, Nil MŞ, Kaptan S (2010) Eşcinsellikle ilgili yaygın yanlışlar, bilimsel doğrular. Antihomofobi Kitabı/2, Uluslar arası Homofobi Karşısı Buluşma, Ankara, KaosGL.
2. Der Spiegel (01.11.2010) <http://www.spiegel.de/spiegel/0,1518,726903,00.html>
3. Radikal(13.11.2010) <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1028864&Date=13.11.2010&CategoryID=77>
4. RAND (2010) Sexual Orientation and US Military Personnel Policy: An Update of RAND's 1993 Study. <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1056.html>
5. LGBTT Hakları Platformu (2009) LGBTT Bireylerin İnsan Halkası Raporu 2008, Ankara, KaosGL. http://kaosgl.org/resim/KaosGL/Yayinlar/lgbt_bireylerin_insan_haklari_raporu_2008.pdf

8.3. Eşcinsellik ve Ana Baba olmak

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Pek çok heteroseksüel çift gibi eşcinsel çiftlerin de birbirlerine duydukları aşk, yaşamlarındaki yaratıcı deneyimlerden birini oluşturmaktadır. Çocuk sahibi olmak, bu aşkın bir anlamda göstergesi ve kutlaması olarak düşünülebilir. Halbuki; heteroseksüel çiftlerden farklı olarak eşcinsel bireylerin çocuk sahibi olma istekleri, toplumun geneli tarafından dayatılan heteroseksist normlara uymadığı için onaylanmayan ya da endişe yaratan bir durum olabilmektedir.

Farklı araştırmalarda heteroseksüel bireylerin ebeveynliğe geçiş süreçleri eşcinsel çiftlere kıyasla daha fazla yer almaktadır (Kirkpatrick 1996). Oysa çocuk sahibi olmanın hayatları ve ilişkileri üzerindeki etkisi, ekonomik kaygıları ve buna bağlı yaşayacakları psikolojik stress gibi heteroseksüel bireylerin karşılaştıkları pek çok sorun eşcinsel bireyler için de geçerlidir. Hatta bunların yanı sıra eşcinsel erkekler ve lezbiyenler, stigmatize bir azınlık grubuna dahil olmanın sonuçları ile de başa çıkmak zorundadırlar. Bu metinde eşcinsel ebeveynler, lezbiyen anneler ve gey babalar olarak iki grupta değerlendirilecektir.

Lezbiyen Anneler:

Lezbiyenler her ne kadar toplumda daha az görünür olsalar da lezbiyen annelik aslında yeni bir fenomen değildir; örneğin Lesbos adasının Sappho'sunun da çocuk sahibi olduğu bilinmektedir. Toplum tarafından yaftalanma ve ayrımcı tutumların daha baskın olarak yaşandığı 70'li yılların öncesinde birçok lezbiyen anne, cinsel yönelimlerini bazen çocuklarından bile gizli tutmak zorunda kalmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'lerin başlarında büyüyen kadın hareketi ve eşcinsel özgürlük hareketinden cesaret alan bazı lezbiyenler, çocuklarının velayeti ile ilgili yasal zorluklar yaşadıkları dönemde cinsel yönelimlerini açıklamaktan çekinmemişlerdir. Bu görünürlük, başta yargı sisteminde ve bilimsel çevrelerde olmak üzere pek çok alanda önemli teorik ve pratik soruların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorulara çözüm bulmak amacıyla yapılan ilk çalışmalarda ebeveyn davranışının oldukça karmaşık bir durum olduğu, annenin davranışları, değer yargıları ve kişilik özellikleri ile şekillendiği fakat cinsel yönelimle ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır (Kirkpatrick 1996). Sonraki yıllarda elde edilen bilimsel sonuçları dikkate alan mahkemelerin çoğu, çocuğun cinsel yönelimine ve cinsel davranışlarına dair zorluklar yaşayabileceği, sosyal ve psikolojik gelişimlerinde bozukluk olabileceğine dair korkuları toplumsal stigmatizasyon ile ilişkilendirmiştir.

Yapılan ilk çalışmalarda, önceki evliliklerinden çocuk sahibi olan boşanmış lezbiyen anneler değerlendirmeye alınırken; daha sonraki çalışmalarda lezbiyen kimliklerini açıkladıktan sonra çocuk sahibi olan anneler üzerine odaklanılmıştır. Bu durum, heteroseksist normlara ve homofobiye karşı kazanılan belirgin pozitif edinimler neticesinde lezbiyenlerin daha özgür ve görünür hale gelmesi ve ayrımcı tutumlardan korunmak amacıyla yapılan göstermelik evliliklerin sayısının azalması ile açıklanabilir. Boşanmış lezbiyen annelerle boşanmış heteroseksüel annelerin karşılaştırıldığı çalışmalarda, aile yaşam düzenlerinin benzerlik gösterdiği (Tasker, 2005); lezbiyen anneliğin çocuk gelişiminde olumsuz bir etkisi olmadığı gösterilmiştir. (Brewaeys ve van Hall, 1997; Maccallum ve Golombok, 2004).

Lezbiyen annelerin çocukları, çocukların psikososyal gelişimleri, cinsel kimlik ve cinsel yönelimlerine yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğunda lezbiyen ve heteroseksüel çiftlerin erken çocukluk, ergenlik ve erişkin dönemlerindeki çocukları karşılaştırılmış, çocukların cinsel yönelimleri, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından fark gösterilmemiştir (Kirkpatrick, 1996; Tasker ve Golombok, 1995). Sonuçlarını genelleştirebilmek için yeterli sayıda olmayan çalışmalarda lezbiyen annelerin kız çocuklarının eşcinsel deneyimlerinin akranlarından daha fazla olduğu ve kendilerini daha yüksek oranda (%18) biseksüel olarak tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca, lezbiyen çiftlerin çocuklarının heteroseksüel çiftlerin çocuklarından belirgin olarak daha az homofobik ve ayrımcı tutum sergiledikleri; benlik saygısı açısından fark göstermediklerinin belirtildiği çalışmalar vardır (Gartrell, Bos ve ark., 2010; Bos, van Balen ve ark., 2005; Green, Mandel ve ark., 1986). Sonuç olarak çalışmaların çoğunda annenin cinsel yöneliminin anne-çocuk etkileşimi veya çocuğun sosyal-duygusal gelişimi üzerinde etkisi olmadığı; toplumun genelinde var olan lezbiyen annelerin lezbiyen kızları ve gey oğulları olur ön yargısının edinilen bulgularla desteklenmediği görülmüştür.

Gey Babalar:

Eşcinsel Gey babaların büyük bir kısmını boşanmış babalar oluşturmaktadır (Patterson ve Chan, 1996). Bu erkekler genellikle eşcinsel kimliklerini toplum içinde açıklamadan heteroseksüel bir evlilik yapıp çocuk sahibi olan bireylerdir. Açılmalarından sonra çoğu, çocuk sahibi olmayı istedikleri, heteroseksüel eşlerini sevdikleri, geleneksel evli bir hayat yaşamak istedikleri ya da sosyal baskılar nedeniyle evlendiklerini belirtmişlerdir. Diğer bir Eşcinsel gey baba grubunu eşcinsel kimliklerini açıklamalarından sonra çocuk evlat edinen ya da taşıyıcı anne yolu ile de çocuk sahibi olan bireyler oluşturmaktadır. Eşcinsel babaları heteroseksüel babalarla karşılaştıran çeşitli çalışmalarda iki grubun ebeveynlik güdeleri, çocukları ile ilişkileri ve ebeveynlik becerileri arasında fark görülmemiştir (Patterson ve Chan, 1996).

Gey babaların çocuklarının ileride eşcinsel olacaklarına ilişkin yaygın ön kabulün geçerliliğini değerlendiren derlemelerde, yaygın inancın aksine gey babaların çocuklarının çoğunluğunun, toplumdaki eşcinsel prevalansına benzer oranlarda, heteroseksüel yönde gelişim gösterdikleri ve bu gelişimin babaları ile geçirdikleri zamanla ilişkisiz olduğu görülmüştür (Bailey ve ark. 1995; Gold ve ark. 1994; Patterson ve Chan, 1996).

Bir başka toplumsal stereotip ise, eşcinsel ebeveynlerin heteroseksüel ebeveynlere kıyasla çocuklarını cinsel olarak istismar etmeye daha yatkın olduğu şeklindedir. Bu stereotipe cevap amacıyla yapılan çalışmalarda cinsel istismarların büyük çoğunluğunun heteroseksüel karakterde olduğu ve eşcinsel babaların heteroseksüel babalardan daha sık cinsel istismar uygulamadıkları bildirilmiştir (Jenny ve ark. 1994, Gold ve ark. 1994; Maccallum ve Golombok , 2004). Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde 1994 yılında yapılan bir çalışmada bir yıl içinde kaydedilen 269 cinsel istismar vakasının çok küçük bir bölümünün, % 1'inin eşcinsel bireyler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiştir (Jenny ve ark. 1994).

Eşcinsel bireylerin ebeveynlik süreçlerinde ruh sağlıklarını inceleyen yakın zamanlı çalışmalarda, zayıf eşcinsel kimliği olan; aile, arkadaş, işyeri ve komşuluk ilişkilerinde yeterli destek göremeyen bireylerin depresyon, anksiyete gibi ruhsal sorunları daha sık yaşadıkları belirtilmiştir (Goldberg ve Smith, 2011; Tornello ve ark. 2011). Eşcinsel olsun ya da olmasın, ruhsal sorunları olan bireylerin çocuklarının psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilemeleri kaçınılmazdır. Bir başka deyişle, toplumsal ayrımcılığın ve homofobinin salt eşcinselleri değil, onların çocuklarını da olumsuz etkileyeceği unutulmamalıdır. Buna karşın ebeveynleri ve sosyal çevreleri tarafından yeterli destek alan çocukların sosyal ilişkileri, benlik saygıları ve psikolojik sağlıkları açısından akranlarından farklı olmayacakları çeşitli çalışmalar tarafından da desteklenmektedir (Gold ve ark. 1994).

Sonuç olarak, farklı çalışmalarda eşcinsel bireylerin çocuklarının psikolojik, cinsel ve sosyal gelişimlerinin olumsuz etkileneneğine dair yeterli kanıt gösterilmese de; sağlık çalışanlarının eşcinsel ailelere karşı daha destekleyici ve eşitlikçi bir tutumla yaklaşmalarının pek çok açıdan önemli ve faydalı olacağı görüşü çalışmaların büyük çoğunluğunda ısrarla vurgulanmaktadır (Ahmann., 1999). Özellikle ruh sağlığı çalışanlarının bu ailelere yönelik tutumlarını değerlendirmeleri; stigmatizasyon, açılma konusu, farklı hissetme, alay edilme, eşcinsel karşıtı sosyal tutumlara maruz kalma ve bunların yaratacağı stres gibi özel durumlara yönelik kendilerini eğitmeleri ve onlar için sağlıklı bir alan yaratmaları önem taşımaktadır.

Kaynaklar:

1. Ahmann E (1999) Working with families having parents who are gay or lesbian: *Pediatr Nurs.* Sep-Oct;25(5):531-5.
2. Bos HM, van Balen F. ve ark., (2005) Lesbian families and family functioning: an overview. *Patient Educ Couns.* Dec;59(3):263-75
3. Brewaeys A ve van Hall EV (1997) Lesbian motherhood: the impact on child development and family functioning. *J Psychosom Obstet Gynaecol.* Mar;18(1):1-16.
4. Gartrell NK, Bos HM ve ark. (2010) Adolescents of the U.S. National Longitudinal Lesbian Family Study: Sexual Orientation, Sexual Behavior, and Sexual Risk Exposure, *Arch Sex Behav.* 2011 Dec; 40(6): 1199-209.
5. Gold MA, Perrin EC ve ark. (1994) Children of gay or lesbian parents. *Pediatr Rev.* Sep;15(9):354-8; quiz 358.
6. Goldberg AE ve Smith JZ (2011) Stigma, social context, and mental health: lesbian and gay couples across the transition to adoptive parenthood. *J Couns Psychol.* Jan;58(1):139-50
7. Green R, Mandel JB. ve ark. (1986) Lesbian mothers and their children: a comparison with solo parent heterosexual mothers and their children. *Arch Sex Behav.* Apr;15(2):167-84.

8. Kirkpatrick M (1996) Lesbians as parents. The Textbook of Homosexuality and Mental Health, Cabaj RP, Stein TS (Ed) Washington DC. American Psychiatric Press, s. 355-370.
9. Jenny C, Roesler TA ve ark. (1994): Are child at risk for sexual abuse by homosexuals? Pediatrics 94: 41-44.
10. Maccallum F, Golombok S (2004) Children raised in fatherless families from infancy: a follow-up of children of lesbian and single heterosexual mothers at early adolescence. J Child Psychol Psychiatry. Nov;45(8):1407-19.
11. Patterson CJ, Chan RW (1996) Gay Fathers and Their Children. The Textbook of Homosexuality and Mental Health, Cabaj RP, Stein TS (Ed) Washington DC. American Psychiatric Press, s. 371-393.
12. Tasker F, Golombok S (1995) Adults raised as children in lesbian families. Am J Orthopsychiatry. Apr; 65(2): 203-15
13. Tasker F (2005) Lesbian mothers, gay fathers, and their children: a review, J Dev Behav Pediatr. Jun;26(3):224-40.
14. Tornello SR, Farr RH, Patterson CJ ve ark. (2011) Predictors of parenting stress among gay adoptive fathers in the United States J Fam Psychol. Aug;25(4):591-600.

8.4. Yaşlılık ve LGB

Kürşat Kahramanoğlu*

*Felsefeci, Yazar

İstek çok sevdiğim bir arkadaşımın bile gelse, yukarıdaki başlık altında bir yazı ile CETAD (Cinsel Eğitim, Tedavi, Araştırma Derneği) dosyasına katkıda bulunmamın istenmesi, doğrusu hiç hoşuma gitmedi. Ben yaşlanmış mıydım? Çağımızda servetlerin harcandığı, estetik cerrahi denilen bir tıp dalının doktorlara ve kliniklere milyonlar kazandırdığı, itiraf edilsin edilmesin “güzellik eşittir gençlik” fikrinin günlük yaşantımızın her dalına sinsice sızdığı bu günlerde, ben de mi artık o “çekiciliklerini kaybetmiş güruhun” bir ferdi olmuştum?

Artık barlarda, kulüplerde, yolda yürürken insanlar dönüp bakmayacaklar mı? İçlerini geçirip benimle flört etmeyecekler mi? Seks? Bitecek mi? Tadım mı kaçacak?

Daha da yaşlanınca ne olacak? Bir ömrü beraber geçirdiğim ve ömrümü adadığım partnerimin bu ülkede hiçbir hukuki varlığı yok. Hastalansam, yaralansam, kaza geçirsem; kendi sağlığım ve geleceğim için karar veremez duruma düşsem, kimlerin eline kalacağım? Hastahane köşelerinde veya huzur evlerinde, bu kadar seneden sonra başa dönüp cinsel kimliğimi saklayıp hetero olarak mı öleceğim? Geride bırakacağım partnerime ne olacak? Bir hetero öldüğü zaman karısına veya kocasına bütün dünya empati duyar, üzülür, teselli edip destek olmaya çalışırlar. Benim partnerime ne olacak? Cenazeme gelmesine müsaade edecekler mi? Onu yıllarca paylaştığımız evimizden atacaklar mı?

Dur Kürşad, daha biraz zaman var galiba. Hemen cenaze dramına girmeyelim. Herşeyden önce memleketimizin onurlu sağlık profesyonelleri var. Onlar eşcinselliğin bir hastalık olmadığını biliyorlar. Eşcinsel bireylerin yaşlandıklarında bütün yaşlıların ortak sorunlarının ötesinde, içinde yaşadığımız toplumda ezilmiş bir azınlık olan Lezbiyen, Gey ve Biseksüellerin (LGB) bu ezilmişlikten kaynaklanan ekstra sorunları olabileceğini biliyorlardır. Kaldı ki, yeni bir anayasa hazırlığı içindeyiz. Kimbilir, memleketimizdeki sayılarının 7-8 milyona vardığını tahmin ettiğim eşcinsellerin de bu ülkenin eşit vatandaşları olduğu, belki anayasamızda veya onu

takip edecek kanunlarımızda kabul görür? Kaldı ki, artık Türkiye’de sayıları hiç de az olmayan LGB örgütleri var. Hiçkimse birşey yapmasa bile, onlar “LGB ve yaşlılık” konusuna sahip çıkarlar!

Toplumda gerek yaşlılar, gerekse de homoseksüeller hakkında birçok safсата ve negatif stereotip var. “Yaşlı LGB” bu iki grubunda, hakkındaki bütün bu safсата ve negatif stereotiplerin imaj sorunlarından nasibini çift taraflı olarak alıyor. Yaşlı LGB bireylerin depresif, yalnız, ümitsiz ve cinsel hayatsız oldukları fikri yaygın. Ama bu imaj, tecrübe ve gözlemden çok önyargıya dayalı bir imaj.

Batı’da yapılan birçok araştırma, yaşlanmayla ilgili olarak LGB ile heteroseksüeller arasında farklılıklardan çok ortak noktaların olduğunu gösteriyor. Örneğin Berger’in (1982) “yaşlı geylerin yaşlılığa uyumları” üzerine yaptığı araştırmada verilen cevaplara göre; “Gey veya hetero olduğun fark etmez. Önemli olan yaşlanmaya karşı tutumdur” öne çıkıyor. Yine aynı araştırmaya göre; “Hayatının başka yönlerine iyi uyum sağlayamayan insanlar, yaşlanmaya da iyi uyum sağlayamazlar. Gey olmaları fark etmez.”

Her ne kadar yaşlanma birçok yönüyle LGB ve heterolar için aynıysa da, LGB için negatif ve pozitif farklılıkları da var. Mesela LGB, genellikle homoseksüalite stigmatını, yaşlanma stigmatından çok daha önce tecrübe eder. Cinsellik stigmatını pozitif olarak halledebilmiş bireyler, yaşlanma stigmatını daha bir kolaylıkla halledebiliyorlar. Başka bir deyişle; birçok heteroseksüel hiçbir ayrımcılıkla karşılaşmadan, yaşlılık döneminin kapısına dayanıyor. Hayatlarında ilk defa bir farklılıklarından dolayı bir ayrımcılıkla karşılaşan hetero, hem de artık o kadar güçlü olmadığı bir dönemde, böyle bir ayrımcılıkla (ageism) baş etmek zorunda kalıyor. Halbuki bütün hayatı boyunca ayrımcılıkla yüzleşmiş ve negatif stereotiplerle mücadele etmiş bir LGB birey, kendini daha kolay kabullenmiş olup yaşlanma stigmatı ile daha iyi başa çıkabilmek için birçok beceri geliştirmiş oluyor (Adelman 1991).

Bell ve Weinberg’a göre lezbiyen ve geylerin, heteroseksüellerle kıyaslandıklarında daha fazla yakın arkadaş ağları var (Suppe 1981). Krieger (1982) ise, lezbiyen cemaati “düşmanca bir dünyada bir cennet” diye tanımlıyor. Yine Berger’e (1982, 1984, 1996) göre, “homoseksüel cemaate entegre olmak da, yaşlı geyleri kabul etmenin rolü büyük”. LGB’lerin arkadaş ağları, bütün ömürleri boyunca önemli olduğundan, duygusal ihtiyaç ve destek için aileye o kadar dayanmıyorlar. Destek dışarıdan geldiğinden, LGB daha az “boş yuva sendromu” ile başa çıkmak zorunda kalıyor. Eşcinsel topluluk, heteroseksüel toplumla karşılaştırıldığında daha geniş bir sosyal ve yaş grubu içeriyor. Homoseksüel toplum, yaşlı lezbiyen ve geylere daha fazla yeni insanlarla tanışıp sosyalleşme fırsatları tanıyor. Üstelik ev dışındaki şahsi arkadaşlıklarının çoğu iş bağlantılı değil. Bu da emekli oldukları zaman, arkadaş çevrelerinin göreceli olarak değişmemesi sonucunu doğuruyor. Bütün bu nedenler, LGB için yaşlanma sürecinin daha kolay olduğu görünümünü veriyor (Friend 1990, Quam ve Whitford, 1992).

Emekliliğin, LGB için bir de başka bir rahatlığı var. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde çalışırken cinsellikleri nedeni ile işlerinden olma korkusu, emekli olunca ortadan kalkıyor. Bazı bireyler işlerinden atılıp yaşam için gerekli olan gelirlerini kaybetme korkusu kalkınca, homoseksüelliklerini emekli olduktan sonra daha rahat yaşayıp; dile getirebiliyorlar.

Yaşlı LGB’nin sorunlarının kökleri, aslında her yaştaki LGB’nin sorunlarında aranmalı. Mesela LGB hakkında negatif stereotiplere inanan eşcinsellerin kendi cinsellikleri ile barışmaları daha zor oluyor. Bu yaşlı LGB için de böyle.

Eşcinsel toplumların varlığını kabul eden ve bu konularda ciddi araştırmalar yapan medeni toplumlardan öğrendiğimiz sonuçlara göre, LGB’nin önem verdiği ve endişelendiği dört ana konu var:

1) Sağlık sistemleri ve profesyonelleri genellikle yaşlı LGB'nin sorunlarından habersiz; çünkü genel toplumdaki farklı böyle bir yaşam şekli ve grubu olduğundan habersiz. Bu nedenle sağlık sektöründeki bütün hizmetler, heteroseksüellerin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş. Örneğin; meme kanserine yakalanmış birçok lezbiyen, doktoruna lezbiyen olduğunu açıklayamıyor. Bu dürüst olarak hayat şeklini anlatamama durumu, ancak gerekli tedavinin iyi yapılamaması ile sonuçlanıyor.

2) Bir ömür sürmüş eşcinsel ilişkiler bile tanınmadığı için, bazı yaşlı eşcinsellerin hasta partnerlerini hastahane bile ziyaret etmeleri veya gerektiğinde onlara refakatçi olabilmeleri mümkün olmuyor. Hatta birçok eşcinsel ölüm durumunda, partnerlerinin cenazelerine bile katılamıyorlar. Bu hayatlarındaki en önemli ilişkilerinde, hayatlarının son demlerinde uzak tutulmaları çok acı ve kedere neden oluyor.

3) Yaşlı LGB yaşama alanları konusunda hassas. Birçoğu mümkün olursa, LGB cemaatinin içinde veya en azından yaşlı LGB'nin sorunlarından haberdar ve bu konularda hassas bir topluluk içinde yaşamak istiyor. Böyle alternatifler birçok toplumda kısıtlı. Türkiye gibi eşcinselliği görmeyen, göremeyen toplumlarda hiç yok.

4) Eşcinselliği ile ilk defa yüzleşen yaşlı bireyler için kaynaklar ve yeni insanlarla tanışma imkanları yok denecek kadar kısıtlı.

Yaşlı LGB toplulukları için, bu gruptan insanların seslerini duyurabilecekleri, özellikle Batı'da bazı grup ve organizasyonlar var. İnsan haklarının evrenselleşmesi ile sadece Batı'da değil, mesela Hindistan'ın ilk yaşlı LGB Evi, 2008 yılında Rajpipla, Gujarat Manvendra Gohil'de inşa edildi.

Görünülmez olmak, yok sayılmak zaten her yaş grubu LGB'nin ana sorunlarının başında gelmekte. Lakin çifte stigma ile boğuşmak durumunda olan "yaşlı LGB" nin bu görünmezliği, daha da vahim bir hal almasına neden oluyor. Görünmez, yok sayılan toplum, neredeyse tamamen "saklı toplum" haline geliyor.

Yaşlı LGB'nin sorunları hakkında zaten kısıtlı olan araştırma ve bilginin kendisinde de sorunlar var! Lakin bu da ayrı bir yazı konusu. Şimdilik "Yaşlı LGB" konusunun çifte stigmalı bir sorun olduğunu, hakkında göreceli olarak az araştırma ve bilgimiz olduğunun altını çiziyim. Sağlık profesyonellerinin, bu konuyla ilgilenen ve konuda çalışan diğer insanların önyargıdan arınmış bir hassasiyetle yaklaşmaları temennisi ile yazımı bitireyim.

Kaynaklar:

1. Adelman M (1986) Long time passing: Lives of older lesbians. Boston, Alyson Press.
2. Adelman M (1991) Stigma, gay lifestyles, and adjustment to aging: A study of later-life gay men and lesbians, Journal of Homosexuality, 20, 7-32.
3. Almvig C (1982) The invisible minority: Aging and Lesbianism. New York, Utica College of Syracuse University
4. Berger R (1982) The unseen minority: Older gays and lesbians. Social Work, 27, 236.
5. Berger R (1984) Realities of gay and lesbian aging. Social Work, 29, 57.
6. Berger R (Ed.) (1996) Gay and gray: The older homosexual man. New York, Harrington Park.
7. Friend R (1990) Older lesbian and gay people: A theory of successful aging. Journal of Homosexuality, 20: 99-118.
8. Krieger S (1982) Lesbian Identity and Community. Signs 8,1,91-108.
9. Quam, J. & Whitford, G. (1992). Adaptation and age-related expectations of older gay and lesbian adults. Gerontologist, 32: 367-374.
10. Suppe F (1981) The Bell and Weinberg study: future priorities for research on homosexuality. Journal of Homosexuality. 6:69-97

BÖLÜM 9 HOMOFOBİ

9.1. Homofobi Kavramı

Koray Başar *

*Psikiyatri Uzmanı

Homofobi, ruh sağlığı alanında birçok farklı nesne ve durum için kullanılan fobi kavramını, yani yersiz ya da abartılı, gerçekçi olmayan korkuyu akla getirmektedir. “Homo” eş, benzer, denk anlamlarında kullanılagelen bir önek olduğu için, ne ile ilgili bir korkunun ifadesi olduğunu anlamak kolay değildir. “Homofobi” 1960’larda ilk kullanıldığında eşcinsellerin (homoseksüellerin) yakınında, çevresinde bulunmayla ilgili korkuyu ifade etmek için, yine bu korkuyu duyan kişiler tarafından ortaya atılmıştı (Fone, 2001). Homofobi, başlangıçta eşcinsellerle ilgili akıla uygun bir dayanağı olmayan korku olarak tanımlanmıştır (Bhugra, 1987). Zamanla, özellikle eşcinsel özgürleşme hareketi tarafından benimsenmesiyle, psikolojik anlamda korkunun ötesinde anlamlar kazandı. Günümüzde, homofobi, eşcinseller veya eşcinsel davranışlarla ilgili korkunun yanı sıra, tiksinti veya nefret hissi, aşağılayıcı, yargılayıcı, suçlayıcı, yasaklayıcı tutumlara karşılık gelmektedir (Fone, 2001).

İnsanın cinsel ve duygusal yakınlığının, ilgi ve çekiminin kendi cinsiyetinden kişilere yönelmesi, insanlık tarihinin hemen her döneminde, toplumun yapısı ve kültürel özellikleri ne olursa olsun, her coğrafya ve kültüründe rastlanılan bir durumdur (Spencer 1996, Drucker 2001). Eşcinselliğin tüm bu farklı görünümüne, farklı iktidar odakları (dini, hukuki, siyasi ve tıbbi otoriteler) tarafından yönlendirilen, yüceltme ve kabulden, yok sayma, baskılama ve cezalandırmaya değişen toplumsal tutumlar sergilenmiştir (Vicinus ve ark. 2001). Kendi cinsine yönelimi (eşcinsellik ve biseksüellik) baskılamaya yönelik tutumların temelinde bir dünya görüşü olarak “heteroseksizm” yatar. Aşk ve cinselliğin sadece heteroseksüel ifadesinin uygun görüldüğü, eşcinselliğin ve heteroseksüel olmayan her şeyin hor görüldüğü bir değerler sistemidir (Herek 1986). Heteroseksüelliğin tek doğru, meşru, sağlıklı, kabul edilebilir cinsel yönelim olarak kabul edilmesi, eşcinsellik ve biseksüelliğin heteroseksüellikten daha aşağı bir konumda görülmesi sonucuna varılır. Heteroseksist düşünce tarzının doğal sonuçlarından biri de homofobidir.

Eşcinsel davranışın, insanlık tarihi boyunca her coğrafya ve kültürde mevcut olduğuna dair bilgilerimiz olmasına rağmen, bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik ancak 19. yüzyılda tanımlanmıştır (Ritter ve Terndrup 2002). Yani kavramın ortaya çıkışı, ona karşılık gelen olgudan daha sonra olmuş gibi görünmektedir. Batı toplumlarında eşcinsel davranışın baskılanması, ahlaki davranışı kontrol altına almaya çalışan yasa maddelerinin ortaya çıkmasıyla, hukuk yoluyla siyasi otorite tarafından başlayıp, dini otoritenin sahiplenmesiyle uzun süre devam etmiştir (Vicinus ve ark. 2001) Bu baskı araçları arasında tıbbın girmesi, ceza gerektiren bir suç olan sodomünün tespit edilebilmesi için adli otoritelerin tıp uzmanlarına başvurması sonrasında olmuştur (Crozier, 2001). Tıbbi görüşün üremeye yönelik olmayan tüm cinsel davranışları, masturbasyonu ve heteroseksüel bağlamda bile olsa üreme dışında –haz ve sevgi ifadesi gibi- amaçlarla yürütülen cinsel birliktelikleri, sağlıksız kabul etmeleri ve eşcinselliğin hastalık olarak kabulü eşzamanlıdır (Hart ve Wellings, 2002). Modern toplumlarda bilimin rehberliğinin öneminin vurgulanmasıyla tıbbi görüş, eşcinsellikle ilgili tutumda ana belirleyici

haline gelmiştir. Ancak siyasi ve dini kurumların etkisi devam etmektedir. Eşcinselliğin hastalık olarak sınıflandırılmaması gerektiği ruh sağlığı uzmanlarınca da yüksek sesle telafuz edilmeye başlandıktan sonra, eşcinsellikle ilgili yasal düzenlemeler, birkaç istisnai ülke hariç, ortadan kalkmıştır. Üç tek tanrılı din içerisinde de eşcinsellikle ilgili klasik kınayıcı söylemin alternatifleri ortaya çıkmıştır. Halen, toplumların büyük çoğunluğunda heteroseksist dünya görüşünün egemen olduğu söylenebilir.

Eşcinsel ve biseksüel cinsel yönelimi olanlar da dahil, heteroseksizmin egemen olduğu toplumlarda yetişen ve yaşayan kişilerin homofobik olmaları beklenir. Eşcinsellik her toplumda aynı şekilde olumsuz olarak damgalanmaz. Yani homofobi “doğal” değildir. Diğer ayrımcılıklar gibi toplum tarafından şekillendirilir ve sürmesi sağlanır. Bu durum kadınların erkeklerden, farklı ırk ve etnik kökenlerin diğerlerinden daha aşağı görülmesinden farklı değildir. Aslında insanların sahip oldukları kimlik özelliklerine göre benzer özellikler gösteren gruplar halinde ele alınması, sanki o gruba dahil her birey benzer özellikler gösterirmiş gibi muamele edilmesi, kimi kimlik özelliklerinin diğerlerinden daha üstün ya da aşağı kabul edilmesi tüm ayrımcı tutumların ortak özellikleri gibi görünmektedir. Çalışmalar, homofobik kişilerin aynı zamanda diğer ayrımcı özellikleri de olduğunu göstermektedir (Göregenli 2009). Lezbiyen ve geylere yönelik tutumla ilgili çalışmalarda olumsuz tutuma sıklıkla eşlik ettiği gösterilen bazı ortak özellikler vardır. En sık saptanan özellikler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel değerlere sahip çıkmak, olumsuz tutumları olan akranlara sahip olmak, lezbiyen ve geylerle hiç ya da çok sınırlı etkileşim deneyimi olması, yaşlı ve daha az eğitilmiş olma, eşcinsel davranış deneyimi olmaması, kırsal bölgelerde yaşama, muhafazakar dini görüşlere sahip olmaktır (Herek 1984).

Farklı önyargıların analizi ile ilgili çalışmasında Elisabeth Young-Bruehl seksizm, ırkçılık, antisemitizm ve homofobiyi birincil olarak kabul etmiştir (Young-Bruehl 1998). Homofobinin diğer birincil önyargılarda gözlenen tüm özellikleri bir arada bulduran temel önyargı olduğunu öne sürmüştür. Homofobi, kişinin kendisine benzemeyen insanların varlığına tahammül edememesi, farklı kimlik özellikleri olan kişilerin öteki, aşağı, tehdit kabul edilmesi ya da heteroseksüel olmayanların hemen her yerde varlık gösteren, kişilere ve topluma yıkım getirecek sinsi düşmanlar olduğunun düşünülmesi gibi düşünce süreçlerinden köken alabilir. Kısaca, eşcinselliğin farklı görünüşleri olabildiği gibi homofobi de farklı düşüncelerden yola çıkan farklı davranış ve tutumlarla kendini gösterebilir.

Homofobinin yansımaları bireysel ve sosyal yaşamın her alanında kendini gösterebilmektedir. Eşcinsel ve biseksüel bireylerin, yetiştikleri toplumun yaygın inanışları gereği içselleştirdikleri homofobi, yönelimlerinin farkına vardıkları süreçte yaşadıkları kafa karışıklığı ve bunaltıyı arttırmaktadır. İçselleştirilmiş homofobinin, eşcinsel bireylerdeki ruhsal belirti ve bozukluklarla, özellikle depresyonla ilişkisine işaret eden bulgular çok sayıda araştırmayla gösterilmiştir (Newcomb ve Mustanski, 2010). Bu süreçte yaşanan ruhsal zorlanmalar önemli bir toplum sağlığı sorunu olarak ele alınıp, destekleyici yaklaşımla önüne geçilmeye çalışılmalıdır. Eşcinsel ve biseksüel bireyler, hem toplum tarafından, hem ikili ilişkilerinde yok sayılma, görmezden gelinme ve aşağılanmaya maruz kalabilmektedir. Sağlık, eğitim olanaklarından yararlanmakta güçlük, yeterli oldukları halde mesleklerini yürütmelerine engel olunması, benzer özelliklere sahip heteroseksüel akranlarına göre daha düşük gelire sahip olma ya da kariyerlerinde ilerleyememe gibi yansımaları da olmaktadır (Herek ve Garnets 2007).

Eşcinsel ve biseksüellerin maruz kaldığı homofobik tutumdaki artışın yanı sıra, homofobik şiddetin, cinayeti de içerecek şekilde, uç noktası olan nefret suçları ülkemizde giderek artan şekilde görülmektedir (LGBT Hakları Platformu, 2010).

Homofobi sıklıkla eşcinsellerin toplum düzenini ve onu oluşturan bireyleri tehdit ettiğini varsayıp, korumaya çalışır gibi görünüp, “genel ahlak” ve benzeri muğlak kavramları kullanarak insanların duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol altına alma çabalarında kendini gösterir. Eşcinsellerin ve eşcinsel davranışın görünür hale gelmesi, kişilerin eşcinsel olduklarını özgür bir şekilde ifade etmeleri ve herkes kadar varlık gösterme haklarının yasa ve uygulamalarla sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Film ve dizilerde eşcinsel karakterlere tepki gösterilmesi, internete baskı uygulamaya çalışan odakların oluşturduğu filtrelerde ilk akla gelen kelimelerin eşcinsellikle ilgili olması, eşcinsellerin askerlik, polislik, öğretmenlik gibi bazı mesleklerden men edilmeye çalışılması günümüzde sık görülen örneklerdendir. Gey ve lezbiyenlerin yaşadığı ayrımcılık ile ruhsal sorunları arasındaki ilişki araştırmalarla ortaya konmuş (Mays ve Cochran 2001), eyaletler arasında eşcinsellere tanınan haklar ve ayrımcılık karşıtı yasal düzenlemelerdeki farklılıkların, ruh sağlığı düzeyi üzerindeki etkileri gösterilmiştir (Hatzenbuehler ve ark. 2009).

Homofobi, şiddet eylemlerini beraberinde getiren heteroseksist düşünce sistemiyle doğrudan ilişkilidir. Hayatın her alanında, heteroseksizmi görünür hale getirip eleştirmek ve eşcinsel/biseksüel bireyleri korumaya yönelik ayrımcılık karşıtı yasal ve sosyal düzenlemeleri bir an evvel gerçekleştirmek gereklidir.

Kaynaklar:

1. Bhugra D (1987) Homophobia: a review of the literature. *Sexual and Marital Therapy* 2:169-177.
2. Crozier (2001) The medical construction of homosexuality and its relation to the law in nineteenth-century England. *Medical History*, 45:61-82.
3. Drucker P (2001) *Different Rainbows*, GMP, Birleşik Krallık.
4. Fone B (2001) *Homophobia: A History*, Byrne Fone, Picador, 2001.
5. Göregenli M (2009) Gruplararası ilişki ideolojisi olarak homofobi, Melek Göregenli. *Antihomofobi Kitabı, Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma*, Ankara, KaosGL.
6. Hart G ve Wellings K (2002) Sexual behaviour and its medicalisation: in sickness and in health. *BMJ*, 324:896-900.
7. Hatzenbuehler ML, Keyes KM, Hasin DS (2009) State-level policies and psychiatric morbidity in lesbian, gay, and bisexual populations. *Am J Public Health* 99: 2275-2281.
8. Herek GM (1984) Beyond “homophobia”: a social psychological perspective on attitudes towards lesbians and gay men. *J Homosexuality* 10:2-17.
9. Herek GM (1986) The social psychology of homophobia: toward a practical theory. *Review of Law and Social Change* 14:923-934.
10. Herek GM, Garnets LD (2007) Sexual orientation and mental health. *Annu Rev Clin Psychol* 3:353-375.
11. LGBT Hakları Platformu (2010) *LGBT Bireylerin İnsan Hakları Raporu 2009*, KaosGL, Ankara.
12. Mays VM, Cochran SD (2001) Mental health correlates of perceived discrimination among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *Am J Public Health* 91:1869-1876.
13. Newcomb ME, Mustanski B (2010) Internalized homophobia and internalizing mental health problems: a meta-analytic review. *Clin Psychol Rev* 30:1019-1029.
14. Ritter KY ve Terndrup AI (2002) *Handbook of Affirmative Psychotherapy with Lesbians and Gay Men*. Guilford Press, New York.
15. Spencer C (1996) *Homosexuality in History*. Houghton Mifflin Harcourt, Florida, ABD.
16. Vicinus MJ, Duberman MB, Chauncey Jr G (2001) *Tarihten Gizlenenler: Gey ve Lezbiyen Tarihine Yeni Bir Bakış* (Çev: Göktaş S), Phoenix Yayınevi, İstanbul.
17. Young-Bruehl E (1998) *The Anatomy of Prejudices*.

9.2. Psikiyatrik Tanı Sistemlerinde Eşcinsellik

Nesrin Yetkin*, Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Psikiyatride ilk genel hastalık sınıflandırması 1930'da (A Standard Classified Nomenclature of Disease) yapıldı ve Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) bu sınıflandırmaya önerdiği ruh hastalıkları arasında homoseksüelliğe değinmedi. Ama Amerikan Nöroloji Derneği tarafından önerilen bağımsız bir bölümde; Psikopatik kişilik (Seksüel perversiyon) kategorisinde homoseksüalite yer aldı. Bu sınıflamanın 1935 yılındaki ikinci basımında APA ruh hastalıkları bölümünü genişletti ve bu sefer eşcinsellik, patolojik cinsellikli psikopatik kişilik (psychopathic personality with pathological sexuality) tanımı altında özellikle dahil edildi. 1940'ların sonlarına kadar bunun gibi en az 3 psikiyatrik sınıflandırma kaynağı oluşunca APA olası kafa karışıklıklarına son vermek amacıyla, 1952 yılında bir tanı kılavuzu, DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) yayımladı. DSM'nin bu baskısında homoseksüellik, sosyopatik kişilik bozukluğu (sociopathic personality disturbance) kategorisinin bir alt grubu olan seksüel deviasyonlar bölümünde transvestisizm, fetişizm, sadizm ve pedofili ile birlikte yer aldı. 1968'de DSM-2 basıldı ve burada da seksüel deviasyonlar bölümünde homoseksüellik ayrı bir kategori olarak yine exhibisyonizm, fetişizm ve pedofili ile birlikte yerini aldı. DSM ve DSM-2 nin hazırlanması, şimdiki standartlara göre oldukça ilkel bir süreçti. Örneğin DSM-2 yalnızca 120 psikiyatrist tarafından oluşturuldu. İkisinde de ruh hastalığı ve normallik tanımları net değildi, bilgiler yetersizdi, tanı sınıflamasında homoseksüelliğin içeriğini bilimden çok gelenekler oluşturdu. Ama sonuç olarak, APA tarafından homoseksüellik patoloji olarak tanımlanmış oldu (Gruenberg, 1968).

1973'te APA'nın bölgesel bir kolu olan Kuzey İngiltere Psikiyatri Birliği homoseksüellere yönelik ayrımcılığa ve yasal sınırlamalara son verilmesine yönelik bir çağrıda bulundu ve APA'nın Mayıs 1973'teki toplantısında homoseksüelliğin tanı sınıflamasından çıkarılmasını önerdi (Psychiatric News, 1973). Tartışma sırasında psikiyatrist Robert Stoller, psikiyatrinin homoseksüelliğe karşı tavrının, psikiyatriyi iyileştirme sanatı ve bir bilimden çok toplumsal kontrol ajanı rolüne soktuğunu ileri sürdü (Glasscote, 1973). Spitzer, ruh hastalığının iki kriterden birini sağlaması gerektiğini, oysa homoseksüelliğin bu iki kriteri de karşılamadığını ileri sürdü. Bu kriterler, (1) subjektif sıkıntı (2) sosyal etkinlikte ve işlevsellikte genel bozulma idi (Spitzer, 1973). Beiber ve Socarides, klinik deneyimlerinde homoseksüelliğin psikoseksüel gelişim bozukluklarından kaynaklandığına yönelik psikoanalitik açıklamalar getirdiler ve patolojiyi savundular (Beiber, 1973; Socarides, 1973).

Patolojiden Normalliğe:

APA'nın görevlendirdiği konsey, Spitzer'in homoseksüelliğin ruh hastalığı tanımının iki kriterini de karşılamadığı görüşünü benimseyerek, tanı sınıflamasından çıkmasını önerdi. Cinsel yönelim rahatsızlığı adı altında eşcinselliklerinden rahatsız olan ve bunun değişmesini isteyen homoseksüelleri kapsayacak yeni bir tanı kategorisinin oluşturulmasına karar verildi. Aralık 1974'te APA homoseksüelliğin tanı ağacından çıkarılması ve cinsel yönelim rahatsızlığı (sexual orientation disturbance) şeklinde yeni bir tanı oluşturulması kararını çoğunluk oyuyla kesinleştirdi (Conger, 1975).

APA 1974’de yayınladığı bildirmede, “Homoseksüellik muhakeme, denge, güvenilebilirlik, sosyal veya mesleki yeterlilikte herhangi bir bozulma anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, APA homoseksüellere karşı işe alım, barınma, konaklama ve belge verme gibi alanlarda uygulanan her türlü kamusal veya özel ayrımcılığı kınar. APA ırk, inanç, renk ve benzeri konularda başkalarının korunmasını sağlayan ve homoseksüellere de eşit oranda garanti sağlayabilecek olan insan hakları yasalarının yerel ve federal seviyelerde uygulanmasını destekler ve teşvik eder. Ayrıca APA, homoseksüellik konusunda ayrımcılık yapan her türlü yasanın iptalini destekler ve teşvik eder.” demiştir (APA, 1974).

1980 DSM III’de ‘Diğer psikoseksüel Bozukluklar’ içinde ‘Ego-distonik Homoseksüalite’ yer aldı. 1986’da DSM-III revize edilirken, Psikoseksüel Bozukluklar Danışma Komitesi, ‘Ego distonik homoseksüalite’ tanımının sınıflamadan kalkmasına karar verdi. 1987 DSM III-R ve 1994 DSM IV’de ‘Diğer Cinsel Bozukluklar’ içinde “Cinsel yönelim hakkında sürekli ve belirgin kaygılar” yer aldı.

Kaynaklar:

1. American Psychiatric Association, 1952: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Washington, DC, American Psychiatric Association.
2. American Psychiatric Association, 1968: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 2nd Edition, Washington, DC, American Psychiatric Association.
3. American Psychiatric Association, 1980: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 3rd Edition, Washington, DC, American Psychiatric Association.
4. American Psychiatric Association, 1987: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 3rd Edition, Revised, Washington, DC, American Psychiatric Association.
5. American Psychiatric Association, 1974: Position statement on homosexuality and civil rights. Am J Psychiatry 131: 497.
6. Beiber, 1973: Homosexuality- an adaptive consequence of disorder in psychosexual development. Am J Psychiatry 130: 1209-1211.
7. Conger, 1975: Proceedings of the APA, inoperated, for the year 1974: minutes of the annual meeting of the Council of Representatives. Am J Psychol 30: 620-651.
8. District Branch urges revised labeling for homosexuality, Psychiatric News, March 21, p 1.
9. Glasscote, 1973: Homosexuality issue-disorder or life style? Psychiatric News, June 20, p 3,27.
10. Graunberg, 1968: Foreword, in Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 2nd Edition, Washington, DC, American Psychiatric Association, pp vii-x.
11. Socarides, 1973: Homosexuality: findings derived from 15 years of clinical research. Am J Psychiatry 130: 1212-1213.
12. Spitzer, 1973: A proposal about homosexuality and the American Psychiatric Association nomenclature. Am J psychiatry 130: 1214-1216.
13. Textbook of Homosexuality and Mental Health Ed; Cabaj, R.P. and Stein, T.S. 1996 American Psychiatric Press, Inc. Washington, DC ,London, England; p:17-29.

9.3. LGBT Bireylerin Maruz Kaldığı Ayrımcılık

Şahika Yüksel*, Nesrin Yetkin*

*Psikiyatri Uzmanı

İnsan cinselliği, çağlar boyunca bir yandan çekici öte yandan yasaklarla çevrili olmuştur. Toplum daima cinselliği kurallara bağlama ve tek tipleştirme yönünde davranmıştır. Toplamlar her konuda çoğunlukta olanı, tek ‘normal’ durum olarak kabul etme eğilimindedir. Cinselliğe de hemen tüm toplumlarda tercihan evli olan bir kadınla bir erkek arasında, hazdan çok üremeye yönelik bir davranış olarak sınırlı izin verilmiş, bu genel çerçevenin dışındaki hiçbir şey hoş karşılanmamıştır. Toplumsal kabul gören tek aile modeli de anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Dayatılan tek modelin dışında kalan her birey, her ilişki, her cinsel haz dışlanmakta, ötekileştirilmekte, aşağılanmaktadır.

İnsanların büyük çoğunluğunun, on kişiden dokuzunun, heteroseksüel olduğunu düşündüğümüzde, azınlıkta kalan eşcinsellerin ve üremeye yönelik olmayan eşcinsel haz ve aşkın her ortamda daima farklı oranlarda olsa da dışlandığını görürüz.

Sosyal Dışlama:

Sosyal dışlama en temel insan haklarına erişmede ve bu hakları kullanmada yaşanan olumsuzluklar olarak tanımlanabilir. Sosyal dışlama, kişinin maddi ve duygusal yoksulluk içinde olması, haklarını koruyacak kurumlardan yoksun kalması ve toplumdaki yalıtılmaları anlamına gelir. GLB bireyler cinsel yönelimlerinden dolayı hayatlarının bazı devrelerinde ve hatta bazen yaşam boyu sosyal olarak dışlanabilirler. Sosyal dışlamanın sadece maddi yetersizlik olmadığı ve yoksulluktan fazlasını içerdiği konusunda akademisyenler ve politikacılar uzlaşmaktadır (Estiville 2003).

Sinsi Travma - Kültürel Travma:

Eşcinselliğin nerede ise kırk yıl önce “bilimsel olarak” bir ruhsal hastalık olmaktan resmen çıkartılmış olması, bu kabulün profesyoneller de dahil içselleştirilmesi ve benimsenmesi için yeterli olmamıştır. Heteroseksist dünyanın somut bir işareti olan homofobi genel anlamda herkesi etkileyebilen bir anlayış olarak toplumda egemenliğini sürdürmektedir. Sinsi veya kültürel travmanın varlığı ve etkileri az bilinen kavramdır. Heteroseksizm toplumun bütün kurumları tarafından zıt cinsel olmayanlara karşı ayrımcı olmayı kışkırtır. Eşcinsellerin bir grup olarak sosyal dışlanma tehlikesine açık olduğu tartışılırken sinsi travmayı dikkate almak gerekir. Tekrarlayan travmalara maruz kalmak veya maruz kalma tehdidi ile yaşamak kaçınılmaz olarak kişilerin ruh sağlığını etkiler. Dışlanma ve ayrımcılık örneklerini bireysel ve kurumsal düzeyde yaşarlar.

Aileler şiddet uygulayabilir, aşırı kontrol edip, sahip olduğu hakları kısıtlayabilir, okulda idareci, öğretmen ve akranları tarafından aşağılanabilir, askerlikte çürük raporu verilebilir. Sadece olumsuz muamelelere maruz kalma riskleri yoktur aynı zamanda bazı haklarını kullanmalarına da sınır getirilmiştir. Örneğin; partnerleri ile aynı cinsiyetten oldukları için yasal evlilik hakları yoktur, onlarla ilişkileri uzun süreli olsa bile resmen kabul edilmez ve yasal ortaklık hakları olmaz. Bu tür tutum ve davranışlara uzun süre maruz kalınması o kişilerin sosyal ve ekonomik güvenliğini sürekli olarak tehdit eden bir nitelik kazanabilir. Kaçınılmaz olarak, benlik duygularını etkileyen bu muameleler, duygusal gelişimlerini de olumsuz olarak etkiler ve kendilerinden utanç duymalarına yol açar.

Ayrımcılık:

Türkiye’de Lambdaistanbul Mart 2006’da, İstanbul’da 393 kişi ile eşcinsel/biseksüellerin sorunlarına ilişkin yaptığı bir alan araştırmasını yayınladı. Bu anketin yanıtları, ayrımcılık boyutlarını ve nasıl yaygın ve ‘normalleşip’ kanıksanmış olduğunu gayet iyi gösteriyor. Eşcinsel/biseksüel bireyler yönelimlerinden ötürü yaygın olarak, fiziksel veya sosyal şiddet görüyor. 393 katılımcının %23’ü fiziksel şiddet gördüğünü tanımlarken, %87’si sosyal şiddet gördüğünü ifade etmiş. Sosyal şiddet içinde sözel yaklaşımların yanı sıra, ilişki kesme ve eşcinselliği yok sayma davranışı da sorgulanmış. Katılımcılar, her türlü fiziksel şiddet ve sözel sosyal şiddeti, en çok tanımadığı kişilerden görürken, diğer iki sosyal şiddet türünün, en çok arkadaşlar tarafından uygulandığını ifade ediyor. Okul ortamı ve iş arkadaşları arasında daha aktif bir sosyal şiddete maruz kalırken, aile kesiminde cinsel yönelimin yok sayılması gibi pasif bir sosyal şiddetle karşılaşılıyorlar.

Bu anketin sonuçları bize ayrımcılığın çeşitli kurumlarda ne kadar yaygın olduğunu da göstermektedir. 393 katılımcının % 14’ü eğitim yaşamında sorun yaşamış. Hakkından düşük not alma, okul değiştirmek zorunda kalma, yurttan oda paylaşacak arkadaş bulamama, yurttan ayrılmak zorunda kalma, disiplin cezaları gibi. Katılımcıların 312’sinin (%79,1) çalışma yaşamı olmuş, bunların % 18’i işe alınmama, uyarılma, terfi ettirilmeme gibi sorunlar yaşamış.

Beden ve ruhsağlığı alanında danışmanlık ve tedavi hizmeti verenlerin eşcinsel kişilere yaptığı ayrımcılığa bir vurgu yapmak gerekmektedir. Lambda’nın araştırmasında doktorlar, ruhsağlığı uzmanları ve psikologların eşcinsellere yönelik sosyal ayrımcılık örnekleri de maalesef sergilenmektedir. Bu araştırmada doktora gitmeleri gerektiğinde, eşcinsel/biseksüel olduğu anlaşılır korkusu ile gitmediğini söyleyen 35 kişi olmuş; bunlardan 16 kişi Psikiyatri, 11 kişi cinsel organ ile ilgili bir sorun, 6 kişi diğer yakınmalar için doktora başvurmaktan vaz geçmiş. Eşcinsel/biseksüel olduğu için, sağlık kurumlarında muayene, tetkik ve tedavi hizmetlerinden gerektiği gibi yararlanamadığını söyleyen 16 kişi var.

Katılımcıların %55’i psikolog veya psikiyatriste başvurmuş. Bunların %33’ü başkaları istediği için, %17’si Eşcinsel/biseksüelliğinden kurtulmak için, %47’si ise cinsel yönelimi hakkında kafası karışık olduğu için yardım aramış. Bu 178 katılımcının %67’si, başvurduğu psikolog/psikiyatristin olumsuz bir yaklaşımıyla karşılaştığını bildirmiş. Başvurulan psikolog/psikiyatristin eşcinsellik/biseksüellik hakkında olumsuz yaklaşımları söylemiş; %29’u Heteroseksüel olmaya zorlamış, %29’u anlatılan herşeyi cinsel yönelime bağlamış, %22’si ilaç tedavisine zorlamış, %57’sinin eşcinsellikle ilgili bilgisi yetersizmiş ve %30’u eşcinselliği hastalık olarak görüyormuş.

215 erkekten 27’si eşcinsel/biseksüel olduğu için askerlikten muaf olmak için rapor alma girişiminde bulunmuş. 6’sı psikiyatri servisine sevk alamazken, 7 kişinin rapor talebi geri çevrilmiş. 21 kişi psikiyatrik muayene sürecinde yasa ve insanlık dışı muamele ya da kötü muameleyle maruz kaldığını ifade etmiş; %62’sinden anal muayene istenmiş, %29’undan cinsel ilişki sırasında çekilmiş fotoğraf istenmiş, %57’si görevlilerin aşağılayıcı ve alaycı davranışları ile karşılaşmış.

Çabuk 2010 yılındaki çalışmasında, 280 Tıp fakültesi 1. Sınıf öğrencisi, 224 psikiyatri dışı uzman hekim ve 147 psikiyatri uzmanının homofobik tutumlarını araştırmış. Eşcinselliğe karşı olumsuz tutum en fazla tıp fakültesi öğrencilerinde ve en az psikiyatri uzmanlarında saptanmış. Erkeklerin kadınlardan, bekarların evlilerden, öğrenci ve akademisyenlerin uzmanlardan, üniversitede çalışanların diğer kurumlarda çalışanlardan daha olumsuz tutumda olduğunu, kırdan kente geçtikçe ve dini inançlar arttıkça olumsuz tutumların arttığını bulmuştur.

Sonuç ve Öneriler:

- Sosyal dışlama ile mücadelede, sosyal avantajsız grubu sosyal kabul etme, pozitif ayrımcılık uygulama, ev, iş ve her türlü medeni haklarını kullanması için özel stratejiler geliştirilmesi gereklidir.
- GLB kişilerle ilgili homofobiyi yenmenin ilk adımı, onları tanımakla olacaktır. Bu nedenle yakınlık kurma, tanışma ortamı sağlanması önemlidir.
- Lambda, Kaos GL ve benzer sivil toplum kuruluşlarında, benzerleriyle tanışmaları, kendine yardım grupları ile gençleri ve aileleri bilgilendirmek ve destek/paylaşım sağlamak için önemli kaynaklardır.

Kaynaklar:

1. Estivill, J. (2003). Concepts and Strategies for Combating Social Exclusion. Geneva: International Labour Organisation
2. Takács J. April 2006 ILGA-Europe and IGLYO Social exclusion of young lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Europe
3. Rivers, I., Carragher DJ (2003). Social-Developmental Factors Affecting Lesbian and Gay Youth: A Review of Cross-National Research Findings. in: Children & Society 17: 374-385
4. Yüksel Ş Eşcinsellik (2010) Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk. Türkiye Psikiyatri Bülteni, 13, 11-16
5. WAS World association for Sexual Health 2008 Sexual Health for the Millennium. A Declaration and Technical Document. Minneapolis, MN, USA
6. “Ne yanlış ne de yalnızız! – Bir alan araştırması: Eşcinsel ve Biseksüellerin Sorunları” Lambdaistanbul Eşcinsel Sivil Toplum Girişimi, İstanbul, Mart 2006.
7. F.Duygu Kaya Çabuk. ‘Tıp öğrencileri ve hekimlerin eşcinsellik hakkındaki tutumları ve gey ve lezbiyenlerin sağlık hizmeti deneyimleri’ Uzmanlık tezi, Ankara 2010

9.4. Nefret Suçları ve Türkiye’deki Durum

Fırat Söyle*

*Avukat

Ceza hukukunun en önemli iki temel ilkesi suçta ve cezada kanunilik ve kusur ilkeleridir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi; suç ve bunun karşılığı olan cezanın ancak kanun ile belirlenmesidir. Yani, işlenmiş bulunan bir olayın, ceza kanununda tanımlanmış ve aynı zamanda bu olayın yasadaki suç tanımlarından birisine uygun olması gereklidir. Kusur ilkesi ise bir fiilin isnat yeteneği mevcut bir kimse tarafından bilerek ve istenerek işlenmesidir. Kişinin, yasadaki suç olarak tanımlanan olayın işlenmesini bilerek ve isteyerek yapmasıdır.

Nefret suçunu, yukarıda belirttiğimiz genel ilke üzerinden tanımlamak istediğimizde ise; nefret suçunun ceza yasasında tanımlanması ve bu suçla dair bir müeyyidenin tanımlanmış olması gereklidir. Türk Ceza Kanunu’nda (TCK), nefret suçuna dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Mevzuatımızdaki durum ayrıntılı olarak işlenecektir.

Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) üzerinde çalıştığı ve konuya kapsamlı bir yaklaşım sunduğu Nefret Suçları tanımı dikkate değerdir. Bu tanıma göre; “mülklere karşı işlenenler de dâhil olmak üzere, kurbanın ya da mülkün, ya da suç hedefinin; üye olduğu, bağlantısı bulunduğu, desteklediği, bağlı bulunduğu veya ilişkisinin olduğu, gerçek ya da farz edilen ırkı, etnik kökeni, dili, rengi, dini, cinsiyeti, yaşı, akıl ya da fiziksel engeli, cinsel yönelimi ve benzer bir diğer faktörden dolayı işlenen suçlara Nefret Suçları denilmektedir”¹. Tanımda da görüldüğü gibi, nefret suçları sadece kurbanı değil kurbanın ait olduğu kimliği de hedef alan suçlardır. Bu suçların sonuçlarını sadece kurbanda değil, kurbanın hedef alınmasına yol açan kimliğine mensup kitlelerde de görebiliriz.

Nefret suçları ile aynı derecede sıkıntılı olan nefret söylemi de hedef aldığı gruplara zarar verecek niteliktedir. “Nefret söyleminin temelinde önyargılar, ırkçılık, yabancı korkusu/düşmanlığı, tarafgirlik, ayrımcılık, cinsiyetçilik ve homofobi yatar. Kültürel kimlikler ve grup özellikleri gibi unsurlar nefret söyleminin kullanılmasını etkiler, ancak yükselen milliyetçilik ve farklı olana tahammülsüzlük gibi koşullarda, nefret dili yükselir ve etkisini arttırır”². Aileden sorumlu eski devlet bakanı Selma Aliye Kavaf'ın, eşcinsellerin hasta oldukları ve tedavi edilmeleri yolundaki sözleri ve kendisine destek veren kimi muhafazakâr dernek-vakıfların aynı yöndeki açıklamaları nefret söylemi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yürürlükteki ceza yasasında düzenlenen “halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” maddesine göre suç olan bu fiiller maalesef savcılar tarafından ifade özgürlüğü kapsamında görülmüş, yapılan şikâyetler takipsizlik kararı ile olumsuz sonuçlanmıştır. Nefret söylemi veya suçunu doğuracak eylemleri, ifade özgürlüğü çerçevesi içinde değerlendirmek insan hakları hukukuna aykırıdır. Bu nedenle, olası nefret suçlarının işlenmesine sebebiyet verebilecek durumların doğabilmesi yüksek ihtimaldir.

Türkiye’de nefret suçlarının hedefinde birçok azınlık kimlik bulunmasına rağmen bu konuya ilişkin herhangi yasal bir düzenlemenin bulunmaması, bu kitlelerin nefret suçlarına karşı korunmadığı/korunmayacağı anlamına gelmektedir. Nefret suçlarının hedefinde etnik kimlik olarak özellikle Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Çingenerler (Romanlar); dinsel kimlikler olarak Aleviler, Hıristiyanlar, Yahudiler, diğer farklı inanca sahip insanlar; cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği olarak transseksüeller, eşcinseller ve biseksüeller vardır. Son zamanlarda Selendi’de Çingenerlere karşı olan ve İnegöl, Dörtöy, Zeytinburnu gibi ilçelerde de Kürtlere yönelik olan saldırılar ile Rahip Santoro, Hrant Dink ile Malatya Zirve Yayınevi cinayetleri nefret suçlarına örnek teşkil etmektedir. Hâlihazırda kapalı kutu olarak yaşayan sayısız eşcinsel, biseksüel ve transseksüelleri hedef alan nefret suçları bu bireylerin görünür olma yollarını da tıkamaktadır. Eşcinsel ve transseksüellere karşı nefretten kaynaklı pek çok cinayetin ortak özellikleri bulunmaktadır. Tüm bu cinayetlerde ağırlıklı olarak katillerin hepsi bıçak kullanmaktadır. Az vakada ateşli silah kullanımı vardır. Katillerin maktüle karşı bilinmez bir hınçla dolu olduğu cinayetlerin vahşice işlenmesinden de bellidir. Cinayetler, onlarca bıçak darbesi ile gerçekleşmekte ve iletişim aracı olarak da internet sıkça kullanılmaktadır³. Cinayetlerin birçoğu tek kişi tarafından az kısmı da iki-üç kişilik gruplar tarafından işlenmiştir. Hepsinde katil ya da katiller cinsel ilişkiye girdiği halde savunmalarında “cinsel ilişki teklif ettiği için öldürdüm”, “ters ilişki teklifinde bulundu”, “kadın olduğunu sanmıştım” şeklinde ifadeler vererek hem ceza indiriminden faydalanma hem de işlediği cinayeti meşru kılma gayreti içine girmektedirler. Çoğu cinayette hırsızlık da gerçekleşmektedir.

Nefret suçları çerçevesi içinde ağırlıklı olarak eşcinsel erkeklere ve transseksüel kadınlara karşı işlenen bu cinayetler, savcılık ve mahkemelerce de farklı yorumlanmakta; adi bir vaka olarak değerlendirilmektedir. Oysa bu cinayetler sıradan cinayetler değildir. Farklı özellikleri olan bu cinayetlerin TCK.'da düzenlenen kasten öldürme (TCK m. 81) ve kasten öldürmenin nitelikli halleri (TCK m. 82) ile değerlendirilmesi, eşcinsel ve transseksüellere karşı olan nefretin görünürlüğünü de yok etmektedir. Üstelik bu bilinçli ya da bilinçaltı yorumlama/değerlendirme şekli, adalet sisteminde de transseksüel, biseksüel ve eşcinsellere yönelik ciddi bir ayrımcılık olduğunun dışı yansımaları olarak ele alınabilir. Hatta pek çok cinayet davasında kasten öldürmenin nitelikli halleri göz önünde bulundurulmadan verilen cezalarla ve yapılan cezai indirimlerle sanıklar adeta ödüllendirilmektedir. Bu hukuksuzluğun ortadan kaldırılması için TBMM'ne çeşitli kanun teklifleri sunulmuştur. İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel⁴, Muş Milletvekili Sırrı Sakık⁵ ve Adana Milletvekili Gaye Erbatur⁶ TCK'daki eksiklikler, ceza indiriminin kimi suçlarda uygulanmaması ile cinsel yönelim-cinsiyet kimliklerinin tanımlanması için yasa teklifleri vermişlerdir. Ancak bugüne kadar TBMM'nin bu yönde bir çalışması olmamıştır.

Nefret suçlarına dair yasalar yakın tarihli olup, dünyada pek az ülkede nefret suçlarına dair düzenlemelere gidilmiştir. “Nefret yasaları, ırk, din ve köken kavramlarını içerecek şekilde ilk olarak 1980’lerde ABD’de kabul edilmiş, zamanla Avrupalı devletlere de yayılmıştır. Nefret yasaları 1990’larda cinsel suçları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.”⁷ Cinsel suçtan kasıt, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine sahip insanlara karşı işlenen nefret suçlarıdır.

Hukuk mevzuatımızda nefret suçlarına dair bir düzenlemenin bulunmadığından yukarıda bahsedilmişti. Nefret suçları ile ilgili bir düzenleme olmamasına rağmen, nefret suçlarını andıran düzenlemeyi TCK 213 ve 216 maddelerinde görebilmekteyiz. Madde başlıkları “Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit” ve “halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” olan bu yasal düzenlemeler nefret suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması için son derece yetersizdir. Bugüne değin TCK 213 ve 216. maddelerinden açılan davalar özellikle azınlık grup bireylerinin aleyhine olmuştur. Ancak, Selendi’de yaşanan saldırılardan sonra mağdur edilen Çingeneler lehine TCK 216. Maddesinden iddianame hazırlanıp, dava açılmıştır.

Mevzuatta nefret suçlarına yönelik nasıl bir düzenlemenin yapılacağı ile ilgili tartışmalar devam ederken bu konuda yasal düzenlemelerin gerçekleşmesine yönelik talepler gün geçtikçe artmaktadır. Nefret suçlarına dair nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? Nefret suçlarına dair sağlıklı yasal bir düzenleme ancak, AGİT’ in yaptığı tanımdan hareketle özel bir kanun ile gerçekleşebilir. TCK’ da, nefret suçunun tanımlanması ile bu suçları işleyen failerin cezalandırılmasını sağlayacak gerekli maddelerin eklenmesi söz konusu olabilir. Ancak nefret suçlarına dair yasal düzenlemenin daha etkin olabilmesi için “Nefret Suçlarıyla Mücadele Kanunu” adı altında kanuni bir düzenlenmeye gidilmelidir. Kanun metni içinde; tanım, hangi fiillerin suç oluşturduğu, nitelikli halleri, cezası, nefret suçları mağdurlarının/yakınlarının uğradıkları zararların tazmini, bu yasanın geçmişe de şamil olması ve nefret suçlarını doğuran sebepleri ortadan kaldırabilmek için kurumların oluşturulmasını sayabiliriz. Nefret suçlarına dair yasal düzenleme ile bireyler arasında fiili ve hukuki eşitlik sağlanacaktır. Unutmamak gerekir ki her türlü şiddet ve ayrımcılığa maruz kalan bireylerin en çok duydukları ihtiyaç, onurlu, adil bir yaşamdır ve bu yaşam yasal düzenlemelerle, toplumsal barış ile sağlanabilir.

Kaynaklar:

1. <http://www.osce.org/odihr/36426> (24.08.11)
2. http://www.nefretsoylemi.org/nefret_soylemi_nedir.asp (25.08.11)
3. http://www.posta.com.tr/turkiye/HaberDetay/Internette_katil_var.htm?ArticleID=19644 (28.08.11)
4. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0881.pdf> (25.08.11)
5. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/2/2-0722.pdf> (25.08.11)
6. <http://bianet.org/bianet/kadin/128652-erbaturdan-yasa-teklifi-kadin-katillerine-indirim-uygulanmasin> (25.08.11)
7. http://tr.wikipedia.org/wiki/Nefret_su%C3%A7u (25.08.11)

9.5. Medya ve LGB**Selçuk Candansayar******Psikiyatri Uzmanı****Yeni Medya Sahiplik Yapısı ve İşlevi:**

Medya sadece haber vermez. Hatta en az haber verir demek daha doğrudur. Özellikle yaygın medya, ulaştığı toplumun değer yargılarını ve kimlik algısını oluşturur. Bu değer yargıları sanıldığı gibi hakikati temel almaz. Egemen ideolojinin yeniden üretilmesi kitlelerin bu ideolojiyle biçimlenmesi ve tepki vermesi günümüz medyasının temel işlevidir. Bu yolla medya var olan iktidara uygun tek tip insan, tek tip düşünce ve tek tip tepki inşa eder.

Medyanın toplumu tektipleştirme süreci geniş kitlelere ulaşabilirliğiyle yakın ilişkilidir. Okunma, maruz kalma oranları (rating, tiraj vb.) iki önemli etkide bulunur. Her medya grubu haberlerini kendi kontroündeki tüm medya kanallarında hemen hemen aynı şekilde verme eğilimi gösterir. Buna bağlı olarak her medya grubu tekelleşme eğilimindedir. Aynı grubun birden fazla gazetesi, dergisi, televizyonu, internet sitesi, facebook, tweeter adresi, film şirketi, reklam ajansına sahip olması biraz da bu yüzdendir.

Medyanın haberdar etmekten ideoloji inşasına geçişi özellikle 1950’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu değişim süreci medyanın sahiplik yapısındaki tekelleşmeyle koşuttur. 1980’lerin başında ABD medyasını 50 kadar bağımsız şirket oluşturmaktaydı. 2000’lerin ikinci yarısında tüm haber akışı sadece 5 medya tekeli tarafından denetlenir olmuştur. Bu tekelleşme ve yoğunlaşma medya sahiplerinin aynı zamanda enerji, silah, alkollü içkiler ve elektronik alanlarında da şirketlere sahip olma süreciyle koşut gelişmiştir. Bu yolla kendi ürününü kendi medyasında pazarlayan ve tüketim eğilimlerini belirleyen bir medya sahiplik yapısı oluşmuştur. Türkiye’de de medyanın sahiplik yapısı ve medya dışı şirketlere de sahip olma süreci dünyayla aynı şekilde biçimlenmiştir. Türkiye’de ayrıca medya sahiplik yapısı her iktidar değişiminde yeniden şekillenmektedir.

İkincileyin çok okunmanın yolu ortalamanın altındaki eğitim, bilgi ve olgunluk düzeyine seslenen haber tarzına zorlar. Medya en ilkel, en gerici değer yargılarına seslenir ve bunu en kışkırtıcı şekilde vermeye çabalar. Bu süreç en muhafazakar haberlerin bile pornografik bir dille verilmesinin önünü açar.

Medyanın Haber Dili:

Medya her tür haberde pornografik bir dil kullanır. Haberin pornosunu yapar. Bir görüntü, söz ya da metni pornografik olarak tanımlamak için cinsel organların, cinsel ilişkinin açıkça gösterilmesi ya da eylemden söz edilmesi gerekmez. Pornografi asıl olarak bir üslup, görme, ifade etme ve iletme biçimidir.

Cinsellik ve cinsel ilişkinin açıkça gösterilmesi kadim zamanlardan bu yana vardır. Ancak pornografik üslup yetmişli yıllarda başlayan ve doksanlardan sonra tam gelişkin halini alan cinselliği aşan bir özellik gösterir. Öyle ki doksanlardan günümüze kadar çekilen porno filmlerle, daha eski dönemin pornografisi arasında bile bu fark belirgindir. Bu yeni pornografinin özellikleri yine cinsellik üzerinden çözümlenirse, bu günün medya pornografisinin yapısı anlaşılabilir.

Günümüz pornografisinin ve medya haberciliğinin en temel özelliği izleyenin imgelemine edilgenleştiren hipnotik yapıdır. Pornografik bir görüntü ya da metni “izleyen” kişinin hayal gücü uyuşur ve içi boşalır. İzleyici gördükleriyle kendi zihni/ hayatı/ tarihinden kopar. Uzam/ zaman silinir ve geçmişsiz, şimdiniz ve geleceksiz bir zaman ötesine sıkışılır. İzlenen hiçbir zaman bir hikâye değildir. Başı, ortası, sonu ve daha önemlisi nedenselliği yoktur. Sadece bir eylem vardır ve bu eylemi gerçekleştirenler de otomatik davranışlarıyla robot gibidir. Pornografik eylemi gerçekleştirenlerden sadece dişil rolde olan kameraya bakar, izleyenle göz göze gelir. Dişil rolden kasıt bu rolün sadece kadınlarca üstlenilmediğini öne sürmek içindir.

Bu göz göze gelme, pornografide izleyenle eyleyen arasında gerçeği kuran, aynı gerçeklik boyutunda olduğunu ileten tek hattır. Bu hat sanılanın aksine izleyenin görüntüdeki eylemi gerçekleştirenin kendisi olduğu yanılması yaratmaz. Eylemin gerçekleştiği mekânda tanık/izleyici olarak bulunduğu yanılması sağlar. Bu hal tanıklık edilen her durumda olduğu gibi tanığın eyleyenle değil üzerinde eylem yapılanla özdeşim yapmasını körükler. Göz teması ‘yapıyorum’ değil ‘yapılıyorum’ hislerini kışkırtır.

Pornografide dişil rolle özdeşleşme “yapılan, becerilen” olma, hipnotize edilmiş gibi izlenen görüntünün ya da okunan metnin içinde olma yanılması yaratır. Haberlerde kullanılan pornografi okuyan, izleyende tümüyle aynı hislere neden olur. Annesini öldüren çocuğun satanist olabileceği haberi satanistlerce öldürülebileceği korkusunun ruhuna sızmasına yol açar. Haber/görüntü düşündürmek için değil, korkutmak için inşa edilmiştir. Böylece pornografik üslup, korkutulmuş, içe dönük, sessiz tanık tipini inşa eder. Bu tanığın kendine dönük öfkесinin dışavurumu dünyaya dönük öfke, katılık ve tutuculuk olur. Bu yolla pornografik üslup, tutuculuğun en güçlü kaynaklarından birine dönüşür.

Medyanın Haber İnşa Süreci:

Haberdar etmekten çok tek tip düşünce ve tepki üreten medya bu üretimi üç temel yolla gerçekleştirir.

Çerçeveleme: (framing) gerçekte olup biten yerine gerçeğin bir bölümünün algılanmasını ya da gerçeği çarpıtarak algılanan gerçeğin var olan gerçekten çok farklı olmasını sağlamak.

Hikayeleştirme: haberin inşa edilirken ana fikir ve temasının amaçlanan bilgiyi biçimlendirecek şekilde inşa edilmesi.

Sterotip oluşturma: Medya herhangi bir kimlik halini kendi bildiğince şekillendirerek okurun o kimlik hakkındaki bilgi ve değer yargısını inşa eder.

Bu üç özelliği HIV-AIDS haberleri üzerinden örneklendirmek bu yazının konusu bağlamında oldukça açıklayıcı olabilir. 1980’li yıllarda AIDS dünyanın ve medyanın gündemine ilk düştüğünde hemen ve koşulsuz olarak eşcinsellikle AIDS arasında dolaysız bir bağlantı kurulmuştu.

Medya önce AIDS’in sadece eşcinsel ilişkiyle ve sadece erkekler arasında bulaşan öldürücü bir hastalık olduğunu yazmaya başladı. Haberlerin hikayelendirilmesi ‘ahlaksız geylelerin ahlaksız ilişkilerinin hastalıkla cezalandırılması’ şeklindeydi. Zaten önemli bir sorun olan toplumdaki homofobi bu haberlerle daha da şiddetlendi. AIDS ile erkek eşcinselliği hemen sıkı bir şekilde birbirine bağlandı. Haberler ‘sinsice içimize sızan eşcinsellere dokunmanın, onlarla aynı havanın solunmasının bile bu ölümcül hastalığa yakalanma riskini doğurabileceği’ hikayeleriyle oluşuyordu.

Medyanın bu bakışı ve haberleri eşcinsellere yönelik ayrımcılık ve dışlamanın yaygınlaşmasına büyük katkı sağladı. Eşcinseller din düşmanı ilan edildiler, gençlerin onlardan korunması gerektiği savunulur oldu. Eşcinseller hastalık belirtisi gösterip göstermediklerine bakılmaksızın işten atılmaya başlandı.

Medyanın eşcinselliği ve AIDS’i Tanrının buyruklarına uymayıp günah işleyen ve hastalıkla cezalandırılan günahkarlar olarak kurması, seksenlerin artan yeni muhafazakarlığıyla dolaysızca bağlantılıydı. Eşcinsellik, günah, AIDS, ceza bağları 68’le başlayan toplumsal ve bireysel özgürlük talepleri ve kazanımlarına yönelik bir rövanş anlamı da taşıyordu. Gelişen neoliberal ekonomilerin ihtiyacı olan neomuhafazakarlığın ve dine dönüşün itici motorlarından biri eşcinsellik AIDS bağlantısı oldu.

Medya uzun süre heteroseksüellerin de AIDS’e yakalanabileceği haberlerini görmezden geldi. HIV-AIDS’in eşcinsel ilişki dışı bulaşma yolları bir türlü medyanın haber çerçevelerinin içine giremedi. Medya AIDS bulaşma yolları hakkında eksik-yanlış bilgi verdi. Üstelik bu yanlış bilgi –sadece eşcinsel ilişkiyle bulaşır- özellikle kan nakli ve enjektör paylaşımı gibi çok önemli bulaş yolları konularında toplumun bilinçlenmesini de geciktirdi. Erkekler arası eşcinsel ilişkiyle bulaşır haberleri kadınların kendilerini korumaya gerek duymamalarına neden oldu.

HIV-AIDS’in sadece erkekler arası eşcinsel ilişkiyle değil çok daha yaygın olarak kan nakli, enjektör paylaşımı yollarıyla bulaştığı, kadınlara da geçebildiği ve heteroseksüel ilişkiyle de bulaşabildiği bilgileri yaygınlaştıkça bu kez medya AIDS haberlerini kurban ve suçlu ayrımıyla hikaye etmeye başladı. AIDS’e heteroseksüel ilişki ya da kan nakli nedeniyle yakalananlar masum kurbanlar olarak haberleştirilirken, eşcinsel ilişki ya da enjektör paylaşımı nedeniyle hastalığa yakalananlara ‘belasını bulan suçlu’ hikayeleri yazılır oldu.

Medya HIV-AIDS haberlerinin çerçevesi içine sadece erkek eşcinselliğini aldı ya da yakalananları masum kurban- suçlu ayrımına göre hikayelendirdi. Bu haber inşası tek eşli, erkek egemen, çekirdek muhafazakar aile yapısının AIDS’ten korunmada en temel yol olduğu değer yargısını inşa etti. Üstelik bu haberler çok sayıda insanın eşcinsel değilim o halde AIDS bana bulaşmaz yanılışıyla AIDS’e yakalanmasına yol açtı.

Heteroseksist Medya:

Medyanın baskın gerici, ilkel, muhafazakar yapısı cinsellik alanında kendi içinde paradoks gibi görünen bir özellik gösterir. Bir yandan cinsellik biteviye kışkırtılırken aynı zamanda katı, erkek egemen, heteroseksist bir ahlakçılığın bekçiliği yapılır. İlk sayfada çıplak kadın, magazin eklerinde ‘kimin eli kimin cebinde belli değil’ haberleri verilirken, üçüncü sayfalar ‘namus cinayetleri’, sadakatsizliğin cezalandırılması ve ‘fuhuşun toplumu yozlaştırması’ haberleriyle tıkabasa doldurulur. Bu yolla okur bir yandan cinsel kışkırtmaya maruz bırakılırken aynı anda da katı ahlakçı olmaya çağrılır.

Bu ikili yapı heteroseksizmi ve erkek egemen, çekirdek aileyi yüceltir. Kocasının sözünden çıkan kadın cezalandırılmalıdır, çalışan kadın aldatır, toplum yozlaşma tehditiyle karşı karşıyadır, erkek dediğin aldatabilir ve erkeğine karşı çıkan kadın dayacağı hakeder, ana temaları çerçevelemeyi ve hikayelendirmeyi belirler.

Medyada LGB Sterotipisi:

Medyanın LGB bireyler ve eşcinsellik haberleri temel olarak homofobi ile çerçevelenir. Heteroseksist erkek egemenliğin yüceltildiği medyadan bırakın LGB haklarının savunulmasını eşcinselliğe yansız bir bakış bile ummak boş hayaldir.

Medya eşcinsellikle ilgili haberleri daha baştan ikiye bölerek kurar. GLB bireyler ya ‘eğlencelik ünlü’ ya da ‘ahlaksız suçlu’ olarak ikiye ayrılırlar. Özellikle pop ikonları eğlencelik figürler oldukları sürece ‘sevimmileştirilerek’, ‘kadınsılaştırılarak’ erkek beğenisine sunulurlar. Onların ne kadar ince, duyarlı, narin ve neşeli insanlar olduğu hikayelenir. Bu stereotipleştirme erkek okurun erkekliğini kışkırtır ve okşarken, kadın okurun da kendi kadınlığına yönelik imrenme duygularını harekete geçirir. Cinselliği nesneleştirilmiş kadın ve en yakın arkadaşı eğlenceli, sevimli bir gey ikilisi haberleri çok yaygındır. Kadınla kadınsı bir gey ikilisi erkek okurda ‘bu kadının benim gibi bir erkeğe ihtiyacı var’, kadın okurda ise ‘erkeklerle ancak eşcinsel olurlarsa arkadaş olunabilir’ algılarını oluşturur.

Eğlence figürü olmayan LGB bireylere yönelik ise yoksayma, görmezden gelme, haberleştirmeme tutumu takınılır. Medyada işinde gücünde olan, sıradan bir insan olarak GLB bireyi görülemez.

Eğlencelik olmayan GLB haberleri çoğu zaman suçla ilişkilendirilerek inşa edilir. GLB bireyler madde kullanımı ve fuhuşla bağlantılandırılarak haberleştirilirler. Bu hikayelendirme tarzı GLB bireylerin tümünün madde kullanıcısı, ahlaksız, fuhuş yapan ve toplumu yozlaştıran suçlu stereotipisinin kurulmasını sağlar.

GLB bireylere yönelik nefret cinayetleri gazetelerin üçüncü sayfalarında sık sık yer alır. Bu haberlerde tek suçlu öldürülen GLB bireydir. Katilin ‘sapık ilişki teklif etti’, ‘erkekliğime dil uzattı’ tarzı savunmaları örtük bir onayla verilir. Erkekliğime dil uzattı, laf söyledi gerekçelendirmeleri kadın cinayetlerinde de aynı şekilde kullanılır. Bu benzerlik medyanın erkeklik söz konusu olduğunda erkek olmayı yücelttiğini ve dokunulmaz kıldığını da gösterir.

Medyadan Korunma:

Yaşadığımız çağda bireyin kendisini medyadan azade kılması pek olası değil, bu kaçınma çabası, atomizasyon, yalnızlaşma ve edilgen olmaya neden olabileceğinden doğru da değil. Medyanın ideoloji, değer yargısı ve kimlik inşası özelliklerinden korunarak dünyadan haberdar olmaya ve etkileşmeye çabalamaksa mümkün.

Bu uğraşın ilk adımı medyayı eleştirel okuyarak başlayabilir. Eleştirel medya okurluğu maruz kalınan medya ürününün kaynağında hangi sahiplik yapısının yattığını bilmekle başlayabilir. Yazıda söz konusu edilen medyanın çerçeveleme, hikayeleştirme ve stereotip oluşturma özelliklerinin bilincinde olmak gereklidir. Olabildiğince farklı sahiplik yapılarından gelen haberleri karşılaştırmalı olarak okumak yararlı olabilir.

Alternatif, sosyal ağlar üzerinden giden ve bireysel paylaşımlarla çoğalan haberler hakikati daha iyi aktarma potansiyeli taşıyabilirler. Ancak bu kanalların da kurgusal olabileceği, gerçek bireyler olmayabilecekleri unutulmamalıdır. Sosyal ağlar hızla günümüz iktidarlarının kamuoyu algısı oluşturmak için en çok kullandıkları kanallar haline gelmektedirler.

Eleştirel medya okurluğunun en güvenli yolu ise medyanın sunduğu ideoloji ve değer yargısına değil okurun kendi ideolojisi ve değer yargılarına güvenmesidir. Tabii bu ideoloji ve değer yargılarının örneğin GLB bireyler ve hakları konusunda ne kadar eşitlikçi ve özgürlükçü olduğu da belirleyici olacaktır.

BÖLÜM 10

HOMOFOBİYE KARŞI GÜÇLENDİRME YÖNTEMLERİ

10.1. Eşcinsel Kişilerle Psikoterapi ve Kimliği Olumlu Tedaviler

Şahika Yüksel*

*Psikiyatri Uzmanı

Eşcinsel (GLB) kişiler tek tür özel bir grup değildir. Aynı zıt cinsel kişiler gibi, cinsel yönelimlerinin aynı olması dışında, kişilikleri, beklentileri, ilişkileri geniş bir yelpaze içinde değişir. Toplumun tüm katmanlarından olabilirler. GLB bireylerin farklı nedenlerle doktorlara başvurabildiğini belirtmiştik. Başka bir ruhsal hastalığı olan GLB ve zıtcinsel kişilere aynı tedavi yöntemleri aynı ilkelerle uygulanır. Ancak, GLB olmanın zorluklarına bağlı olarak yaşanan ruhsal sorunlar söz konusu olduğunda danışmanlık ve tedavide farklı özellikler gerekmektedir. Bu yazıda bu konu özetlenecektir.

İnsanlar farklı şikayetlerle psikiyatristlerden, psikologlardan danışmanlık ve/veya tedavi talep edebilirler. Bu talepler her zaman gerçekçi beklentilerle olmayabilir. Farklı zorluklarla tedavi için başvuran kişilere takdim ettikleri sorunlar ve özellikleri değerlendirildikten sonra, etik olarak tanımlanmış ve o konuda etkin olduğu bilinen tedaviler kişiye açıklanarak önerilir. Kişi önerilen yaklaşımı onaylarsa tedaviye başlanır. Ruh sağlığı alanında tedavi talep eden kişiler zaman zaman hayatının memnun olmadığı yönlerini değiştirmek isteyebilir. İyi gitmeyen bir evliliğin yapısını değiştirmek, yeteneğine denk düşmeyen bir alanda yeterlilik kazanmak, cinsel yönelimini dönüştürmek bu durumun örnekleri arasında sayılabilir.

Kişilerin beklentileri ne olursa olsun, önerilen yaklaşım daima tıp meslek standartlarına ve tıp ahlakına uygun olmak durumdadır. Zıtcinsel olmayan kişiler ve/veya yakınları gerçekçi olmayan beklentilerle başvurdukları “sağlıkçıları kendi duygularına da hitap ederek” etkilemeğe çalışabilir ve etik olmayan tedavi uygulamalarına sokmak için ısrar edebilirler. Bu tür talepleri dile getirirken eşcinsel yakınları eşcinsel sözünü bile dile getirmekten kaçınır, örneğin “ya sizin çocuğunuz böyle olsaydı”, “ya sizin kardeşiniz böyle olsa idi” şeklinde ifadeler kullanırlar. Bu nedenlerle GLB bireylerde, genel tıp tedavi ölçütlerinin uygulamasına her aşamada dikkat etmek gereklidir.

Bu zorluklar, GLB bireylerin kendisini kabule dayanan, kişinin kendisini olumlu olarak görmesinin yolunu açabilecek bir yaklaşım olarak “gay affirmative tedaviler” (GAT)’ın tanımlanmasına yol açmıştır. Türkçe henüz yerleşmiş tam bir karşılığı olmayıp geyliği destekleyen tedaviler, geyliği kabul eden tedaviler gibi sıklıkla geyliği onaylayan olarak kullanılmaktadır. Bu yazıda kısaltılmış şekli ile GAT olarak kullanılacaktır. Bu tedavi anlayışında kişinin kendini keşfetmesinin, olduğu gibi kabullenmesinin ve varsa içselleştirdiği homofobi ile başa çıkmasının yolları araştırılır.

Kişinin kendisini kabulüne dayanan bu tedavi yaklaşımı, GLB bireyleri zıtcinselliğe dönüştürmeye veya kendi cinsine yönelik cinsel arzu ve davranışlarını yok etmeğe teşvik edilmediği bir psikoterapidir. GAT bakış açısında GLB olmak bir akıl hastalığı veya sorun olarak görülmez. Klinik başvuruda bulunan tüm GLB

bireyler bu tür bir yaklaşımı kabul etmeyebilir. Ama GAT anlayışı ile tedavisini sürdüren GLB'ler gerek kendi içlerinde sorunlarını ve zorluklarını yaşamakta ve çözümlemekte gerek kendilerini çevrelerine ifade etme ve açılmayla ilgili az veya çok yararlanırlar.

Kişinin cinsel yöneliminin çoğunluktan farklı olmasına karşın bu durumun bilimsel kabul görmesi ve bunun görüştüğü uzman tarafından ifade edilmesi bazı kere eşcinsel birey için şaşırtıcı olabilir ve tepki ile karşılaşılır. Bu zorluğu yaşayan bazı GLB bireyler önce farklı tedavileri denemekte ısrar edebilirler. Ancak yaşadıkları sorunlara ilişkin yapısal bir dönüşüm gerçekleşemediğini gördüklerinde, daha sonra uygun desteği almak için GAT yaklaşımını bir tedaviye hazır olduklarını belirtmektedirler.

Tedavi Sürecinde Neler Yapılır?:

GAT özel ve ayrı bir psikoterapi değildir. Terapistler, GLB kişilerin cinsel yönelimine önyargısız ve duyarlı yaklaşmalı ve onların cinsel öyküsünü de aynı anlayışla alabilmelidir. Aslında kısaca söylersek, bu tüm hastalara-danışanlara uyguladıkları meslek ilkelerini zıtcinsel olmayan kişilere de uygulayabilmeleridir.

Görüşmelerde diğer psikoterapilerde olduğu gibi GLB kişinin genel yaşam ve cinsel gelişim öyküsü alınır. Böylece, kişi ile birlikte o güne kadar kendi cinsinden kişilere yönelik ilgileri, kendilerini akrabalarından farklı hissettikleri durumların örnekleri, sosyal olarak dışarıda kalmış hissettiği yaşantılar birlikte yeniden gözden geçirilmiş olur. Bu dosyanın diğer bir bölümünde daha detaylı olarak aktarıldığı gibi GLB kişiler farklı devrelerden geçer. Cass'ın tanımladığı devreler şunlardır: 1. kimlik bocalaması, 2. kimlik karşılaştırması, 3. kimlik hoşgörüsü, 4. kimlik kabulü, 5. kimlik gururu, 6. kimlik bütünleşmesi (Cass 1979). Terapistin görevi kişinin hangi devrede olduğunu anlayarak kişinin çevresindeki destekleyici kaynakları bulmasına, keşfetmesine ve kendine zarar verebilecek durumları ve ortamları tanıyarak onlardan kendisini korumasına ve başa çıkmasına yardımcı olmaktır. Şu veya bu devrede olmak daha iyi veya daha kötü bir şey değildir, her aşamanın kendi zorlukları vardır. O devrenin zorluklarını tanıma ve başa çıkma becerileri kazanılınca bir sonraki devreye geçilebilir.

Bancroft'un dediği gibi, ilk adım, açıkça kişinin değerleri, deneyimleri ve yönelimi ne olursa olsun tedavi eden kişi tarafından kabul edileceği ve değerlendirmesinde fark olmayacağını vurgulanmasıdır. Görüşmelerde GLB kişinin kendisine neyin yakın olduğunu tanımasına yardım edilir ve yaşadığı farklı deneyimler gündeme alınır. Bazı kişiler kendilerini tanımak için denemeler yapmış ve aynı cinsten, zıt cinse veya iki cinsten kişilerle de duygusal ve bedensel yakınlık yaşamış olabilir. Bu deneyimlerin birlikte değerlendirilmesi yapılır. Kendi kişilik özelliklerine ve çevresel zorlamalara bağlı farklı nedenlerle bazı kişiler yönelimlerinden çok kısa zamanda emin olurken bazı kişilerin ne olduğunu anlamak için daha çok zamana ihtiyacı olur. Dahası GLB kişiler özellikle ergenlik ve ilk gençlik yaşlarında bu devreleri gelgitlerle yaşar. Kendi zıtcinsel olmayan yönelimlerini yok saymaya çabaladıkları devrelerde terapistin bu gidişi aynı yönde perçinlemesini beklerler. Beklentilerinin gerçekleşmediğini gördüklerinde de öfke ve sıkıntıları artabilir. Çok öğretici olarak aile zoruyla tedaviye gelen 22 yaşında eşcinsel bir erkeğin sözleri ile durum daha iyi anlaşılabilir; "Bu durumun-eşcinselliğin- tedavi ile değişmeyeceğini biliyorum ama tedaviye ailemle ilişkileri düzeltmek zıtcinsel olmak için geldim. Diğer yandan ya bir şey olurda beni zıt cinsel olmaya dönüştürürseniz diye korkuyorum, ben öyle yaşayamam". Bu birbiri ile zıt düşen düşünceleri ifade eden kişi psikoz değildi, yaşadığı

derin çelişkiyi aktarıyordu. Tedavide, bu tür duygu ve düşünceleri birlikte değerlendirerek içgörü geliyor. Tedavide kişiye farklı kompartmanlarını tanıma için zaman verilir böylece kişi hangi cinsel yönelime yakın, erotik ve duygu olarak açık olduğunu keşfeder. Daha sonraki adım kendisinin GLB olduğunu anlaması artmış olan kişi kimliğini kabul ve çevreye açmada farklı aşamalardan geçer.

Terapist bu sürece eşlik ederken kişinin özelliklerine göre farklı konular ve savunular stilleri gündeme gelir. Sık gündeme gelen konular; ergenlikte kendi kimliğinin adını koymaya çalışırken, her yaş grubunda duygusal yönden de doyumsuz bir ilişki yaşanabilir olduğu, GLB olmanın zorunlu olarak yalnızlığa mahkum olma anlamını taşıması gibi farklı konular yer tutabilir. Sorunlar kişinin aile ve yetiştiği çevrenin özelliklerine göre farklılık gösterir, dini bağları yüksek olanlarda dini konular, kaygılar da gündeme gelir. Bu durumda, terapist dini tartışmalara girmemeye özen göstererek, diğer kaygılarda olduğu gibi kişinin bu nedenle yaşadığı zorlukları ve çelişkileri ifade etmesine ve gözden geçirmesine fırsat verir. Yargılamadan bu tür bir zemin yaratıldığında “ben kötü bir insan değilim, ama beni tanrı böyle yaratmış” diye kendilerinin seçtikleri bir durum olmadığı ama kendilerini içinde buldukları değişmez bir durumda olduklarını bazen kendileri de şaşırarak açıklayabilirler.

Bazı kişiler, ”ben hiç cinsellik yaşamazsam sorun kalmaz” diyebilir veya eşcinsel kimliğini benimsememesinin çok önemli olmadığını ileri sürebilir. Bu geçici bir çözüm, rahatlama yolu olabilir. Ama kişinin kendisinin zıtcinsel olmadığını kabul etmemesi nötr bir durum değildir. Bu ret kişinin kendinden ve cinselliğinden nefret etmesi anlamına gelmektedir. Kişi tüm enerjisini, sürekli olarak kendisine ve/ veya çevresine zıtcinsel olduğunu ispat etmeyle tüketir. Terapist, GLB kişinin zıtcinsel olmadığı için utandığı özelliklerini içtenlik ve tutarlılıkla kabul edip empati gösterir. Bazen kendi cinsinden bir kişi ile hüsrarla sonlanan bir ilişkinin ardından başvurabilir, o kişi veya o ilişkinin sorunlarını GLB olmakla açıklayarak, zıtcinsel olmak için çaresizce çabalayabilirler.

GAT Uygulamalarında Sıklıkla Kullanılan Genel Psikoterapi Yöntemleri:

Psikolojik Bilgilendirme: Eşcinsellikle ilgili birçok yanlış inanış olduğunu bu dosyada tartıştık. Eşcinsellik konusunda yaygın ama doğru olmayan inanışlar konusunda kişilerin soru sormasına fırsat yaratılır ve kişiye bilgi verilir. Bilgilenmek yaşanan zorluğu kaldırmak için tek başına yeterli olmamakla birlikte değişmek için çok kıymetli bir destek aracıdır. Kendilerinin getirdiği hatalı bilgilerin geçerliliği tartışılabilir. Genel bilgilendirmede yaşam devresine ve kişinin takdim ettiği soruna göre farklılıklar olabilir. Ayrıca, doğru bilgi kendisini diğerlerine açarken de kullanabileceği bir aracı öğrenmesini sağlar.

Sık rastlanan hatalı düşünceler: “Kimse beni sevmez”, “benim duygusal sürekli ilişkim olamaz, yalnız kalmaya mahkûmum”, “günah cehenneme gideceğim”, “ailemi rezil ediyorum”, ”benim hiç ilişkim olmadı o halde değişebilirim”, “kuvvetli isem değişebilirim”, “evlenirsem geçer”, “küçükken tecavüze uğradım o nedenle oldu”, “utanılacak bir durumdayım” ve benzerleri ile liste uzatılabilir.

Eşcinsel kimliğin gelişim basamaklarının olduğunu belirtmiştik. Kendini lezbiyen olarak tanımlayan her birey aynı durumda değildir. Tedaviye de yaşlarından bağımsız farklı gelişim aşamalarında gelebilirler. Psikoterapide

de kişilerin kendilerini GLB'liğinin hangi aşamasında takdim ettiklerini ve o sırada işlev gördüğü basamağa uygun yaklaşılır. Yine unutmamak gerekir ki, zıtcinsel veya eşcinsel kimse diğer önemli yaşam olaylarından ve özelliklerinden soyutlanamaz. Örneğin; hastalık, aile sorunları, meslek sorunları, yaşlanma, göç eşcinsel kimlik oluşumunu da etkiler. Stres verici diğer yaşam olaylarının varlığında tedavinin daha karmaşık olduğunu bilerek çalışmak durumundayız.

Grup çalışması: GLB kişiler yaşam boyu beklenmedik bir zamanda, herhangi bir yerden gelebilecek, hatta yaşamı da tehdit edebilecek ağırlıkta, şiddet içerebilen ayrımcılık ve davranışlara, bazen varlığına tam emin olamayacak örtülü psikolojik tutumlara maruz kalmaktadır. Bu tür davranışlar kaçınılmaz olarak GLB kişilerin ruh sağlığını ve sağlıklı bir kendilik algısı gelişimini ciddi şekilde zedelemesine yol açar. Kimliği onaylayan psikoterapide bu uygunsuz davranışlara karşı güvenliğin sağlanması tartışılırken bu davranışların insan hakları ihlali olduğu, uygunsuzluğu, zarar vericiliği ve kişinin ruh sağlığını da etkilediği çerçevesinde konuşulur.

Eşcinselliğe karşı sert tutum ve hatalı inanışların yaygın olduğu Türkiye'de GLB bireylerin çevreye açılması zorlu bir süreçtir. Sosyalleşme veya açılma girişimleri sırasında yaşanan olumsuz deneyimler önceki evrelere dönüşe neden olabilir. Yeniden gizlenme ve kapanma açılmanın önünü kapar. Bu nedenle koşullar uygunsa bireysel tedavi devam ederken grup çalışmasının eklenmesi terapi sürecinde destekleyici olabilmektedir. Klinik ortamda GLB bireylerden oluşan bir grup bir yandan güvenli ortamda sosyalleşme imkanı verdiği gibi, diğer yandan kendine yardım grubu olarak da işlev görür. İdeal olan, doğal sosyal çevrede var olan gruplarla ilişki kurulmasıdır. Eğer o kentte veya bölgede bir GLB örgütlenmesi varsa, tedavi devam ederken bireyin onlarla tanışması da, oradan elde edilen materyalle çalışılması da yararlı olacaktır. Benzerlerinin olduğu ortamlara gitmeye hazır olmadığı veya bunun riskli olabileceği düşünülen bireylerde internet veya telefon iletişimi kurulması da sık kullanılan yöntemlerdendir. Bu amaçla GLB kişiler konusunda uygun bilgi veren yazılı materyal adreslerinin tanıtılması da yararlı olacaktır. Türkiye'de Kaos-GL, Lambda, LİSTAG gibi adreslerin önerilebilir olması GLB bireylerle çalışan profesyonellere önemli bir kaynak sağlamıştır.

Sonuç Olarak; Cinsel yönelim bir seçim değildir, bu nedenle yasaklarla ortadan kaldırılamaz, özenilerek benimsenemez veya değiştirilemez. Cinsel yönelimi değiştirmek için farklı psikoterapiler psikoanalitik yaklaşımlar, davranışçı tiksindirerek kaçınma oluşturacak, caydırması beklenen tedaviler kullanılmıştır. Hatta, yetmişli yılların sonuna kadar, İngiltere gibi bazı ülkelerde zorunlu olarak uygulanan bu tedavilerden hiçbiri kişinin varlığını değiştirmede etkin olmamıştır. Ruh sağlığı çalışanları kimsenin yönelimini değiştirmiyor. Sadece, ergen, erişkin ileri yaşta hangi yaşta olursa olsun, kişinin kim olduğunu tanımasına yardım etmeyi vaat edebilir. Kişinin kendisini tanımasını kolaylaştıran soruları sansürlü, suçluluk duymadan sorması için ortam yaratabilir. GLB olmak aynı zıtcinsel olmak gibi sekse sınırlı bir durum olmayıp bir var olma biçimidir. GLB kişilerin kendilerini tanımasına ve kabule yönelik yaklaşımları içeren tedaviler (GAT), kimseyi LGB olmaya teşvik etmeyen yansız bir yaklaşımla eşcinselliği olumlayan tedaviler olarak uygulanmaktadır.

Kaynaklar:

1. American Psychological Association. (1998). Appropriate therapeutic responses to sexual orientation in the proceedings of the American Psychological Association, Incorporated, for the legislative year 1997. *American Psychologist*, 53(8), 882-939.
2. American Psychological Association. (2000). Therapies focused on attempts to change sexual orientation (reparative or conversion therapies). Retrieved July 5, 2008, from www.psych.org/edu/other_res/lib_archives/archives/197310.pdf.
3. American Psychological Association. (2002). Ethical principles of psychologists with lesbian, gay and bisexual clients. *American Psychologist*, 55, 1440-1451.
4. American Psychological Association. (2005). APA policy statements on lesbian, gay and bisexual concerns. Retrieved July 4, 2008, from <http://www.apa.org/pi/lgbcpolicy/pshome.html>
5. Cass V. 1979 Homosexual identity formation: a theoretical model. *Journal of Homosexuality* 4: 219-235
6. Canadian Psychological Association. (1995). Canadian code of ethics for psychologists. [On-line]. Available: <http://www.cycor.ca/Psych/ethics/html>
7. D'Augelli, A. R., Hershberger, S. L., & Pilkington, N. W. (1998). Lesbian, gay, bisexual youth and their families: Disclosure of sexual orientation and its consequences. *American Journal of Orthopsychiatry*, 68, 361-371.
8. K.J. Bieschke, R. M. Perez, & K. A. DeBord (Eds.). (2007). *Handbook of counselling and psychotherapy with lesbian, gay, bisexual and transsexual clients*. Washington, Dc: American Psychological Association.
9. Kathleen Ritter and Anthony Terndrup, (2002). *Handbook of Affirmative Psychotherapy with Lesbians and Gay Men*. New York: Guilford.
10. Herek, G. M., Gillis, J. R., & Cogan J. C., (2009). Internalized stigma among sexual minority adults: Insights from a social psychological perspective. *Journal of Counseling Psychology*, 56, 32-43.
11. Harrison J (1987) *Counseling Gay Men*, *Handbook Counseling and Psychotherapy Man*. Scher M, Stevens M, Good G, Eichenfield GA (220-231) Sage Press.
12. Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129, 674-697.
13. Yüksel Ş (2010) Eşcinseller, Sosyal Dışlama ve Yoksulluk, *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni* 13, 11-16

10.2. Eşcinsellerde Cinsellik

Ayşen Çoşut Çakmak*, Münevver Hacıoğlu Yıldırım*

*Psikiyatri Uzmanı

Cinsellik alanında çalışan birçok klinisyen, DSM sisteminin cinsel işlev bozukluklarını tanımlamada yetersiz ve taraflı olduğunu düşünmektedir. Cinsel işlev bozuklukları heteroseksüellerde eşcinsellere oranla çok daha fazla çalışılmış olmasına karşın, heteroseksüellerde de DSM sisteminin sorunları yeterince tanımlayamadığı düşünülmektedir. Eşcinsellerde cinsel işlev bozukluklarına ilişkin ise hala herhangi bir sınıflandırma sistemi bulunmamaktadır. (Hollows 2007, . Damon, Rosser 2005) Yapılan klinik araştırmalar eşcinsellerde heteroseksüellerle benzer olan ve daha önce hiç tanımlanmamış bazı cinsel işlev bozuklukları, cinsel sorunlar tanımlamaktadır (Sandfort, de Keizer 2001, Rosser ve ark 1997, Nichols ve Shernoff 2007).

Eşcinsel Erkeklerde Cinsel İşlev Bozuklukları

Erkek eşcinsellerde cinsel sorunlar AIDS sonrasında belirgin olarak dikkati çekmiştir. AIDS'in yayılmasında erkek eşcinselliğinin rolü olduğu düşünülmüş ve bu nedenle erkek eşcinsellerde cinselliğin nasıl yaşandığı konusunda daha fazla araştırma yapılmıştır (Kusick 1985, Catalan, Meadows 2000).

Erkek eşcinsellerde azalmış cinsel istek bozukluğu:

Erkek eşcinsellerde cinsel istek konusunda yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Azalmış cinsel istek bozukluğu kimi araştırmacılara göre erkek eşcinseller arasında en sık rastlanan cinsel işlev bozukluğudur. Eşcinsel erkeklerle yürütülen bir araştırmada iki kişiden biri yaşamlarında en az bir kez cinsel isteksizlik dönemi yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bunda olumsuz cinsel deneyimlerinin ve/veya eşcinselliğe olumsuz bakışlarının etken olabileceği düşünülmüştür (Rosser ve ark 1997).

Cinsel tiksinti bozukluğu:

Eşcinseller arasında görüldüğü bildirilen bir bozukluktur ancak sıklığı ve görülme şekli konusunda yeterli araştırma bulunmamaktadır.

Erkek eşcinsellerde uyarılma bozukluğu:

Heteroseksüel erkeklerde olduğu gibi eşcinsel erkeklerde de uyarılma bozuklukları konusunda çalışmalar fizyolojik uyarılmaya, sertleşme bozukluklarına odaklanmıştır (Breyer ve ark 2010, Seibel ve ark 2009). Subjektif uyarılma ile ilgili veri oldukça azdır. Yapılan çalışmaların bir yetersizliği de eşcinsel erkekler için cinselliğin ve uyarılmanın ne olduğunun tanımlanmasına dayanmıyor olmasıdır.

Sertleşme bozukluğu tanımlaması daha çok heteroseksüelliğe ve genitallere odaklanmış bir cinsellik anlayışı ile yapılmaktadır. Tüm cinsel yaşantılarda olduğu gibi, eşcinsel erkekte de cinsel birleşme dışında uyarılmanın nasıl yaşandığının değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca cinsel uyarılma hissedilen her eşcinsel erkeğin sertleşmesinin olması beklenmeyebilir. Eşcinsel erkeklerde salt genitallere odaklanarak cinsellik değerlendirildiğinde de sadece sertleşmeyi değerlendirmek yeterli olmayabilir. Erkek eşcinselliğinde en azından partnerlerin birinde anal bölge uyarılma sorunlarının da cinsel işlev bozukluklarına neden olabileceği gösterilmiştir (Rosser ve ark 1997). İlk çalışmalarda eşcinsel erkeklerde daha fazla sertleşme bozukluğu olduğuna dair bulgular olsa da sonraki araştırmalar bunu desteklememiştir (Seibel ve ark 2009, Bancroft ve ark 2005).

Boşalma bozuklukları:

Erken boşalma heteroseksüel erkeklerde en sık görülen cinsel işlev bozukluğudur. Eşcinsel erkeklerde de benzer sıklıkta karşılaşıldığını ve önemli bir sorun olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır. Ancak erken boşalmanın eşcinsel erkeklerde heteroseksüel erkeklere oranla daha az görüldüğü de bildirilmiştir. Eşcinsel erkeklerde önemli bir sorun olarak erken boşalma kadar sık olmamakla birlikte geç boşalma da bildirilmiştir (Hirshfield ve ark 2010, Lauve ark 2008).

Anodisparoni:

Erkek eşcinsellerde cinsel birleşme sırasında penisi içine alan (reseptif) partnerde anal bölgede hissedilen ağrı olarak tanımlanmıştır. Eşcinsel erkeklerde cinsel işlevlerin değerlendirildiği bir araştırmada içine girilen partnerde sık denebilecek bir oranda olduğu saptanmıştır. Anal bölgenin tıbbi hastalıklarının, cinsel mitlerin, psikolojik etkenlerin, birleşme öncesi anal bölgenin yeterince uyarılmamasının, giriş pozisyonunun anal ağrıya neden olabileceği belirtilmiştir (Rosser ve ark 1997).

Eşcinsel Kadınlarda Cinsel İşlev Bozuklukları

Cinsel sıklık ve istek:

Blumstein ve Schwartz (1983), lezbiyen çiftlerin, erkek eşcinsel ve heteroseksüel çiftlerden daha az sıklıkla cinsellik yaşadıklarını bildirmiştir. Bu çalışmada, 10 yıldır beraber yaşayan lezbiyen çiftlerin, ayda birden daha az sıklıkla cinsellik yaşadıkları saptanmış ve bu sonuçlardan yola çıkılarak lezbiyen çiftlere özgü cinsel sıklıkta, düzenli ilişki süresi uzadıkça –özellikle ilk iki yıl içinde ve sonrasında- cinsel ilişki sıklığında azalmayı ifade eden “bed death”(yatak ölümü) terimi literature kazandırılmıştır (Corwin 2010). “Bed death” olgusunu destekleyen çalışmaların (van Rosmalen-Nooijens ve ark. 2008) yanında, desteklemeyen çalışmalar da (Coleman ve ark. 1983, Matthews ve ark. 2002, Meana ve ark. 2006) mevcuttur. Bed death’in ampirik değerlendirmeden ve açıklıktan yoksun olsa da, klinik tabloya dönüşmüş bir mit olduğunu savunan Iasenza, bu miti savunanların lezbiyenlerin cinsel yaşantılarını aşırı genellediklerini ve lezbiyen deneyimlerin çeşitliliğini belirsizleştirdiklerini öne sürmüştür (Iasenza 2002). Cinsel istekte azalma, “bed death” in nedeni olarak görülmekteyken, genellikle simbiyotik yaşam, biyolojik faktörler, yaş gibi sekonder nedenlerle ilişkili olarak tarif edilmiştir (van Rosmalen-Nooijens ve ark. 2008, Tracy ve Junginger 2007).

Cinsel uyarılma:

Aynı cinsiyetteki çiftlerin, benzer hayat olaylarıyla başa çıkma deneyimlerinin, bu kişilerin birbirlerini daha iyi anlama ve birbirlerine destek olmalarına yardımcı olduğu (Baerber 2009); birbirleriyle daha iyi cinsel empati kurabildikleri; birbirleriyle daha iyi iletişime girebildikleri ve bunun cinsel işlevleri olumlu etkilediği ileri sürülmüştür. Lezbiyenler ile heteroseksüel kadınların karşılaştırıldığı çalışmalarda, cinsel uyarılabilirliğin lezbiyenlerde, heteroseksüel kadınlardan daha fazla olduğu bildirilmiştir (Coleman 1983, Nichols 2004, Baerber 2009). Amerika’da yapılan bir çalışmada, ıslanma sorunu eşcinsel kadınlarda heteroseksüel kadınlara göre anlamlı derecede az bildirilmekte iken, (Nichols 2004) Çin’de yapılan bir çalışmada, eşcinsel kadınlarda ıslanma güçlüğüne, heteroseksüel kadınlardan daha fazla olduğu bildirilmiştir. (Lau ve ark. 2006) Eşcinsel cinselliği ile ilgili kısıtlı sayıda yapılan çalışmalarda, farklı ülkelerde saptanan farklı bulguların, ırk, din, ekonomik değişkenler gibi faktörlerden beslenen “cinsel azınlık” olmanın beraberinde getirdiği kendine has sorunlarla ilişkili olabileceği akla gelmektedir.

Orgazm:

Beş yıllık evli heteroseksüel kadın ve beş yıldır cinsel açıdan aktif lezbiyenlerin karşılaştırıldığı çalışmada, heteroseksüellerin%17’si, lezbiyenlerin ise %7’sinin hiç orgazm yaşamadığı bildirilmiştir (Peplau ve ark. 2004). 407 lezbiyen ve 370 heteroseksüelin karşılaştırıldığı çalışmada, lezbiyen kadınlarda orgazm sıklığının daha fazla olduğu saptanmıştır. Lezbiyen kadınların açılmaya sosyal uyumunun ve daha çeşitli orgazm yöntemleri kullanmalarının, cinsel açıdan daha fazla doyum yaşamalarında etkili olabileceği öne sürülmektedir (Coleman 1983). Lezbiyen çiftlerin birbirlerine cinsellik için daha fazla zaman ayırmaları, cinsel oyuncak kullanımı gibi cinselliğin çeşitliliğini arttıran girişimlerde bulunmaları, sevişmelerinde genital olmayan uyarılara daha fazla yer vermelerinin de orgazm ve doyum sıklığını arttıran önemli faktörler olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan, cinselliğe yeterli ve kaliteli zaman ayırmak, orgazm deneyimi açısından anlamlı fark yaratmaktadır (Nichols 2004, Baerber 2009).

Cinsel Ağrı Bozuklukları:

Eşcinsel kadınlarda cinsel ağrı bozukluklarına yönelik çalışma bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, eşcinsel erkek ve kadınların cinsel sorunları ile ilgili çok az çalışma bulunmaktadır. Yapılmış çalışmalar da heteroseksüel cinselliği esas alınarak kurgulanmıştır. Bu nedenle eşcinsel bireylerle yapılan cinsel işlev ve bozukluğu araştırmalarının sonuçlarını ihtiyatla değerlendirmek ve genelleştirmemek gerekir.

Kaynaklar:

1. Bancroft J, Carnes L, Janssen E (2005) Erectile and ejaculatory problems in gay and heterosexual men. Arch Sex Behav ,34:285-97.
2. Beaber TE, Werner PD (2009) The relationship between anxiety and sexual functioning in lesbians and heterosexual women. J Homosex, 56(5): 639 — 654.
3. Breyer BN, Smith JF, Eisenberg ML ve ark. (2010) The impact of sexual orientation on sexuality and sexual practices in North American medical students. J Sex Med, 7:2391-400.
4. Catalan J, Meadows J (2000) Sexual dysfunction in gay and bisexual men with HIV infection: evaluation, treatment and implications. AIDS Care 12:279-86.
5. Coleman EM, Hoon PW, Hoon EF (1983) Arousability and sexual satisfaction in lesbian and heterosexual women. J Sex Res, 19(1):58-73
6. Corwin G (2010) Sexual Intimacy for Women:A Guide for Same-Sex Couples. Berkeley. Seal Press, pp11-13.
7. Damon W, Rosser BR (2005) Anodysparonia in men who have sex with men: prevalence, predictors, consequences and the development of DSM diagnostic criteria. J Sex Marital Ther ,31:129-41.
8. Hirshfield S, Chiasson MA, Wagmiller RL ve ark. (2010) Sexual dysfunction in an internet sample of U.S. men who have sex with men. J Sex Med, 7:3104-14.
9. Hollows K(2007) Anodyspareunia: a novel sexual dysfunction? An exploration into anal sexuality. Sex Relation Ther,22:429-43.
10. Iasenza S (2002). Beyond ‘lesbian bed death’: the passion and play in lesbian relationships. J Lesbian Stud, 6(1):111 – 120.
11. Lau JT, Kim JH, Tsui HY (2006) Prevalence and factors of sexual problems in Chinese males and females having sex with the same-sex partner in Hong Kong: apopulation-based study. Int J Impot Res,18(2):130-40.
12. Lau JT, Kim JH, Tsui HY (2008) Prevalence and sociocultural predictors of sexual dysfunction among Chinese men who have sex with men in Hong Kong. J Sex Med , 5:2766-79.
13. Matthews, A, Tartaro, J, Hughes, T (2002) A comparative study of lesbian and heterosexual women in committed relationships. J Lesbian Stud, 7:101–114.
14. Mc Kusick L, Horstman W, Coates T (1985) AIDS and sexual behavior reported by gay men in San Francisco. Am J Public Health, 75:493-6.
15. Meana M, Rakipi RS, Weeks G (2006) Sexual Functioning in a non-clinical sample of partnered lesbians. J Couple Relatsh Ther, 5(2):1-22.
16. Nichols M (2004) Lesbian sexuality/female sexuality: Rethinking ‘lesbian bed death.’ Sex Relation Ther, 19: 363–371.
17. Nichols M. Shernoff M (2007) Therapy with sexual minorities: Queering practice. Principles and Practice of Sex Therapy, Leiblum SR (ed.), New York- London. The Guilford Press, pp. 379-415.
18. Peplau LA, Fingerhut A, Beals KP (2004) Sexuality in the relationships of lesbians and gay men. The Handbook of sexuality in close relationships, Harvey JH, Wenzel A, Sprecher S (Ed) New Jersey.Taylor&Francis, pp.349-370.
19. Rosser BRS, Metz ME, Bockting WO ve ark.(1997) Sexual difficulties, concerns, and satisfaction in homosexual men: An empirical study with implications for HIV prevention. J Sex Marital Ther , 23(Suppl 1):61-73.
20. Sandfort TGM, de Keizer M (2001) Sexual problems in gay men:An overview of empirical research. Annu Rev Sex Res,12:93-120.
21. Seibel SL, Rosser BRS, Horvath KJ ve ark. (2009) Sexual Dysfunction, Paraphilias and their Relationship to Childhood Abuse in Men who have Sex with Men.Int J Sex Health, 21:79-86.
22. Tracy JK, Junginger J (2007) Correlates of lesbian sexual functioning. J Womens Health, 16(4):499-509.
23. van Rosmalen-Nooijens KA, Vergeer CM, Lagro-Janssen AL (2008) Bed death and other lesbian sexual problems unraveled: a qualitative study of the sexual health of lesbian women involved in a relationship. Women Health, 48(3):339-62.

10.3. LGBT Aktivist Hareket

Ali Erol*

*KAOS - GL

“Hastalık”tan “Hak” Talebine; “Homoseksüel”den “LGBT” Aktivizmine!

Eşcinsel yönelimli insanların en az heteroseksüel insanlar kadar çeşitlilik gösterdiklerini biliyoruz. Eşcinsel yönelim her tür dinsel, etnik, sosyokültürel, mesleki ve politik grupta birbirine yakın oranlarda görülüyor. Bununla birlikte eşcinsel bireyler yaşadıkları alanlarda kendi eşcinsel olma hallerini kültürel, sosyal, yasal ve politik nedenlerden ötürü yeterince ortaya koyamıyorlar. Medyanın sunduğu eşcinsel stereotipleri de toplumun farklı kesimlerinden farklı hayat alanlarından eşcinsel bireylerin ortaya çıkmalarına, eşcinsel hallerinin görünür olmasına engel olabiliyor.

Toplumda damgalanmayan ve ayrımcılığa uğramayan eşcinsel pratiklerin yeterince görünmemesinden dolayı eşcinsel bireyler Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans (LGBT) topluluğun çeşitliliğini, farklı varoluşları ve eşcinsel olma hallerini gözlemleyemiyor, kendi gibi insanlara ulaşmakta güçlük çekebiliyor. Bu durum da beraberinde eşcinsel bireylerin kendi eşcinsel olma halleriyle barışmalarını ve kendilerini pozitif bir şekilde gerçekleştirmelerini ve toplumda var olmalarını engelliyor, en iyimser deyişle geciktirebiliyor.

Türkiye’de tek tip bir eşcinsellik olmadığını biliyoruz. Bugün hâlâ kendimiz olmamızı engellemek için elinden geleni yapan, pek çoğumuzu boğan sıkıntılar mevcut. Yüzümüzü birbirimize döndükçe, eşcinsel olma hallerimizi paylaştıkça soluk aldığımız alanların genişlediğini gördük; soluk aldığımız alanlar genişledikçe daha çok kendimiz olduk. Hem yalnız olmadığımızı bir kez daha gördük hem de her pratiğin ve halin kendi varoluşunda değerli olduğunu gösterdik.

Açıldıkça, kendimizi ifade edip varoluşlarımızı ortaya koydukça eşcinsel olma hallerimizle birlikte Türkiye toplumu da dönüşüyor. Türkiye’deki eşcinsel olma hallerinin ortaya konması sadece LGBT bireylerin kendi topluluğundaki çeşitliliği görmesi ve kendi varoluşuna dair güven artırıcı bir etkiyle sınırlı kalmıyor. Sonrasında hem sivil toplumun hem de kamunun demokratik algısını gözden geçirme konusunda da uyarıcı oluyor.

Türkiyeli LGBT’lerin mücadelesi hem Türkiye toplumunu dönüştürüyor hem de bu süreçte eşcinsel olma halleri değişip dönüşüyor ve yeniden kuruluyor. 20 yıl önce, “bu toplumda sadece heteroseksüeller yaşamıyor, biz de varız!” diye ortaya çıkmıştık. İşte, Türkiye’de eşcinsellerin örgütlenme tarihi, tam da bu açılma pratikleri ve adım adım yürüme seyri ile ortaya çıktı ve gelişti...

Örgütlenme...

Türkiye’de eşcinsellerin örgütlenme seyri dediğimizde koca bir tarihten bahsedemiyoruz. En fazla 15-20 yıl geriye gidebiliriz. Bunun anlamı, Türkiye’de kim nasıl adlandıırırsa adlandırsın kendi cinsine dönük olan insanların bir araya gelme, örgütlenme süreçlerinin tarihi aynı zamanda kendilerini yaratma tarihi olarak okunabilir. Türkiye’de bugün bir eşcinsel örgütlenmesinden bahsediyorsak bu örgütlenmeyi doğrudan eşcinsel bireyler kendilerini kurma sürecinde ortaya koydular.

Türkiye’de eşcinseller iki sorunu iç içe yaşadı. İlki eşcinselliğin olumsuz algılanması ile eşcinsel bireylerin ortaya çıkamaması, kendi içine kapanma hali söz konusuydu. Diğer talihsizlik de eşcinsel hareketin örgütlenmesinin 12 eylül sonrası her türlü örgütlenmenin sorun olduğu devreye gelmesi. 80’lerde daha doğmamış olanlar bile bir şekilde farkındadırlar, 12 Eylül’le birlikte Türkiye’de toplum sadece siyasi değil, sosyal kültürel her türlü örgütlenmenin göze batması iki insanın bir araya gelememesi ve bu tür ilişkilenden sosyal, kültürel, politik her ne çıktı söz konusu olacaksa buna dair her türlü şeyin ezildiği, ortadan kaldırıldığı ve bir daha ortaya çıkmasının mümkün olduğunca geciktirilmesi üzerine bir politika hayata geçirildi. Bunun yansıması örgütlenme fikrinin tamamen çizilmesi, insanların zihninden atılması, bir korku nesnesi, uzak durulması gereken bir şey olarak görülmesine yol açtı.

Haliyle biz sıradan eşcinseller olarak böyle bir sosyal, kültürel, politik atmosfer içinde doğduk. Kendimiz eşcinsel olduğumuzu fark ettik. Elbette ki bu adlandırmalar farklı olabiliyor. Bizden beklenen bir şey, bizi içine almaya çalışan bir kalıp var ve biz bu kalıba uymuyoruz. Önce biz kendi kendimizin farkına varıyoruz. Farkına varma süreçlerimiz, içinde bulunduğumuz sosyal, kültürel ya da politik, ailevi hatta dinsel, mesleki ilişkilere göre değişebiliyor. Kimimiz “evet ben bir eşcinselim” diye ilk cümlesini çok rahat kurabiliyor. Kimimiz, kendi iç barışını yakalama sürecimizde, şu üç günlük yalan dünyayı kendine zehir edebiliyoruz, kimimiz de kendi dengesini, kendisini kabul ettiği kurduğu halde, işyeri, yurt, aile, sosyal arkadaş çevresi vs. gibi bir nedenle kendini gizlemeğe devam ediyor ve yaratamayabiliyor. Bu durum kaçınılmaz olarak beraberinde atılan adımları da şekillendiriyor.

Türkiye’li eşcinsellerin örgütlenme seyri öncelikle bir araya gelme arayışları ile başladı. Ankara ve İstanbul metropollerinde eşcinselliğe dair kurulan ilk cümleler 80’lerin ikinci yarısıyla görünür oluyor. İkinci adım, 20 yıl kadar önce, Ankara’da Kaos GL ile İstanbul’da da Lambdaistanbul ile atıldı diyebilirim. Bundan önce bir araya gelme süreçlerinde biz şunu diyorduk, partner bulsak da bulamasak da ağlıyoruz. Bulamasak yalnızız ne olacak diye ağlıyoruz, bulursak, nerede nasıl yaşayacağız diye ağlıyoruz. Nasıl bir ilişki kuracağız, nerde neyi nasıl paylaşacağız. Bunların sadece maddi, fiziki sosyal ortamlar olmaması değil, biz ilişkilendirirken bir eşcinsel olarak, kendi cinsini arzulayan kadınlar ve erkekler olarak neyi nasıl şekillendireceğiz. Aslında bunun da bilgisi ve tecrübesi yoktu. Çünkü önümüzde olumlu ya da olumsuz örnekler yoktu. Açıkça görülebilen, hepimizin bildiği Bülent Ersoy ve Zeki Müren örnekleri var. Tamam, bu ikisi ve benim dışımda başka kimse yok mu? Yalnız mıyım? Ama aslında onlara da benzemiyorduk. Özellikle bir araya gelme, kendini adlandırma süreçlerinden sonra daha çok konuşma aşamasına geçildi. Türkiye’deki eşcinsellerin örgütlenme seyri deneyi yanıla doğrudan eşcinsel kadın ve erkeklerin kendilerinin yarattığı öz bir deneyim oldu. Doğrusu ile yanlışı ile bu 15-20 yıllık süreç aslında hem kendi eşcinselliğini kurarken aynı zamanda örgütlenmesini de kurduğu bir süreç oldu.

Türkiye’de 80’lerin ikinci yarısında feminizmle birlikte kadınların kendi bağımsız öz örgütlenmeleri de ortaya çıktı. İnsanların bulunduğu sosyal, politik ya da kültürel ortamlardan hareketle feminist çeşitlilik de oluştu. Aynı zamanda insanların durduğu yere göre eşcinseller ile ilişkileri de şekillenyordu. Örneğin her türlü egemenlik ilişkisini sorguladıkları halde zorunlu heteroseksüelliği sorgulamıyorlardı.

Burada yeni bir aşamaya geçiyoruz. Daha önce eşcinseller kendileri gibi olan insanları aradılar, buldular, dertleştirdiler, bazen bir araya geldiler, bazen ayrı düştüler. Eşcinseller, 90'ların başında, Ankara ve İstanbul'da geri dönülmez bir şekilde resmi olmayan, formel olmayan bir örgütlenme süreçlerine girdiler. İkinci bir aşama da artık kendi dışındaki ilişkileri ve örgütlenmeleri de etkilemeye, dönüştürmeye başladılar. Elbette ki dönüşüm süreci her yapıda aynı gitmedi. Örneğin kadın hareketi, ya da feminist hareket çok hızlı bir şekilde bu eksiğini tamamladı. Bugün kadın hareketi içinde tartışma bitmemiş olmasına rağmen kadın hareketi ya da feminist hareketin samimi bir şekilde cinsiyetçiliği artı olarak heteroseksizmi ve zorunlu heteroseksüelliği sorguladığını, eşcinsel kadın ve erkekleri ya da bugün daha geniş bir şekilde Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, Transeksüellerin (LGBT) de varoluşlarını tanıdığını, ortaklaşabildiğini görüyoruz. Ama ne oluyor, diğer yapılar örneğin sendikal yapılar çok daha ağırdan gidiyor. Kaos GL'yi oluşturanlar içinde işçiler, memurlar da vardı. Sendikalarla ilişkilene daha doğrudan olabiliyordu ama sendikaların değişip dönüşmesi çok daha zor olabiliyor. İkinci aşama olarak formel, resmi aşamaya geçinebiliriz. Eşcinsellerin örgütlenmelerinin de dâhil olduğu, özellikle 68 özgürlükçü dalgası ile ortaya çıkan yapılar, bunlara yeni toplumsal hareketler deniyor, bunlar kurumsallaşmış resmi örgütlenmelere karşı çıkan hareketler. İster 3. Dünya ülkelerinde olsun, ister Batı Avrupa'da olsun, ister eskinin deyiimiyle doğu bloğunda olsun, mevcut örgütlenmelere karşı kendi sesini çıkaramayanların, kendi sözünü söyleyemeyenlerin, kadınların, eşcinsellerin, çevre politikalarına karşı ekolojik hareketin, etnik hareketlerin seslerini, sözlerini duyuran hareketlerdi bunlar. Aynı zamanda bir merkeze bağlı olmayan, daha çok ağ bağlantısıyla bir araya gelen, tanımlanmış bir sorun etrafında yan yana gelen yapılanmalar. Dolayısıyla bu hareketler içerisinde aynı zamanda eşitlikçi bir ilişki de söz konusu. İşte hiyerarşinin olmaması, dilin militarist olmaması. Sadece kendi sorunuyla değil aynı zamanda cinsiyetçi olmayacak gibi bir birini kesen sorunlarla da kendini tanımlayan yapılar. Eşcinsel hareket de aynı şekilde kuruldu diyebiliriz.

1993'den 2005'e kadar Lambdaistanbul, Kaos GL aslında bir örgütlenme olmakla birlikte formel, kayıtlı bir yapıları yoktu. İnsanlar bir araya geliyordu, sorunlar şu, ne yapacağız kim yapacak, bunu sen yapacaksın, şunu ben yapacağım, nasıl eşgüdüm sağlayacağız, işte Pazar toplantıları yapacağız şeklinde her olay herkese açık toplantılarda karar verilip uygulanıyordu. 2005'te ilk Kaos GL'nin tüzük hazırlaması ve kayıtlı bir dernek olmak için Ankara Valiliğine başvurması söz konusu oldu. Burada Türkiye'li eşcinseller yeni bir şeyle karşı karşıya kaldı. Şimdiye kadar ne derdik, Türkiye'de eşcinsellik suç değildir, yasak değildir derdik. Aslında adı konulmuyordu, sistem eğer bir şekilde ezmiyorsa görmezden geliyordu. Ama valilik, kaymaklık gibi kamu kurumları ilk defa resmi olarak 2005'de eşcinsel derneği olarak kendini kaydettirmek isteyen bir dernekle karşılaştı.

Dolayısıyla ilk tepki "hukuka ve genel ahlaka karşı", bunlar kurulamaz diye geldi. Ama savcılık ilginç bir şekilde, "hayır devir değişti, kendine gey, lezbiyen diyen insanlar var, bunlar akademide kullanılıyor, sadece akademide değil günlük dilde de kullanıldığı, ahlakla sınırlandırılmayacağı, genel ahlakın da devirden devire toplumdaki topluma, aynı toplum içinde farklı zamanlarda değişip dönüştüğünü" söyledi. Valilik de buna itiraz etmeyince Kaos GL'nin tüzüğü ilk eşcinsel derneği olarak onaylandı. Bunun hemen ardından diğer gruplar formel sürece girmek için başvurdu. Ankara'da ikinci bir dernek, Pembe Hayat; ardından Bursa'da Gökkuşluğu ve İstanbul'da, Lambdaistanbul; sonra İzmir'de, Siyah Pembe Üçgen. Formel veya inisiyatif şeklinde devam eden LGBT örgütlenmeleri...

Bugün eşcinsel haklarının insan hakları bütününe bir parçası olduğu kabul edilebiliyor. Ama yaratılan her alan –keşke böyle olmasaydı- doğrudan eşcinsellerin kendilerinin yarattığı alanlar oldu. Kendi öz örgütlenmeleri de bu şekilde oldu. Herhangi bir yapıdaki artı kurulan pozitif cümleler de eşcinsellerin zoruyla oldu. Dolayısıyla 15-20 yıllık süreci düşündüğümüzde eşcinsellerin örgütlenme seyri de olmuş bitmiş, tamamlanmış değil.

Kaos GL, bir sürü güzelliği bu topluma taşıdı. Bu güzelliklerden bir tanesi çeşitliliklerin altını çizmekti. Dergisiyle, eylemleriyle bunların resmini çizmeye çalıştı. Kaos GL sürecinde olsun, genel olarak eşcinsel örgütlenme sürecinde olsun, hiçbir şey dışlanmadı, bastırılmadı. Diğer taraftan bu çeşitlilik belki mesleki örgütlenmelerde olabilir, ama onun dışında Türkiye’de var olan bildik geleneksel yapılarda olmayabilir. Yekpare bir yapıdır. Orada çeşitliliklerin kendilerini ortaya koymalarına müsaade edilmez pek. Bu tamamen yeni toplumsal hareketlerin şekillendirdiği ve ortaya koyduğu bir şey. Eşcinsel hareket de buna paralel gelişti. İnsanın olduğu her yerde eşcinseller de olabilir diyordu. Peki, bu ne anlama geliyor? Aslında bir toplumda ne kadar sosyal, kültürel, politik, mesleki insan çeşitliliği varsa bu aynı zamanda eşcinsel varoluşların çeşitliliğine de yansıyor. Bizim yapmamız gereken kapalı bir kutu sadece tek merkezli bir yapı olarak değil, bu çeşitliliği kapsayacak bir şekilde örgütlenme olursa olur diyorduk, nitekim böyle de oldu. Eşcinsel örgütlenme kendini böyle var edebildi.

İnkâr edilemeyen, tartışılan, konuşulan bir konu olarak eşcinsellik uzun zamandır gündemde yerini alıyor. Eşcinsel dergileri, eşcinsel kültür merkezleri, eşcinsel sempozyumları ile 1 Mayıs’larda, savaş karşıtı mitinglerde dalgalanan gökkuşağı bayraklarıyla bu toplumun sadece heteroseksüellerden oluşmadığı görülüyor.

Sosyal kültürel hayatlar, ilişkiler değişirken yasalar aynı paralelde ilerlemiyor. TBMM’i tarihinde ilk kez eşcinsellere, görünür gerçek eşcinsellere kapılarını açıyor; dinliyor ama henüz kaale almıyor. Cumhuriyet’in ilan edildiği Meclis’in çatısı altında “eşcinsel” sözü hâlâ en büyük küfür niyetine telaffuz ediliyor. Ayrımcılık, Türkiye’de yasal açıdan suç teşkil ediyor. Eşcinseller, cinsel yönelim ayrımcılığının da suç olarak tanımlanmasını istiyor ama talepleri karşılık bulmuyor. Eşcinsel davranış Türkiye’de suç değil ama çalışma hayatında cinsel yönelim ayrımcılığı görünmez bir şiddet olarak eşcinsellerin karşısına çıkıyor. Pek çok uzman ve klinik hâlâ kendilerine aileleri veya kurumları tarafından zorla getirilen eşcinsel bireyleri “tedavi” etmeye ve dönüştürmeye kalkabiliyor. Askeriye ise Türkiye’nin en güçlü ve söz sahibi kurumu olarak zaten kimseye fikir sormuyor ve işin en doğrusunu kendisinin bildiğine inanıp yoluna devam ediyor. Eşcinsel subaylar, askeri ceza kanununun 153. maddesine göre, “gayri tabii mukarenet”, nitelmesiyle işten atılıyorlar ve haklarını arayamıyorlar. Askeri psikiyatri hâlâ 1973’ten kalan ve dünyanın terk ettiği uygulamalarla, eşcinselliği, hastalık olarak görüyor.

LGBT örgütlerin ortaklaştığı sözlerle bitirelim: Bu toplumda sadece heteroseksüeller yaşamıyor; biz de varız! Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığına Hayır! Nefret Cinayetlerine Son! Homofobi ve Transfobiye Son!

BÖLÜM 11 LGBT AİLELERİ

11.1. LİSTAG (LGBT Aileleri İstanbul Grubu) Süreci

Günseli Dum*

*LİSTAG Aktivisti

LİSTAG, 2008’den beri aile üyelerinden birisinin eşcinsel, biseksüel ve/veya trans olduğunu öğrenen aileler için bir destek grubu olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Önce çocukları arkadaş olan iki annenin tanışması, çocuklarının eşcinsel olduğunu bilen bir anne ve baba ile bir araya gelmesi ve bir trans annesinin de katılımıyla ilk toplantılar başladı. Bu toplantılarda aileler, yaşadıklarını paylaşp, yalnız olmadıklarını gördüler ve çocuklarının LGBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans) olduğunu bilen ama kabullenmede sorun yaşayan başka ailelere de ulaşmaya başladılar.

Çalışmalarımızın önemli bir kısmını gönüllülük temelinde yürütüyoruz; her hafta Cumartesi öğleden sonraları Beyoğlu’nda bir kafede toplanarak hem grubumuza yeni katılan bireylerle tanışıyor, hem de önümüzdeki dönemde yapacağımız etkinlikleri planlıyoruz. Ayda bir kez içimizden birinin evinde LGBT bireylerin ailelerinden açıldıkları yakınlarını getirebileceği yemekli davetler veriyoruz. Her ayın ilk Perşembesi CETAD’da (Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği) gönüllü terapistler eşliğinde eşcinsel, biseksüel ve/veya trans bireylerin erişkin aile üyeleri olarak toplanıp Biyolojik Cinsiyet – Cinsel Kimlik – Cinsel Yönelim-Cinsel Rol ve Davranışlar – Toplumsal Cinsiyet gibi kavramlar üzerine konuşuyor ve deneyimlerimizi paylaşıyoruz. Medyadan gelen talep doğrultusunda röportajlar yapıyor, radyo programlarına katılıyor ve çeşitli üniversitelerde derslere konuk olarak katılıyoruz.

LİSTAG Grubu’nun şimdiye kadar yayımladığı iki kitapçığı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi eşcinsel ve biseksüel bireylerin aileleri ve arkadaşları için bir rehber kitapçık diğeri ise trans bireylerin ailelerine yönelik bir deneyim aktarımı kitapçığıdır. Ayrıca LİSTAG üyelerinin birebir kaleme aldığı veya medyaya aktardığı yazılardan oluşan ve LİSTAG faaliyetlerini aktaran bir web sitesi (www.listag.wordpress.com) bulunmaktadır.

LİSTAG-LGBT Aileleri İstanbul Grubu’nun Katıldığı / Düzenlediği Seminerler ve Paneller

- 20-21 Haziran 2008 tarihlerinde grubumuzdan iki anne İtalya’nın Floransa kentinde düzenlenen, Avrupa çapında ebeveyn örgütlerini bir araya getiren “ Bir aile uğraşı olarak eşcinsellere yönelik şiddeti önlenmesi” (Family Matters; Supporting families to prevent violence against gay and lesbian youths) semineri.
- Mayıs 2009’da içimizden iki anne ve bir babanın katılımıyla Ankara’da “4.Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma” etkinlikleri çerçevesinde Kaos GL tarafından düzenlenen “LGBT Gençler Ailelerle Buluşuyor” paneli.
- Aynı tarihlerde iki anne, Almanya’daki eşcinsel ailelerinin oluşturduğu bir örgüt olan BEFAH e.V. (Bundesverband der Eltern, Freunde und Angehörigen von Homosexuellen) tarafından düzenlenen ulusal çaptaki toplantıya davet edildi ve özellikle Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli ailelere ulaşmanın yolları üzerine beyin fırtınası gerçekleştirdi.

- Haziran 2009'da İstanbul'da organize edilen "17. Onur Haftası Etkinlikleri" kapsamında "YENİDEN DOĞAN AİLELER – Eşcinsel Aileleri Konuşuyor" / "2 Volte Genitori - Parlano i genitori di lesbiche e gay" başlıklı filmin Türkiye'de ilk gösterimini ve LISTAG annelerinin de katılımıyla aile deneyimlerini ortaya koyan "Açılmanın Öteki Yüzü" adlı bir panel düzenlendi.
- 28 Haziran 2009 Pazar günü LISTAG olarak ikinci kez katıldığımız İstanbul'daki "Onur Yürüyüşü"nde LGBTT çocuklarımızla, kardeşlerimizle, akrabalarımızla birlikte olduk ve ellerimizde "Annenim Yanındayım", "Babanım Yanındayım", "Kardeşim Yanındayım" yazılı dövizler taşındı.
- 10-11 Ekim 2009 tarihlerinde İzmir'de Kaos GL tarafından düzenlenen "İnsan Hakları Eğitimi"ne katıldık.
- 2010 Nisan ayından bu yana, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Açık Toplum Vakfı, Lambdaistanbul LGBTT Dayanışma Derneği, COC Nederland ve CETAD (Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği) desteğiyle "Listag-LGBT Aileleri Grubu'nun Türkiye Geneline Açılma Projesi"ni başlattık. Bu projede; İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir ve Diyarbakır'da LGBT gençliği, aileleri, yakın çevreleri ve üniversite öğrencileri ile devamlı bilgi ve deneyim paylaşımı içinde çalışmalar yürütüldü.
- 2010 Onur Haftası içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerden biri de LISTAG'ın düzenlediği "Prayers for Bobby" filminin gösterimi ardından Almanya, İngiltere, İspanya, İtalya'daki ebeveyn örgütlerinden (ülke sırasıyla: BEFAH, FFLAG, AMPGYL ve AGEDO) gelen en az birer temsilciyle ve LISTAG aileleriyle birlikte yaptığımız "Farklı ülkeler, farklı deneyimler; LGBT bireylerin aileleri konuşuyor" isimli söyleşiydi. Hep birlikte yerel deneyimlerimizi, kültürel ve yasal benzerliklerimizi, farklılıklarımızı konuştuk ardından da gelecekte aramızda kurabileceğimiz dayanışma ağının temellerini atmaya çalıştık.

Grubun faaliyet alanı giderek genişledi. Son bir yıldır, aileler nefret cinayetleri davalarına da taraf olarak katılmaya başladı. 26 Kasım 2010 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen "Nefret Suçları Mağduru Trans Bireyleri Anma Buluşması" kapsamında "Aile ve Nefret" başlıklı bir panele katıldık. 9 Aralık 2010 tarihinde Bursa'ya giderek Eylül ayında öldürülen İrem Okan'ın duruşmasına katılarak anneye destek verdik.

2011 Nisan ayında Türkiye geneline açılma projesi kapsamında Ankara, Eskişehir ve İzmir'de tanıştığımız aileleri İstanbul'da bir değerlendirme toplantısında bir araya getirmeyi başarmıştık.

2011 yoğun geçti; 16-21 Nisan tarihleri arasında İtalyan ebeveyn örgütü AGEDO Palermo'nun Sicilya adasında düzenlediği "United Towards Change/Volunteers Against Homophobia" adlı seminere grubumuzdan üç anne ve bir babayla katıldık. İngiltere ve İtalya'daki ebeveynlerin, Bulgaristan, Polonya, Portekiz ve Romanya'lı gençlerin katılımıyla gerçekleşen seminerde gençlerin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimden dolayı karşılaştıkları şiddet, dışlama ve ayrımcılıkla savaşmak ve bunları önlemek için stratejiler geliştirmeye çalıştık.

26-27 Mayıs 2011 tarihlerinde Atina'da ILGA Avrupa tarafından düzenlenen Akdeniz Dayanışma ve İletişim Ağı toplantısına katıldıktan hemen sonra, 4-5 Haziran tarihlerinde İspanyol ebeveyn örgütü AMPGYL'in davetiyle Barcelona'da düzenlenen 2011 yıllık kongresine iki anneyle, 11 Haziran tarihinde ise AGEDO'nun davetiyle Roma'da düzenlenen EuroPride yürüyüşüne grubumuzdan dört ebeveynle katıldık.

2011’de 19.su düzenlenen Onur Haftası etkinliklerinin teması “tabular”dı ve biz de LİSTAG olarak İngiltere / FFLAG, İtalya / AGEDO, Malta / Drachma Parents’ Group’tan misafirlerimizin de katılımıyla 26 Haziran tarihinde aile içinde cinsellekle ilgili tabuların konuşulduğu bir söyleşi düzenledik. 27 Haziran’da düzenlenen Onur Haftası Yürüyüşü’nde LİSTAG en öndeydi. Milletvekillerinin de katılımıyla çok coşkulu bir yürüyüş yaşadık. LİSTAG’ın politik düzlemde bir araya gelmekte zorlanan grupları aynı pankart arkasında birleştirebilmesi hepimize yeni umutlar verdi.

Sesimizi meclise ve milletvekillerine duyurma çabamız 2012’de devam etti. LİSTAG üyeleri Pınar Özer ile Şule Ceylan SPoD (Sosyal Politkalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği) üyeleri ile birlikte 25-27 Haziran tarihleri arasında TBMM’yi ziyaret ettiler ve tüm partilerden milletvekilleri ile görüşüp basın açıklaması yaptılar.

1 Temmuz 2012 Onur Haftası Yürüşünde bir araya geldiğimizde çok daha coşkulu bir katılımı LİSTAG pankartı ardında hep beraber tekrar buluştuk. Hemen ardından da İngiltere’deki FFLAG (Families and Friends of Lesbians and Gays) örgütünün davetlisi olarak bu yıl Londra’da düzenlenen Dünya Onur Yürüyüşü’ne katıldık.

Eylül 2012’de Uluslararası Hrant Dink Ödül Toreninin “Işıklar”ından biri seçildik. Bir çok oluşum ve hareketle birlikte böylesine önemli bir ismin ve ödülünün ışıklarından biri olduğumuz için onur duyuyoruz.

Bizler, çocuklarımızın cinsellikleri üzerinden öncelikle kendi cinselliklerimizi ve genel olarak Türkiye’deki cinselliğin açmazlarını konuşabilmeye başladık. Çocuklarının cinsel yönelimlerini ve cinsiyet kimliklerini yeni öğrenmiş anne babalara da eşcinselliğin, biseksüelliğin ve transseksüelliğin bir hastalık veya bir sapkınlık olmadığını ve kendilerinin de dünyada yalnız olmadıklarını göstermeye, destek olmaya çalıştık. Belki bu ailelerin bir kısmı gerekli desteğe ve doğru bilgilendirmeye ulaştıktan sonra rahatlayarak geride durmayı tercih etmiş ama birçoğu kendilerinden sonra gelenlere aynı şekilde destek olmak için grup toplantılarının düzenli katılımcısı haline gelmiştir. Zaten her sene yapılan Onur Haftası yürüyüşlerinde LİSTAG pankartının ardında sayıca artarak duran ve LGBT harekete heyecan katan ebeveyn ve akraba sayısının sırrı burada yatmaktadır. Deneyimlerimiz LGBT ailelerin de söylediklerinin toplum üzerinde büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir. LGBT bireyler önyargılar nedeniyle bazen “marjinal” olarak algılansa da, ebeveynler ve akrabalar LGBT çocuklarına sahip çıktıklarını söylediklerinde ve bu yaklaşımları ile başka LGBT yakınlarına destek olmaya çalıştıklarında oldukça etkileyici sonuçlar almaktayız.

LİSTAG aileleri, toplumun tüm katmanlarına ulaşarak homofobi ve transfobi ile mücadeleye devam etmektedir. Bu amaçla içimizden beş anne ve iki babanın kameranın karşısına geçerek Can Candan’ın yönetmenliğinde hazırladığı belgeselle ilgili gelişmelere www.listagfilm.com adresinden ulaşabilirsiniz.

LİSTAG (LGBT Aileleri İstanbul Grubu)

LİSTAG Danışma Hattı 0531- 467 77 53

contactlistag@gmail.com

www.listag.wordpress.com

11.2. Ailelerin Kabul Süreçleri

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Ailelerin çocuklarının cinsel yönelim açısından farklı olduklarını öğrendiklerinde gösterdikleri tepkiler ve kabullenme süreçleri, bu konuda yaşadıkları güçlükler, çocuklarının kendi kimliklerini kabul süreçleriyle benzerlikler göstermektedir (Jennings ve Shapiro, 2003; Di Ceglie ve Coates 2006). Yakınlarının eşcinsel olduğunu öğrenen aile üyeleri, yersiz bir utanc yaşar, çevreleri ile iletişimi kısıtlar, sessiz ve derin bir acıyı içlerinde taşıyarak hayatlarına devam etmeye çalışırlar. Yaptıkları en yaygın savunma, durumu görmezden gelmektir. Bu sık karşılaşılan durumu oldukça güzel tanımlayan bir ifade de bulunmaktadır: ‘Çocuklar dolaptan çıkar aileleri dolaba girer.’

Aile farklı cinsel yönelimi olan üyesinin yöneliminin değiştirilebilir olduğuna inanarak ruh sağlığı profesyonellerine başvurabilir; ya da hormonların etkili olabileceğini düşünerek endokrin uzmanlarına, dahiliyecilere, ürologlara başvurabilir. Umutla uzmanlara gelen bireylere bu konuda doğru bilgileri vermek ve bekledikleri değişimin mümkün olmadığını bildirmek, aile üyelerinde o anda yakınlarının ölümcül ve tedavisi mümkün olmayan bir hastalığı olduğunu öğrenmekle aynı etkiyi yapar. Aileler bu durumu kabul etmekte zorlanır ve birçoğu bir tür ‘yas reaksiyonu’ yaşadığını bildirir (Lev, 2006). Böyle ağır bir kayıp duygusu yaşayan kişiye salt bilgi verip, kendi kendine kabul aşamasına geçmesini beklemek gerçekçi değildir. Yasın şok evresi gibi, peşi sıra gelen inkar, öfke, suçluluk, suçlu arayışı, sonrasında da kabulleniş şeklinde tanımlanabilecek dönemlerin her birinde bireylerin desteğe ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç koşullara ve isteğe göre kendilerine açılan yakınları, diğer aile üyeleri, sosyal çevreleri veya ruh sağlığı profesyonelleri tarafından karşılanabilir.

Ailelerin kabul aşamaları Yas Reaksiyonu’na benzer bir şekilde beş basamakta değerlendirilir;

1. Şok: Birkaç dakikadan birkaç haftaya kadar uzayabilen şok döneminde, açılan üyeye karşı yabancılaşma hissi ve onun değişmiş olduğu düşüncesi hakimdir. Bu dönemde aile üyeleri, aslında çocuklarının değişmediğini; gene sevdikleri, bildikleri aynı insan olduğunu; sadece onun kimliğine ait bir özelliği daha öğrendiklerini bilmelidir.

2. İnkâr: Bu dönemde aileler sıklıkla “Geçici bir dönem”, “Sadece kafası karışık”, “Değişebilir, doktorlar ya da birileri onu düzeltebilir, bu değişebilir bir durum” gibi inkar savunmaları gösterirler. Bu dönemi çocuklarının yaşadığını geçici bir süreç ya da kafa karışıklığı olarak görmeleri doğru olmaz, çünkü pek çok LGBT birey ailesine açılmadan önce cinsel yönelimi konusunda tamamen netleşmiştir. Bu dönemde aile üyeleri sıklıkla değişim amacıyla farklı ruh sağlığı uzmanlarından yardım arar. Eşcinsellik/ biseksüellik’in tedavi gerektiren klinik bir bozukluk olmadığını, hiçbir sağlıkçı, psikiyatr ve psikologun çocuklarını heteroseksüel yapamayacağını kabul etmek istemezler. Bu dönemde ailenin kendilerine inanmak istediklerini söyleyen etik dışı yaklaşımlara çok açık olduğu da unutulmamalıdır.

3. Öfke ve Suçluluk: Bu dönemde aile üyeleri bu durumun neden olduğuna ilişkin cevaplar bulmak için kendilerini, eşlerini, aile özelliklerini, çocuklarının ilk yaş dönemlerini sorgulamaya başlarlar. “Nerede yanlış yaptım?”,

“Bunun olabileceğini nasıl fark etmedim?”, şeklinde düşünceler egemen olur. Bütün bu soru ve cevaplar ile aslında, cinsel yönelim oluşumuna etki edilebileceğine, dolayısıyla bunun önlenbilir ve şimdi de düzeltilebilir bir durum olduğuna inanma isteğini gösterir. Burada bilmeleri gereken, yanlış bir şey yapmadıkları ve ortada yanlış bir şeyin olmadığıdır.

4. Karar Almak – üç olası yol:

A - Destekleyici: Ebeveynler çocuklarının mutluluklarına odaklandıklarında pek çok şey görece önemini yitirir. Bu ebeveynlerin eşcinsel bir birey olmayı anladıkları veya bunu kabul ettikleri anlamına gelmez. Bu sadece, ne kadar engel veya sorun çıkarsa çıksın, en önemli şeyin çocuklarının mutluluğu ve sağlığı olduğu anlamına gelir.

B - Boyun eğen / koşullara bağlı olarak destekleyici : Çocuklarının eşcinsel oluşunu tolere eden ebeveynler çoğu zaman kendilerini kabullenmiş olarak görürler, çocuklarını başka konularda desteklemeye devam ederler. Ama rahatsızlıklarını göstermek için zaman zaman iğneleyici konuşmalar, diğerlerinin önünde onu utandıracak duyarsız şakalar yapar, bazen çocuklarının partnerleri ile ilişkilerinde kısıtlayıcı tavırlar sergileyebilirler. Ailenin bu tutumu, çocukların yalanlar söylemesine, aileden uzaklaşmasına, karşılıklı güvensizlik ve iletişimsizliğe neden olabilir. Burada ‘çocuk’ ile kastedilen, aileye bağlı yaşayan ergenler, yirmili yaşlarında gençler olabileceği gibi, kırklı yaşlarında yetişkinler de olabilir.

C - Destekleyici olmayan / yargılayıcı: Eşcinsel çocuklarını desteklemeyen bireyler kendi mutlulukları için hayati bir bağı kaybetmekle kalmazlar, çocuklarının sağlıklı bir erişkin yaşamına geçişini de zorlaştırırlar. Bu ebeveynlerden bazıları destekleyici diğer aile üyelerinin saygısını da kaybederler. Sonuç olarak arkadaşları /diğer aile üyeleri ile sosyal iletişimden kaçınan birey gittikçe içine kapanır ve yalnızlaşır. Başka bir deyişle, kendilerini dolaba hapsederler.

5. Kabulleniş: Çoğu aile üyesi destekleyici olarak kalır ama gizliden gizliye çocuklarının değişmesini dilerler. Bu nedenle kabullenmenin anlamı sadece çocuğunu kabullenmek değil, kendini de eşcinsel bir bireyin annesi, babası, kardeşi, yakını olarak kabul etmektir.

Aile üyelerinin kabul süreçlerinde doktorlardan ve özellikle ruh sağlığı profesyonellerinden alabilecekleri destek önemli olsa da, sosyal örgütlenmelerin sağlayabileceği karşılaşmalarda benzer sorunları yaşamış farklı ailelerle tanışmalarının, birbirlerine dokunabilmelerinin, dertleşebilmelerinin, kendilerini ifade edebilmelerinin daha kolay ve güvenle ilerlemelerinde önemli katkısı vardır.

Gerçek kabul, sevdiklerini değiştirmektense toplumu değiştirmeye çalışmakla gerçekleşir. Elbette her aile üyesinin bu düzeyde bir kabul geliştirmesi de çevrelerindeki her insana açılması da beklenmemelidir. Gelinmesi beklenen ortak nokta, kendilerine yakınları hakkında soru sorulduğunda ya da çevrelerinde olumsuz bir yargı belirtildiğinde, artık konuşmaktan ve düşüncelerini paylaşmaktan çekinmemeleridir.

Kaynaklar:

1. Di Ceglie D, Coates Thümmel E. An experience of group work with parents of children and adolescents with gender identity disorder. Clin Child Psychol Psychiatry 2006; 11:387-96.
2. Jennings, K.; Shapiro, P. Always my child: A parent's guide to understanding your gay, lesbian, bisexual, transgendered or questioning son or daughter. Skylight Press; New York: 2003.
3. Lev, AI. Transgender emergence within families. In: Morrow, DF.; Messinger, L., editors. Sexual orientation and gender expression in social work practice: Working with gay, lesbian, bisexual, and transgender people. Columbia University Press; New York: 2006. p. 263-283.

11.3. LGBT Bireylerin Aile Üyeleriyle Çalışmak; LİSTAG Deneyimi

Nesrin Yetkin*

*Psikiyatri Uzmanı

CETAD (Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Derneği) gönüllü terapistleri olarak, dört yıldır ayda bir kez, LGBT bireylerin erişkin aile üyeleri ile bilgilendirme ve destek toplantıları yapıyoruz. LİSTAG (LGBT Aileleri İstanbul Grubu) üyeleri ile, 11 Ekim 2008-6 Eylül 2012 arasında yapılan 41 toplantıya, toplam 445 kişi katıldı. LİSTAG, dünyadaki aile gruplarından farklı olarak, hem GLB hem de trans bireylerin yakınlarından oluştuğu için, toplantılarımız da buna uygun şekillendi.

Her biri iki saat süren bu toplantılarda, CETAD'ın gönüllü terapistleri tarafından, LGBT temel kavramları, eşcinsellik gelişim aşamaları, homofobik yaklaşımlar, ebeveyn kabul süreci gibi konularda bilgilendirme yapılmıştır. Toplantılarda tüm katılımcıların, özellikle yeni üyelerin kendini ifade etmesi kolaylaştırılmış, katılımcıların soruları yanıtlanmış, eşcinsellik, lezbiyen ve benzeri gibi kullanılmaktan kaçınılan sözcükler teşvik edilmiş, LGBT ailesi olmak normalleştirilmiş ve desteklenmiştir.

Dört yıl boyunca toplantılarımıza 103 yeni kişi katıldı. Bunların 69'u GL yakını ve 35'i TG yakınıdır (Bir annemizin hem trans kızı hem gey oğlu var).

- Toplam 69 GLB yakını (27 Gey annesi, 4 Gey babası, 10 Lezbiyen annesi, 3 lezbiyen babası, 3 Biseksüel annesi, 1 Biseksüel babası, 6 gey+ 1 Lezbiyen kardeşi, 1 biseksüel teyzesi, 1 Lezbiyen+1 gey teyzesi, 4 gey halası, 3 Gey anne arkadaşı, 1 gey hala arkadaşı, 2 gey kuzeni, 1 Gey eşi) ve
- 35 TG yakını (18 TG annesi, 4 TG babası, 8 TG kardeşi, 1 TG dedesi, 1 TG anne arkadaşı, 1 TG halası, 1 TG teyzesi, 1 TG kuzeni)

Bu sayılardan görülebileceği gibi, katılımcılarımızın yaklaşık üçte ikisi GLB yakını, üçte biri de trans yakını idi. Her iki grupta da anneler belirgin olarak daha çoktu, tüm yeni katılımcıların yarısından fazlasını anneler oluşturuyordu. Burada paylaştığımız sayısal verilerin dışında, trans yakınlarının sıklıkla bilgilenecek için bir iki toplantıya katıldığını, bazen birkaç aylık aralarla tekrar gelip çocuklarıyla ilişkilerindeki gelişmeleri paylaştıklarını, ama nadiren kalıcı üyeler olduğunu gözlemledik. GLB yakınları, özellikle de ebeveynleri ise grubun daha devamlı ve kalıcı üyeleri oldular. Sayıları annelere göre daha az olan GLB babalarının kendi aralarında işbölümü yaparak, yeni bir baba geldiğinde ona destek olmak için, her toplantıya en az birinin

katılımını sağlamaları ise en ilginç gözlemlerimizden biri oldu. Bu süreçte aile üyeleri hem benzer kişilerle tanışarak, duygularını bazıları ilk kez paylaşmış hem de genelde cinsellik özelde LGBT konusunda bilgilenmiştir. Birçok katılımcı hem çocuğunu daha iyi anladığını ve ilişkisinin düzelip yakınlaştığını, hem de kendi çevrelerine açılma konusunda önemli adımlar attıklarını ifade etmişlerdir. Hepsi çocuklarını desteklemekte, bazıları ise aynı zamanda toplumdaki homofobiye ve transfobiye karşı çevrelerini bilgilendirmektedir.

LİSTAG diğer illere yayılma projesi kapsamında, Nisan 2010'da CETAD eğitimlerini tamamlamış 10 gönüllü terapistle LGBT aileleriyle çalışma konusunda 9 saatlik bir eğitim verilmiştir. Bunu izleyen iki yıllık sürede Ankara, İzmir ve Eskişehir'de CETAD gönüllü terapistleri LGBT bireylerin aile üyeleriyle düzenli bilgilendirme toplantılarını sürdürmektedir.

BÖLÜM 12

GLB BİREYLERLE ETİK ÇALIŞMA

12.1. GLB Bireylerle Çalışırken Yapılması / Yapılmaması Gerekenler

Seven Kaptan*

*Psikiyatri Uzmanı

Toplum tarafından yaftalanan ve stereotipleştirilen bir azınlık grubuna dahil olmak ve yaşam boyu her yerden gelebilecek ayrımcı tutumlara ve hatta şiddete maruz kalmak, bireyin ruh sağlığını ve sağlıklı bir kendilik algısı gelişimini ciddi şekilde zedelemektedir. Diğer azınlıklarla çalışan psikoterapistler gibi, eşcinsel bireylerle çalışanların da bu tür yaftalayıcı ve utanç uyandırıcı tutumların öncelikle hastaları üzerindeki etkilerini, başa çıkma mekanizmalarını ve bunların bedellerini; bu tutumların aile ve sosyal çevreleri üzerindeki etkilerini iyi kavramış olması gerekir. Bir terapist, hastasının sakladığı ya da utandırıldığı özelliklerini (yani eşcinselliğini) içtenlik ve tutarlılıkla kabul edip empati gösterebilirse, bu tutum kendi başına terapötik bir değer taşır.

Terapistin bu özel gruba ait biyolojik, gelişimsel, sosyokültürel özellikleri bütün çeşitliliği ve boyutlarıyla öğrenmiş olması, terapide empatik bir ilişkinin kurulabilmesi için gerekli bir koşuldur. Aksi halde terapist kendi heteroseksist norm ve beklentilerini eşcinsel hastalarına uygulamaktan kurtulamaz. Terapistin özel hayatında ilişkide olduğu eşcinsel tanışlarının olması, sağlıklı heteroseksüel bireylere ilişkin geliştirmiş olduğu kişisel bir imgeye benzer bir şekilde, sağlıklı bir eşcinsel birey imgesi oluşturmasında avantaj yaratacaktır (Schafer, 1995; Drescher, 1997; Stein, Cabaj, 1996; Isay1997).

Terapist, eşcinsel yönelim ve eşcinsel bireylere ilişkin olarak o zamana kadar geliştirmiş olduğu değer yargıları ve tutumları, bunların kökenleri, anlamları ve etkileriyle açıkça ve dürüstçe yüzleşmek durumundadır. Aksi halde terapi sırasında ortaya çıkabilecek olumsuz bir tutum veya yargı hastanın utancını pekiştirebilir, ya da terapist ve hasta arasında samimi bir empati kurulmasını engelleyebilir.

Eşcinsel bireylerin ruh sağlığı profesyonellerinden alabilecekleri destek önemli olsa da eşcinsel yönelim kimliği gelişiminin farklı aşamalarında olan diğer eşcinsel bireylerle etkileşimde bulunması bireyin kendisini anlaması, yalıtılmışlığından çıkması, yaftalanma ile başa çıkma stratejilerinde farklı deneyimlerden yararlanması açısından çok işlevsel olabilmektedir. Bu nedenle terapiye bir grup terapi deneyimi eklemek terapi sürecinde destekleyici olabilmektedir (Cornett, 1995).

Terapi sürecinde sadece bireyin cinsel yönelimine odaklanılmaması, daha geniş çerçeveli psikososyal bağlamının gözden kaçmaması önemlidir. Yani, kişiyi terapiye cinsel yönelimle ilgili güçlüklerin getirmiş olması bu güçlükler doğrudan katkı yapabilecek diğer psikososyal özelliklerin ihmal edilmesine yol açmamalıdır (Hitchings 1994).

Bireyin yaşamı boyunca kime, ne zaman, ne kadar, ne şekilde, ne kadar risk göze alarak açılacağı kendi seçimi olmalıdır. Terapi sürecinde de anne-babaya ve kardeşlere açılma konusu gündeme geldiğinde bunun gerekliliği, uygunluğu, şekli, derecesi ve zamanlaması bireyin özel koşulları ve gereksinimleri dikkate alınarak

değerlendirilmelidir. Hasta asla belli bir yönde zorlanmamalı veya bu açılma onun adına veya yerine yapılmaya kalkışılmamalıdır (Düzyürek S., 1994).

Hastaya karşı dürüst olunmalıdır. Cinsel yönelimle ilgili yeterli bilgisi olmayan veya homofobik olan terapistler de eşcinsel hastalarla karşılaşılabirler ve terapi sürecine girmek istemeyebilirler. Böyle bir durumda dürüst olarak;

- 1 - Eşcinselliğin çağdaş psikiyatride tedavi gerektiren bir bozukluk olarak kabul edilmediğini ve ayrıca herhangi bir terapiyle cinsel yönelimde kalıcı ve önemli bir değişiklik oluşturmanın gerçekçi bir beklenti olmadığını;
- 2 - Eşcinselliğe ilişkin kendi düşünceleriyle birlikte, kendisinden farklı düşünen birçok terapistin de olduğunu;
- 3 - Cinsel yönelimi heteroseksüelliğe dönüştürme girişimlerinin eşcinsel bireylere zarar verebileceğini tüm hastalarına açıkça bildirmelidirler (Düzyürek, 1994).

Otto Rank'ın psikoterapinin hedefi olarak tanımladığı şu sözü anlatılanları özetler niteliktedir.

“Gerçek psikoterapi öncelikli olarak herhangi bir gerçekliğe adaptasyonla değil hastanın kendisine adaptasyonu, yani, kendi bireyselliğini veya kişiliğinin daha önceleri yadsımış olduğu kısımlarını kabullenmesiyle ilgilenir” (Cornett 1995).

Kaynaklar:

1. Cornett C: Reclaiming the Authentic Self: Dynamic Psychotherapy with Gay Men. Northvale, NJ, Jason Aranson Inc., 1995.
2. Drescher J: Psychoanalytic subjectivity and male homosexuality. Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, 1996, s. 173-206.
3. Düzyürek S: Homofobik Önyargı, Eşcinsel Bireyler ve Terapistleri. 3P Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi; 1994. Ek 2: 45-55.
4. Hitchings P: Psychotherapy and sexual orientation. The Handbook of Psychotherapy (Ed. Clarson P ve Plorny M), New York, Routledge, 1994, s. 119-132.
5. Isay RA: Psychoanalytic therapy with gay men. Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, 1996, s. 451-484.
6. Schafer R. The evolution of my views on nonnormative sexual practice. Disorienting Sexuality (Ed. Domenici T ve Lesser RC), Routledge, New York, 1995, s. 187-202.
7. Stein TS, Cabaj RP: Psychotherapy with gay men. Textbook of Homosexuality and Mental Health (Ed. Cabaj RP, Stein TS), American Psychiatric Press, Inc., Washington, DC, 1996, s. 451-484.

12.2. Tedavi Olmayan Tedavi Olarak “Onarım Terapisi”

Nesrin Yetkin*

*Psikiyatri Uzmanı

“Onarım Terapisi (Reperative Therapy)”nin başlıca savunucusu, 1992’de kurulan NARTH (National Association of Research and Therapy of Homosexuality) ve uzun süredir bu kuruluşun başkanlığını yürüten Dr. Joseph Nicolosi’dır. Nicolosi’nin 1991’de yayınladığı ‘Reperative Therapy of male homosexuality’ isimli kitap ülkemizde 2008’de ‘Erkek homoseksüeller için onarım terapisi’ adıyla yayınlandı. Aynı yazarın 1993’de yayınlanmış vaka öyküleri ve 2002’de yayınlanan aile kılavuzu kitapları da vardır.

“Onarım terapisi” uygulayıcıları, erkeklerde ‘normal’ cinsel yönelimin daima heteroseksüel olduğunu, çocuklukta baba-oğul ilişkisinin uzak ve sorunlu olması nedeniyle ‘erkek kimliğinin’ gelişmediğini, böylece

erkeklerle cinsellik dışı sağlıklı ilişki kurulamadığını, erkeklerle tüm ilişkilerin cinselleştirildiğini ve ‘patolojik olarak’ homoseksüelliğin geliştiğini ileri sürerler. Kadın eşcinselliğinden ise hiç söz edilmez. Bu terapi için uygun adayların, eşcinsel hislerinden hoşnutsuzluk duyan ve ‘gey yaşam’ tarzını onaylamayan genellikle genç ve deneyimsiz erkekler olduğunu söylerler. Her bireyin gelişimi kendi hızında ilerler, cinsel yönelimi ne olursa olsun insanlar, cinsel ilişkiye farklı yaşlarda başlar ve genel yaşamları içinde cinselliğe farklı oranda yer verirler. ‘Onarım terapisi’ uygulayıcıları, çok sayıda tanımadığı kişiyle rastgele kısa süreli cinsel ilişki kurmak ve uzun süreli ilişki kuramamak şeklindeki homofobik mitlere dayalı bir ‘gey yaşam tarzı’ tanımlayarak, bu tarzı benimsemeyen “gey olmayan homoseksüel”lerin kendi tedavilerinden yararlandığını ileri sürüyorlar.

Cinsel yönelimi heteroseksüel, biseksüel ya da eşcinsel olan insanların farklı cinsel yaşam biçimleri olabilir. Ömür boyu tek bir cinsel eşleri olabileceği gibi, aynı anda ya da peşi sıra yüzlerce cinsel eş ile de ilişkileri olabilir. Cinsel yaşam biçimi kişilerin cinsel yönelimlerine değil, yaşamları hakkında kendi değer yargılarına ve koşullarına göre verdikleri kararlara bağlıdır. Her bireyin cinsel yaşam biçimini özgürce seçme hakkı vardır. Ayrıca çok sayıda tek gecelik ilişki kuran ve/veya kurmak isteyen birçok heteroseksüel erkek olduğu gibi, çok uzun yıllar birlikte yaşayan birçok gey çift de vardır.

Öte yandan toplumda yaygın olan homofobi elbette eşcinsel erkekler için de geçerlidir. Daha yaygın olan heteroseksüel yönelim, tek biçim olarak sunulduğu ve dayatıldığı için, gelişmekte olan gençler eşcinsel ilgilerini fark ettiklerinde daha zorlu, aşamalı bir süreç geçirirler. Bu dosyanın ilgili bölümlerinde ayrıntılı anlatıldığı gibi, kendi cinsel kimliğini ve yönelimini fark etmekle kabul etmek arasında yıllar olabilir. Bu sürecin başlarında bazı eşcinsel erkekler toplumun dışladığı eşcinsellikten kurtulmayı ve tek model olarak dayatılan karşı cinsle ilişki kurabilmeyi isteyebilir. Burada uygun yaklaşım, doğru bilgiler vererek eşcinselliği normalize etmek, kişinin kendi cinselliğini kabulüne ve doyumlu bir yaşam geliştirmesine yardımcı olmaktır. Onarım terapisinin hedef kitlesinin çoğunlukla bu bocalama dönemindeki her yaşta eşcinsel gençler olduğu görülüyor.

“Onarım terapisi” uygulayıcıları, tedavi olarak, erkek terapist ile ilişkide babayla barıştırmaktan, grup içinde erkeklerle cinsellik içermeyen iletişim kurularak, ‘erkek kimliğini güçlendirmek’ten söz ederler. Sonuç olarak da eşcinsel hislerin silinmediğini bu görüşü savunanlar da kabul eder, hedefleri karşı cinsle ilişki olsa da, cinsellikten uzak bir yaşam kurulmasını desteklerler. Bir bireyin cinsel yönelimini değiştirmeye yönelik klinik denemelerin geçerliliği, etkililiği ve etik boyutu tartışmalıdır. Eşcinselliğin tedavi edilebileceğini iddia ederek tekrar patoloji haline getirme çabaları, bilimsel çalışmalar veya psikiyatrik araştırmalar tarafından yönlendirilmiş olmayıp, eşcinsellerin, eşit yurttaşlar olarak, medeni haklarını kazanmasına karşı çıkan politik ve dini güçler tarafından desteklenmektedir. Bu tür terapi girişimlerinin etkinliğine veya verdiği zarara dair bilimsel olarak güvenilir çalışma yoktur. Bu konudaki yayınlar, değiştiğini iddia eden, değiştirmeye dair yapılan çalışmaların kendisine zarar verdiğini iddia eden ve değiştiğini iddia edip daha sonra bu iddialarından vazgeçen bireylerin öykülerinden oluşmaktadır. Anatomik cinsiyetimizi, cinsiyet kimliğimizi ve cinsel yönelimimizi istemli olarak seçemeyiz ve değiştiremeyiz. Ama istersek cinsel davranışlarımızı değiştirebilir ve yok edebiliriz. Cinsel yönelim geçmişteki veya bugünkü cinsel uygulamalara bağlı bir durum değildir. Yaşam boyu bedensel olarak hiç kimseyle cinsel ilişkisi olmayan bir kişinin de, cinsel isteğine, fantezi ya da gerçek yaşamda cinsel

isteğini uyandıran cinse göre cinsel yönelimi bellidir. Gelecek cinsel yaşamımızda hiçbir cinsel uygulamaya girişmesek de, bu cinsel yönelimimizin değiştiği anlamına gelmez. Yalnız, cinsel isteklerimizi bastırmaya ve cinsel yaşam biçimimizi değiştirmeye kendimizi zorlamakta olduğumuzu gösterir. Ruh sağlığı çalışanlarının uygun ve etik yaklaşımı, kişilere toplumsal değer yargılarına göre nasıl yaşamaları gerektiğini dayatmak değil, bilimsel kabuller doğrultusunda kendini tanıyıp anlamasını sağlamak, yaşamını daha doyumlu hale getirmesinde yardımcı olmaktır. Bir erkeğin kendi isteği ile de olsa, cinsel istek ve davranışlarını bastırmaya zorlanması birçok psikolojik soruna yol açabilir. Eşcinsel bir erkeğin karşı cinsle ilişki kurması ise, sadece kendisinin değil, bu ilişkinin öteki kişisi olan, sıklıkla da durumdan haberdar olmayan heteroseksüel kadının da yaşamında birçok sorun yaratmaya adaydır.

Amerikan Psikiyatri Derneği (APA), 1998’de, eşcinselliğin bir akıl hastalığı olduğu varsayımına ve eşcinsel yönelimin değişmesi gerektiği görüşüne dayalı “reparative terapi” gibi tedavilere karşı çıktığına dair bir bildirme yayımladı. Burada 1973’teki eşcinselliğin tanı konulabilir bir akıl hastalığı olmadığına dair görüşünü yineledi. Eşcinselliği “düzeltmeye” yönelik girişimlerin, bilimsel geçerliliği kuşkulu gelişim kuramlarını temel aldığı ve 40 yılda, “onarım terapisi” uygulayıcılarının bu iddialarını kanıtlayan hiçbir bilimsel araştırma sunmadığını ilan ederek, etik açıdan “Primum non nocere” / “önce zarar verme” temel tıbbi ilkesinin göz önünde bulundurulmasını ve bireylerin cinsel yönelimini değiştirmeye çalışmaktan kaçınılmasını tavsiye etti.

Benzer şekilde, 2009’da Amerikan Psikoloji Derneği (APA), 1960- 2007 yılları arasında İngilizce yayınlanan makaleleri tarayarak hazırlanan ‘Cinsel Yönelime Dair Uygun Terapatik Yanıtlar Çalışma Grubu Raporu’na dayanarak, üyelerinden ‘hastalarını cinsel yönelimlerini değiştirmeye çalışmadan, kabullenme, destek, spesifik bir kimlik empoze etmeksizin kimlik keşfi ve gelişimi içeren terapilerle desteklemelerini’ istedi.

2001 yılında reparatif terapilerin cinsel yönelimin değiştirilmesinde başarılı olduğunu yayınlayan Robert Spitzer, Nisan 2012’de, on yıl önce araştırmanın verilerini tamamen yanlış yorumladıklarını açıkladı ve bu terapilere katılan, burada zamanını ve parasını harcayan ya da ruhsal zarar gören bütün eşcinsellere bir özür borçlu olduğunu belirtti.

Eşcinsellik için dönüşüm/değişim/ onarım/ düzeltme kavramlarının bilimsel ortamlarda değil, medyada bile gündeme gelmesi, eşcinselliklerini fark edip henüz kabul etmemiş bireyler gibi, cinsellik konusuyla çok ilgili olmayan ruh sağlığı çalışanlarının da kafasını karıştırabilir. Homofobinin her kesimde yaygın olduğu ülkemizde bu tip tedavi girişimlerinde bulunanlar olması da, hem psikiyatrist ve psikologların, hem de eşcinsel bireylerin ve ailelerinin kafa karışıklığını artırma tehlikesi taşımaktadır. Bu alanda çalışan tüm STK’larının bunlardan haberdar olması ve karşı durması önemlidir. Uzun vadede toplumun, kısa vadede topluma yaygın olarak mesaj verdikleri için ruh sağlığı çalışanlarının ve medya üyelerinin homofobi karşıtı eğitimlerinin yaygınlaştırılması giderek daha da önem kazanmaktadır.

Kaynaklar:

1. Nicolosi, J. (1991), Reparative Therapy of Male Homosexuality: A New Clinical Approach. Northvale, NJ: Aronson.
2. Nicolosi, J. (2008) Erkek homoseksüeller için Onarım Terapisi,Kaknüs yayınları,İstanbul.
3. National Association for Research and Treatment of Homosexuality, (1999), American Counseling Association Passes Resolution to Oppose Reparative Therapy. NARTH Website (<http://www.narth.com/docs/acaresolution.html>).
<http://www.psych.org/Departments/EDU/Library/APAOfficialDocumentsandRelated/PositionStatements/200001a.aspx>
4. Report of the American Psychological Association Task Force on Appropriate Therapeutic Responses to Sexual Orientation. Ağustos 2009. (<http://www.apa.org/pi/lgbt/publications/therapeutic-response.pdf>)
5. Spitzer RL (2012) Spitzer reassesses his 2003 study of reparative therapy of homosexuality. Arch Sex Behav 41:757.

CETAD
CİNSEL EĞİTİM TEDAVİ VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

Tel : 0212 219 59 54
0212 296 56 82
Faks : 0212 296 56 72
E-posta : info@cetad.org.tr
Web adresi: www.cetad.org.tr

Adres:
Büyükdere Cad. Gümölcüneli Ap.
No: 16 Kat: 5 D:10
Şişli / İSTANBUL